

บทละครนอก

คำวี้

พระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

บทละครนอก

คาวี

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

(รัชกาลที่ ๒)

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

บทละครนอกเรื่อง คาวี

สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ

© กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๔๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

นายสมมาตร มีศิลป์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

จำนวน ๔๕,๐๐๐ เล่ม

๘๙๕.๙๑๒ พุทธเลิศล้ำภักดิ์, พระบาทสมเด็จพระ.

บทละครนอกคาวี/บรรณาธิการโดยบุษบา ประภาสพงศ์
และคนอื่นๆ. --กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ,
๒๕๔๐.

๑๖๐ หน้า

ISBN 974-268-2151

๑. คาวี. ๒. บุษบา ประภาสพงศ์, บรรณาธิการ.
๓. ชื่อเรื่อง.

ภาพปก

ภาพฝีพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

ภาพรองพื้นปก

ลายก้านแย่งดอกใน ที่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

ภาพประกอบเรื่อง

จิตรกรรมฝาผนังเรื่อง คาวี ที่วัดสมุหประดิษฐ์ จังหวัดสระบุรี
และที่วัดสุทัศนเทพวราราม กรุงเทพมหานคร

คำนำ

หนังสือชุดบทละครนอก ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๕ เรื่อง คือ เรื่องไชยเชษฐา สังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และคาวี และเป็นบทพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ เรื่อง คือเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย นี้ คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมี ศาสตราจารย์คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส เป็นประธาน และมี ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ ร่วมเป็นกรรมการ เห็นพ้องต้องกันว่า บทละครนอกชุดนี้เป็นหนังสือ บทกลอนอย่างวิเศษ สามารถใช้เป็นแบบอย่างในการเขียน และการแต่งบทละครได้เป็นอย่างดี ทั้งเนื้อเรื่องก็ให้ความเพลิดเพลิน ก่อปรด้วยสาระข้อคิด ซึ่งอาจปรับใช้ให้เกิด ประโยชน์แก่ตนและสังคมโดยรวมได้ กรมวิชาการจึงนำมาจัดพิมพ์เผยแพร่แก่โรงเรียน ระดับประถมศึกษา ห้องสมุด และหน่วยงานอื่นๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนอง พระราชปราชญ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ว่า ปัจจุบันหนังสือ วรรณคดีเก่าๆ หาอ่านยาก กระทรวงศึกษาธิการน่าจะนำหนังสือดีๆ เหล่านี้มาจัดพิมพ์ใหม่

บทละครนอกชุดนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรง กล่าวไว้ในคำนำหนังสือประชุมบทละครนอกพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๖๕ ว่า เรื่องละคร ๖ เรื่องนี้ เดิมเป็นนิทานในนิบาตชาดกบ้าง นิทานในปัญญาชาดกบ้าง เป็น นิทานพื้นเมืองมาแต่โบราณบ้าง บางเรื่องก็เชื่อถือกันว่าเป็นเรื่องจริง และรู้จักแพร่หลายมา แต่โบราณ จึงมีผู้นำนิทานทั้ง ๖ เรื่องนี้มาแต่งเป็นบทละครกันตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ยัง เป็นราชธานี เมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรง เลือกละครนอกบางเรื่องมาพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่เฉพาะตอนที่จะให้ละครผู้หญิงของหลวงเล่น คือ เรื่องไชยเชษฐา ทรงพระราชนิพนธ์และแก้ไขตัดทอนได้เป็นหนังสือ ๓ เล่มสมุดไทย เรื่อง สังข์ทองทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัต เป็นหนังสือ ๖ เล่มสมุดไทย เรื่องไกรทอง ๒ เล่มสมุดไทย เรื่องมณีพิชัย ๑ เล่มสมุดไทย เรื่องคาวี ๔ เล่มสมุดไทย แต่ เรื่องสังข์ศิลป์ชัยนั้น กล่าวกันว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งถวาย เมื่อยัง ดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธ- เลิศหล้านภาลัยเป็นแต่ทรงพระราชนิพนธ์แก้ไข เป็นหนังสือ ๒ เล่มสมุดไทย พระราชนิพนธ์ บทละครนอก ทั้ง ๖ เรื่อง จึงรวมเป็นหนังสือ ๑๔ เล่มสมุดไทยด้วยกัน ส่วนลำดับที่ทรง พระราชนิพนธ์นั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า เห็นจะทรงพระราชนิพนธ์เรื่องไชยเชษฐาก่อน แล้วจึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องอื่นๆ ตามลำดับ

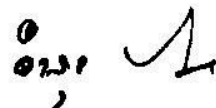
ที่กล่าวมา ยกเว้นเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า-
เจ้าอยู่หัว

บทละครนอกทั้ง ๖ เรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง-
ราชานุภาพโปรดให้ตรวจชำระต้นฉบับที่อยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร แล้ว
จัดพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกในงานทรงบำเพ็ญพระกุศลฉลองพระชนมายุครบ ๖๐ ทศ ใน
ครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงรับเขียนรูปภาพ
ประกอบ ๔ รูป คือรูปภาพเรื่องสังข์ทอง ไกรทอง มณีพิชัย และดาวิ พระวิทย์ประจ
(จำง โชติจิตรกะ) เขียนรูปภาพเรื่องไชยเชษฐ และสังข์ศิลป์ชัย

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ กรมวิชาการได้อาศัยหนังสือบทละครนอก พระราชนิพนธ์
ในรัชกาลที่ ๒ ซึ่งกรมศิลปากรจัดพิมพ์ครั้งที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นหลัก สอดเทียบเคียง
กับฉบับซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์แจกใน
งานฉลองพระชนมายุครบ ๖๐ ทศ ประกอบกัน อาศัยภาพเขียนดังกล่าวข้างต้นมาเป็น
ภาพปก ส่วนภาพประกอบเรื่องนั้นก็อาศัยภาพจิตรกรรมฝาผนัง ยกเว้นเรื่องไกรทองกับ
เรื่องมณีพิชัย ซึ่งมอบให้ นายเดชา สายสมบูรณ์ เป็นผู้วาด นอกจากนี้ยังได้รับความ
อนุเคราะห์จากคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิเรียบเรียงเนื้อหาส่วนที่เป็นการอธิบาย
ความ เป็นการเพิ่มเติมไว้ด้วย

สำหรับบทละครนอกเรื่องดาวินี้ นางปรุงศรี วัลลิโถม เรียบเรียงพระราชประวัติ
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ชลธิรา สัตยาวัฒนา
เรียบเรียงบทนำเสนอ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์ และนางทิพวัน บุญวีระ เรียบเรียง
เนื้อเรื่องย่อ นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์ นายบรรเจิด อินทุจันทร์ยง และนางทิพวัน บุญวีระ
จัดทำคำอธิบายศัพท์

ภาพประกอบอันทรงคุณค่าในหนังสือนี้ กรมวิชาการได้รับความเอื้อเฟื้อเป็นอย่าง
ดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ สน สิมাত্রัง ให้ใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังจากวัดสมุทประดิษฐ์
และได้รับความอนุเคราะห์จากวัดสุทัศนเทพวราราม และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร
ที่อนุญาตให้ถ่ายภาพ กรมวิชาการรู้สึกในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้อง
ทุกท่าน ทั้งคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้ร่วมมือกันจัดทำหนังสือชุดนี้ ให้สำเร็จลุล่วง
ไปด้วยดี

(นายอรุณ จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๓ มีนาคม ๒๕๕๐

สารบัญ

	หน้า
พระราชประวัติ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๑
บทนำเสนอ มุมที่นำมาลงในเรื่องควี	๙
เล่าเรื่องย่อ เชิญชวนอ่านนิทานเรื่องควี	๑๗
เนื้อเรื่อง	
ตอนที่ ๑ ท้าวสันนุราชทานางผมหอม	๒๙
ตอนที่ ๒ ท้าวสันนุราชชุบตัว	๗๓
ตอนที่ ๓ นางคันธมาสขึ้นเฝ้า	๙๙
ตอนที่ ๔ พระควีรบกับไวยทัต	๑๓๑

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๔ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กับสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ทรงพระราชสมภพ ณ นิवासสถานตำบลอัมพวา เมืองสมุทรสงคราม เมื่อวันพุธที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๑๐ ตรงกับวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๔ ปีชุน นพศก จุลศักราช ๑๑๒๙ อันเป็นเวลาก่อนที่สมเด็จพระบรมชนกนาถจะเสด็จเสวยราชสมบัติ ทรงพระนามเดิมว่า “จิม” เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงสถาปนาให้ดำรงพระอิสริยยศ เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ขณะทรงมีพระชนมายุ ๑๖ พรรษา มีหลักฐานตามพระราชพงศาวดารว่า

ปรากฏในคำลูกขุนปรึกษาความชอบผู้ที่ได้สนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมาแต่ก่อนว่า ในบรรดาพระราชวงศ์มีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยพระองค์เดียวที่ได้โดยเสด็จตามพระองค์มาในการศึกสงครามทุกครั้งทุกคราว จึงโปรดให้สถาปนาพระเกียรติยศ เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าต่างกรม ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร

ครั้นถึงปีชาลอัฐศก พ.ศ. ๒๓๔๙ เมื่อพระชนมายุ ๔๐ พรรษา ทรงรับอุปราชาภิเษกเป็นพระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล และปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๕๒ จึงได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ เฉลิมพระปรมาภิไธยว่า “พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย” ได้เสด็จดำรงสิริราชสมบัติอยู่ ๑๖ ปี เสด็จสวรรคตเมื่อวันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ปีวอก จศก พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชนมายุได้ ๕๘ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถรอบรู้ในราชการทุกด้านทุกสาขาลดอดระยะเวลา ๑๖ ปีที่เสวยราชสมบัติ บ้านเมืองมีศึกสงครามแต่เพียงครั้งเดียว คือ เมื่อแรกขึ้นเสวยราชย์ พ.ศ. ๒๓๕๒ จึงเป็นโอกาสให้ได้ทรงสร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่ชาติบ้านเมือง เป็นอเนกประการ ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเป็นทั้งนักรบ นักปกครอง นักบริหาร ศิลปิน กวี และช่าง ได้ทรงทำนุบำรุง สร้างสรรค์ประเทศให้พัฒนาเจริญไกลทั้งในด้านการเมือง การปกครอง การศาสนา การค้าขาย การต่างประเทศ และ ที่สำคัญที่สุดคือด้านศิลปวัฒนธรรม ในรัชสมัยของพระองค์เป็นยุคที่บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข มีเวลาว่างจากศึกสงคราม และพระองค์ยังทรงดำเนินวิเทศไมตรีทางการเมืองอย่างชาญฉลาด ทรงรักษาสัมพันธไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้าน ทรงแต่งราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงปักกิ่ง ทรงผูกมิตรกับประเทศตะวันตกทั้ง

อังกฤษและโปรตุเกส นอกจากนั้นในรัชกาลนี้ยังได้ช้างเผือกมาสู่พระบารมีถึง ๖ เชือก และเป็นช้างเผือกที่สำคัญถึง ๓ เชือก จึงทรงได้รับพระราชสมัญญาว่า “พระเจ้าช้างเผือก” ซึ่งเป็นมูลเหตุให้มีธงชาติรูปช้างเผือกอยู่กลางผืนธงแดงแต่ครั้งนั้น และเป็นผลให้พระเกียรติยศแผ่ไพศาลไปทั่วทิศ

ในด้านพระศาสนาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงอุปสมบท ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้ทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่สร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ แล้วได้เสด็จไปประทับ ณ วัดสมอราย หรือวัดราชาธิวาสจนตลอดพรรษา ครั้นเมื่อได้ครองราชสมบัติแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำนุบำรุงพระศาสนานานัปการ โปรดให้จัดส่งพระสมณทูตไปเจริญทางพุทธศาสนาที่ประเทศลังกา เพื่อค้นหาพระไตรปิฎกที่ชำรุดสูญหาย มาเพิ่มเติมและสอบทาน โปรดให้สังคายนาบทสวดมนต์ รวบรวมนักปราชญ์ราชบัณฑิตให้แต่ง “มหาชาติคำหลวง” ที่ขาดสูญไป ๖ กัณฑ์ คือ หิมพานต์ ทานกัณฑ์ จุลพน มัทรี ลักกบรรพ และฉกษัตริย์ ให้ครบถ้วนบริบูรณ์ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ และโปรดให้ตอนกิ่งพระศรีมหาโพธิ์ที่นับถือกันว่าเป็นต้นที่สืบมาจากต้นที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ณ ภายใต้มาปลูกไว้ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และวัดสระเกศอีกด้วย นอกจากนั้นยังทรงสร้างและปฏิสังขรณ์พระอารามต่างๆ เป็นจำนวนมาก เช่น วัดสุทัศนเทพวราราม วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น โดยเฉพาะวัดอรุณราชวราราม ซึ่งถือเป็นพระอารามประจำรัชกาลนั้น โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอุโบสถและ

พระวิหารขึ้นใหม่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสในที่ประชุมเสนาบดีสภา เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๑ ว่า “พระปรารภองค์นี้เป็นเครื่องระลึกสำหรับชาติ” สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้ทรงเป็นยอดในด้านงานศิลปกรรมของไทย ทรงกล่าวถึงพระระเบียงรอบพระอุโบสถว่า การวางผังและการทำลวดลายงดงามยิ่งกว่าพระระเบียงใดๆ ในประเทศ นอกจากนี้ยังทรงฟื้นฟูประเพณีวิสาขบูชาให้มีความสำคัญระดับชาติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเอาพระทัยใส่และส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อันเป็นสัญลักษณ์ของชาติทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดี กวีนิพนธ์ นาฏศิลป์ รวมทั้งด้านศิลปกรรม อันได้แก่ การช่างทั้งปวง มีจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม เป็นต้น ช่วงรัชกาลของพระองค์จัดเป็นยุคทองแห่งวรรณคดีและศิลปกรรม ที่เจริญสูงสุดในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระราชพงศาวดารของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ที่ว่าด้วยพระราชนุกิจรัชกาลที่ ๒ พรรณนารายละเอียดไว้ ดังนี้

ตอนเช้าเสด็จลงทรงบาตร เสด็จออกเลี้ยงพระในท้องพระโรง ทรงฟังรายงานพระคลังมหาสมบัติและเสด็จขึ้นพระแท่นออกขุนนาง เหมือนเมื่อรัชกาลที่ ๑ แต่ตอนกลางวันอันเป็นเวลาสำหรับประกาศราชกิจฝ่ายในนั้น มักทรงการช่าง ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดการช่างต่างๆ การแกะสลัก ทรงได้ชำนาญด้วยฝีพระหัตถ์ โปรดฯให้ตั้งโรงงานสำหรับช่างมหาดเล็กขึ้นข้างในพระราชวัง มีเวลาเสด็จลงประกาศการช่างทุกวัน ครั้นเวลาบ่ายอันเป็นเวลาสำหรับสำราญพระราชอิริยาบถ เสด็จออก

ประทับที่เจดีย์ทองพระโคง ทรงฟังรายงานการก่อสร้างบ้าง และเบิกกวี
เข้าเฝ้าทรงพระราชนิพนธ์บทละครบ้าง เวลาค่ำเสด็จออกทรงธรรมและทรง
ฟังรายงานต่างๆ และต่อนั้นเสด็จออกขุนนางเหมือนอย่างในรัชกาลที่ ๑
แต่เสด็จออกในท้องพระโรงบ้าง บางวันก็เสด็จออกที่พระที่นั่งสนามจันทร์
ซึ่งทรงสร้างขึ้นใหม่บ้าง เสด็จขึ้นเวลาราว ๒๑ นาฬิกา แล้วสำราญพระราช-
อิริยาบถข้างฝ่ายใน เช่นทอดพระเนตรละคร หรือเสด็จลงสวนขวาเป็นต้น
ต่อไปจนสิ้นเวลา

พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ หรือ “น.ม.ส.”
กวีเอกของสมัยรัตนโกสินทร์อีกพระองค์หนึ่งได้ถวายพระเกียรติ
สดุดีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยไว้ในหนังสือ สามกรุง
ว่า

บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ล้วนเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ที่ทรง
คุณค่าเลิศล้ำ ฝ่ายกวีนิพนธ์ นอกจากผลงานร้อยกรองแล้ว ยังมีเอกสาร
ที่สำคัญอย่างยิ่งอีกชิ้นหนึ่งคือ “ร่างตราเมืองเวียงจันทน์” เมื่อวันศุกร์
เดือน ๒ ขึ้นค่ำ ๑ จุลศักราช ๑๑๘๑ ปีเถาะ ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ร้อยแก้ว
ฉบับเดียวของพระองค์ที่เหลืออยู่

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราช-
วิจารณ์ หนังสือร่างตราเมืองเวียงจันทน์ ไว้ว่า

กรมหลวงดำรงไปค้นได้ร่างตรามีขึ้นไปถึงเจ้าอนุเวียงจันทน์ ว่า
ด้วยเรื่องทำสวน นี่มีข้อความละเอียดลออไพเราะดีมาก ควรจะเห็นได้ว่า

เป็นพระกระแสพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรับสั่งเรื่องเอง ไม่ใช่
เจ้าพระยาอภัยภูธรแต่งเป็นแน่ ต้องเป็นผู้ที่ได้คิด และได้เห็นงานแล้วจึงจะ
เรียงลงได้ เพราะราวกับละคร...

จากพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยดังกล่าว น.ม.ส. จึงได้สดุดีพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไว้ในหนังสือสามกรุงว่า

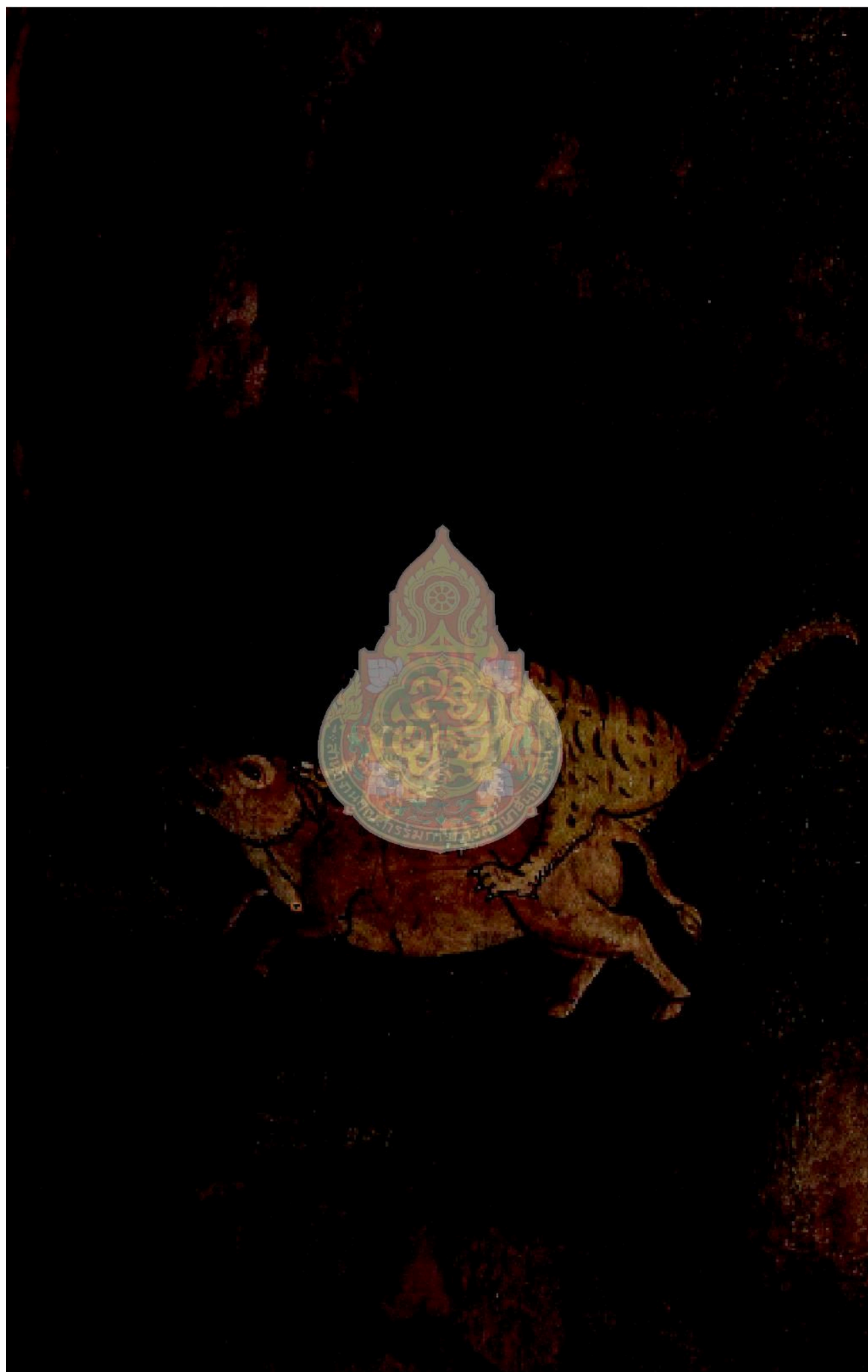
ทรงรับมรดกบ้าน	เมืองดี
สมล้ำกำลั้ม	มากไว้
รู้รู้ทั่วธานี	เนาสุข
ปวงราษฎร์ปราศร้อนไต่	ร่วมเจ้าจอมสยามฯ
หลายอย่างต่างแยกไท่	อุปถัมภ์
ศิลปะวิศวกรรม	กอบเกื้อ
บทกลอนละครรำ	วางรูป
กวีรัตนวัฒนธรรม	เชิดชื่อนวรรณคดีฯ

พระเกียรติคุณและความเป็นอัจฉริยะของพระองค์มิได้เป็นที่ประจักษ์เฉพาะพสกนิกรชาวไทยเท่านั้น แต่ยังแผ่ไพศาลไปยังนานาประเทศทั่วโลก ในโอกาสชิตสมัยครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระบรมราชสมภพ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ยกย่องให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๑ สืบเนื่องจากการจัดงานเฉลิมพระเกียรติดังกล่าว มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาท-

สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์จึงได้
ก่อกำเนิดขึ้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธินี้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ตั้งแต่แรกและ
เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเป็นประธานกรรมการ
มูลนิธิฯ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๒๑ - ๒๕๒๔ ได้มีการสร้างอุทยาน
พระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยขึ้น
ณ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และราชการได้ถือเอาวัน
พระบรมราชสมภพของพระองค์ คือวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ของทุกปี
เป็น “วันศิลปินแห่งชาติ” ตราบเท่าทุกวันนี้

บทนำเสนอ มุมมองที่นำมามองในเรื่องคำวิ

พระราชนิพนธ์บทละครนอกเรื่อง คำวิ มีอยู่ ๔ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ท้าวสันนุราชหานางผมหอม ตอนที่ ๒ ท้าวสันนุราชชุบตัว ตอนที่ ๓ นางคันธมาลีขึ้นเฝ้า และตอนที่ ๔ พระคำวิรบกับไวยหัตต์ แท้จริงทั้งสี่ตอนนี้จัดว่าเป็นตอนปลายๆ ของเรื่องคำวิ หรือ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าเรื่องเสือโค ที่จับเอาตอนปลายของเรื่องมาแต่งเป็นบทละครนอก เข้าใจว่ามีเนื้อเรื่องที่สามารถนำมาแต่งเป็นบทละครนอกได้อย่างสนุกสนานมีชีวิตชีวา สมดังที่มีเพลงยาวต่อท้ายบทพระราชนิพนธ์กล่าวชมว่า

พระนิพนธ์คำวิสี่สมุด ช่างแคะชุดค่อนข้างจะไม่ขัดสน
ทั้งอักษรกลอนเพราะเสนาะล้น ตัดต้นเดิมต่อแต่ข้อเพราะ

เรื่องคำวิ เป็นนิทานพื้นบ้านโบราณ มีต้นเรื่องปรากฏอยู่ในปัญญาสชาดกที่เชื่อกันว่า ภิกษุเชียงใหม่รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นหลักฐานความเก่าแก่ของนิทานพื้นบ้านเรื่องนี้ยังปรากฏในรูปของวรรณคดีคำฉันท์ เรื่องเสือโคคำฉันท์ ซึ่งสันนิษฐานกันว่ารจนาขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น การที่คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์พระราชนิพนธ์บทละครนอกเรื่องคำวิ ในครั้งนี้ เท่ากับเป็นการสืบทอดมรดกทางวรรณคดีของไทย และเพื่อการศึกษาตีความหมาย

ให้สอดคล้องกับยุคสมัย วิถีชีวิต และค่านิยมของสังคมไทย ซึ่งกำลังอยู่ในระยะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คุณธรรมสูงสุดในเรื่อง คาวี คือ ความเป็น “กัลยาณมิตร และสัจวาจา” ทั้งเนื้อเรื่องตั้งแต่ตอนต้นเรื่องจบจนถึงตอนปลายเรื่องเค้าโครงเรื่อง ลักษณะตัวละคร และความคิดสำคัญหรือแก่นเรื่องที่ร้อยสอดเรื่องราวทั้งหมด ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าความรักความเมตตาและความซื่อตรงต่อกันระหว่างมิตร แม้จะมีความแตกต่างกันอย่างยิ่ง หรือมีผลประโยชน์ขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิง เช่น กรณีลูกโคกับลูกเสือ ก็สามารถทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางใจฉันมิตรที่ลึกซึ้งยาวนาน และต่างฝ่ายต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามยากได้ ความเมตตาของลูกโคที่มีต่อลูกเสือที่กำลังอดไขและขอร้องแม่โคปันแบ่งนมให้ลูกเสือกิน ส่งผลให้ลูกเสือกลายเป็น “เพื่อน” ร่วมเป็นร่วมตายของลูกโค เมื่อถึงวาระที่ลูกโคเติบโตใหญ่กลายเป็นหนุ่มน้อยคาวีต้องประสบอันตรายใกล้จะถึงแก่ชีวิต ลูกเสือหรือหลิวัชย์ก็บากบั่นตัดสินใจไปช่วยเพื่อนให้พ้นอันตรายและมีความสุขในชีวิตสืบไป

“ดอกบัว” อันเป็นสัญลักษณ์ของพุทธศาสนาในเรื่องคาวี เป็นตัวแทนของความบริสุทธิ์ผุดผ่องและความมีชีวิตที่เป็นสุข เมื่อหลิวัชย์ผู้พี่และคาวีผู้น้องจะจากกัน ได้เสี่ยงทายดอกบัวไว้คนละดอก ต่างอธิษฐานว่า ถ้าภัยจะเกิดมีแก่ฝ่ายใด ขอให้ดอกบัวเหี่ยวแห้งเห็นประจักษ์แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ให้ไปช่วยกันได้ทัน แล้วความในเนื้อเรื่องก็เป็นเช่นนั้น เมื่อคาวีผู้อ่อนประสบการณ์ รักลุ่มหลงในนางจันทร์สุดา ถึงกับเผยความลับที่เป็นอันตรายต่อชีวิตตน

ให้นางทราบ นางจันท์สุดาผู้อ่อนหัดก็หลงเชื่อในเล่ห์เพทุบายของนางเผ่าทศประสาธน์ผู้ประสงค์ร้ายต่อชีวิตคู่ของนาง เปิดเผยความลับ จนนางเผ่าทำร้ายควาจีจนเกือบถึงแก่ชีวิต ในที่สุดหลวิชัยก็สามารถไปช่วยได้ทันเวลาจริงๆ การกระทำของหลวิชัยไม่เพียงแต่สะท้อนออกถึงความเป็นกัลยาณมิตรเท่านั้น ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาทั้งหลวิชัยและควาจีได้แสดงออกถึงความเป็นผู้มี “กตัญญูกตเวทิตา” ต่อกันและกันอย่างจริงใจ และเสมอต้นเสมอปลาย

อาจจะมีผู้ตั้งคำถามว่า กรณีที่เมื่อแม่เสือทำร้ายขบกินแม่โคทั้งหลาย ที่แม่โคป้อนนมให้ลูกเสือของตนจนมีชีวิต เป็นผลให้ลูกสัตว์ทั้งสองซึ่งได้ให้สัจจากันไว้ ช่วยกันกัดและขวิดแม่เสือดตายไปนั้น ควรจะเข้าใจปัญหานี้อย่างไร ปัญหาดังกล่าวก็อาจจะเป็นเรื่องที่น่ามาอภิปรายโต้แย้งกันได้ แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้อ่านพึงตระหนักก็คือ นิทานพื้นบ้านที่เกี่ยวกับสัตว์ ส่วนใหญ่เป็นนิทานเชิงเปรียบเทียบ นิทานอีสป นิทานชาดกในพุทธศาสนา รวมทั้งปัญญาสชาดก เป็นอุบายของคนโบราณที่นิยมชักนิทานที่ใกล้ตัว ที่เข้าใจง่ายที่สุดมาสอนใจคน โดยเน้นคุณธรรมข้อใดข้อหนึ่งเป็นสำคัญ ในนิทานเรื่องหนึ่งๆ เมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์ ก็ต้องใช้ธรรมชาติของสัตว์มาบรรยายให้เห็นจริงจัง บนพื้นฐานความเข้าใจร่วมกันว่าเป็นการเปรียบเทียบ ความหมายแฝงนัยของการร่วมกันขบกัดแม่เสือผู้ไร้คุณธรรม ไม่รักษาวาจาสัตย์ และไม่รักษาความเป็นมิตร เห็นแก่อาหารการกินของตนอย่างเดียว ไม่รู้คุณแม่โค คือการตอกย้ำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในเรื่องกฎแห่งกรรม การที่

แม่เสียถูกทำร้ายจนพบจุดจบ เป็นเพียงสัญลักษณ์แทนความหายนะ
อันจะเกิดแก่ผู้ไร้คุณธรรมดังกล่าว เพลงยาวชมพระราชนิพนธ์
เรื่องคาวี ยังได้ลงท้ายไว้ว่า

พระราชนิพนธ์สี่เล่มนี้เต็มเพราะ ฟังเสนาะน้ำอ้อยเหมือนหอยสังข์
ใครจะอ่านแล้วให้คิดอนิจจัง หาไม่เป็นบ้าคลั่งไปดอกเอ๋ย

เหตุใดจึง “ให้คิดอนิจจัง” เมื่ออ่านเรื่องคาวี

แนวคิดประการหนึ่งว่าด้วยเรื่อง “อนิจจัง” ในเรื่อง คาวี
คือความเป็นอนิจจังหรือความไม่เที่ยงแท้ยั่งยืนของสังขาร อัน
เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่ว่าการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็น
ธรรมดาและเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่ง การเปลี่ยนแปลงตามวัย
และสังขารของท้าวสนนุราชและนางคันธมาลีเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับ
มนุษย์ทุกคนทุกนาม ภาพของท้าวสนนุราช ชั้นชาหกลีบสีปีปลาย
หน้าพระทนต์บนล่างห่างหัก ดวงพระพักตร์เหี่ยวเห็นเส้นสาย
เกศาพึงจะประปราย รูปร่างชายจะพิมิเนื้อ แต่ไปลุ่มหลงสาวเจ้า
นางผมหอมจันทร์สุดา กับภาวะจิตใจของนางคันธมาลีซึ่งควรจะถึง
วัยปลงอนิจจังกับสังขารของตน กลับติดยึดกับสังขาร อารมณ์จึง
ข้องแหว่อยู่กับความหึงหวงไม่เป็นอันสงบจิตใจได้ เจ็บเอ๋ยเจ็บอก
ฉวยกระຈกขึ้นกระแทกแตกผาง ต่อยตลับขวิดเฟื่องเครื่องสำอาง
ทิ้งขว้างหกคะมำคว่ำสำหรับ ทูบกระถางกระโถนโยนผลุง ฉีกที่นอน
หมอนมุ้งเอามัดสับ ใครอย่ามาจุกจิกหยิกให้ยับ ฝีบ้ำมันจับแล้วที่นี้
ความไม่รู้จักปลงอนิจจังสังขารนำไปสู่จุดจบที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น และ
ในที่สุด ท้าวสนนุราชก็ถูกเผาให้ตายทั้งเป็น นางคันธมาลีรวมทั้ง

หลานชายผู้ไม่รู้โอหน่อเฒ่ามาแต่แรกคือไวยทัต รวมทั้งยายเฒ่า
ทัตประสาท ถูก พระควาตีแตกแล้วจับมัด สั่งให้ตัดศีรษะทั้งสามคน
จุดจบอันน่าอนาถนี้ จะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าท้าวสนนุราชไม่ไป เมามัว
มิดคลุ้มคลั่งหลง หลิงสาวคราวลูก ใช้นายเฒ่าทัตประสาทก่อกรรม
ทำเข็ญกับคู่หนุ่มสาวควาตีและจันท์สุตา

ควบคู่ไปกับแนวคิดด้านคุณธรรมและหลักธรรมใน
พระพุทธศาสนา แนวคิดอันเป็นหลักรัฐศาสตร์แต่โบราณก็ได้รับ
การนำเสนอให้เห็นเด่นชัด ในบทพระราชนิพนธ์เรื่องควาตี เป็นการ
ชี้ให้เห็นอย่างน่าสนใจและเป็นการท้าทายชวนให้คิดว่า มนุษย์จะ
สามารถปฏิบัติตามกรอบของคุณธรรม ศีลธรรมและหลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่มีหลักรัฐศาสตร์ประกอบด้วยจะ
ได้หรือไม่ ผู้อ่านเรื่องควาตี อาจตอบว่า “คงจะไม่ได้” เพราะการ
ตัดสินใจตอบโต้การกระทำของศัตรูเด็ดขาดเกินไป ทำให้ควาตี
และหลวิชัยย่อหย่อนในความเป็นบุรุษผู้ดีเลิศตามอุดมคติทาง
พระพุทธศาสนา แต่ก็เพิ่มสีสันในด้านความสมจริงของเหตุการณ์
และเรื่องราวของชีวิต และชี้ให้เห็นว่า แม้โดยปกติมนุษย์ทั่วไปจะมี
ศีลธรรมจรรยาและคุณธรรมกำกับการประพฤติปฏิบัติของตน แต่
เมื่อถึงจุดหนึ่งที่จะต้องเลือกทางเดิน ผู้คนส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะ
นักปกครอง มักใช้หลักรัฐศาสตร์และความเด็ดขาด มาชี้นำการ
ตัดสินใจในการปฏิบัติของตนด้วยการปราบศัตรูให้ราบเรียบ ไม่ละ
ทิ้งเลี่ยนหนามเอาไว้

พฤติกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การชี้เป็นชี้ตายกับความกระบัดสัตย์
ความไม่รู้คุณของแม่เสือ การเผาท้าวสนนุราชให้ตายในกองไฟ และ
การสั่งประหารทั้งยายเฒ่าทัตประสาท นางคันทมาลี รวมถึงไวยทัต

ล้วนแต่สะท้อนแนวคิดเชิงรัฐศาสตร์ที่ใช้ความเด็ดขาดมาขึ้น
การตัดสินใจ ดังปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ว่า หลวิชัยผู้พี่ขณะ
ทรงเพศเป็นดาบสได้กล่าว “สุนทรมธูรส” สั่งสอนคาวีผู้น้องขณะ
เป็นกษัตริย์ปกครองกรุงพันธวิสัยที่ยึดมาจากท้าวสันนุราชว่า

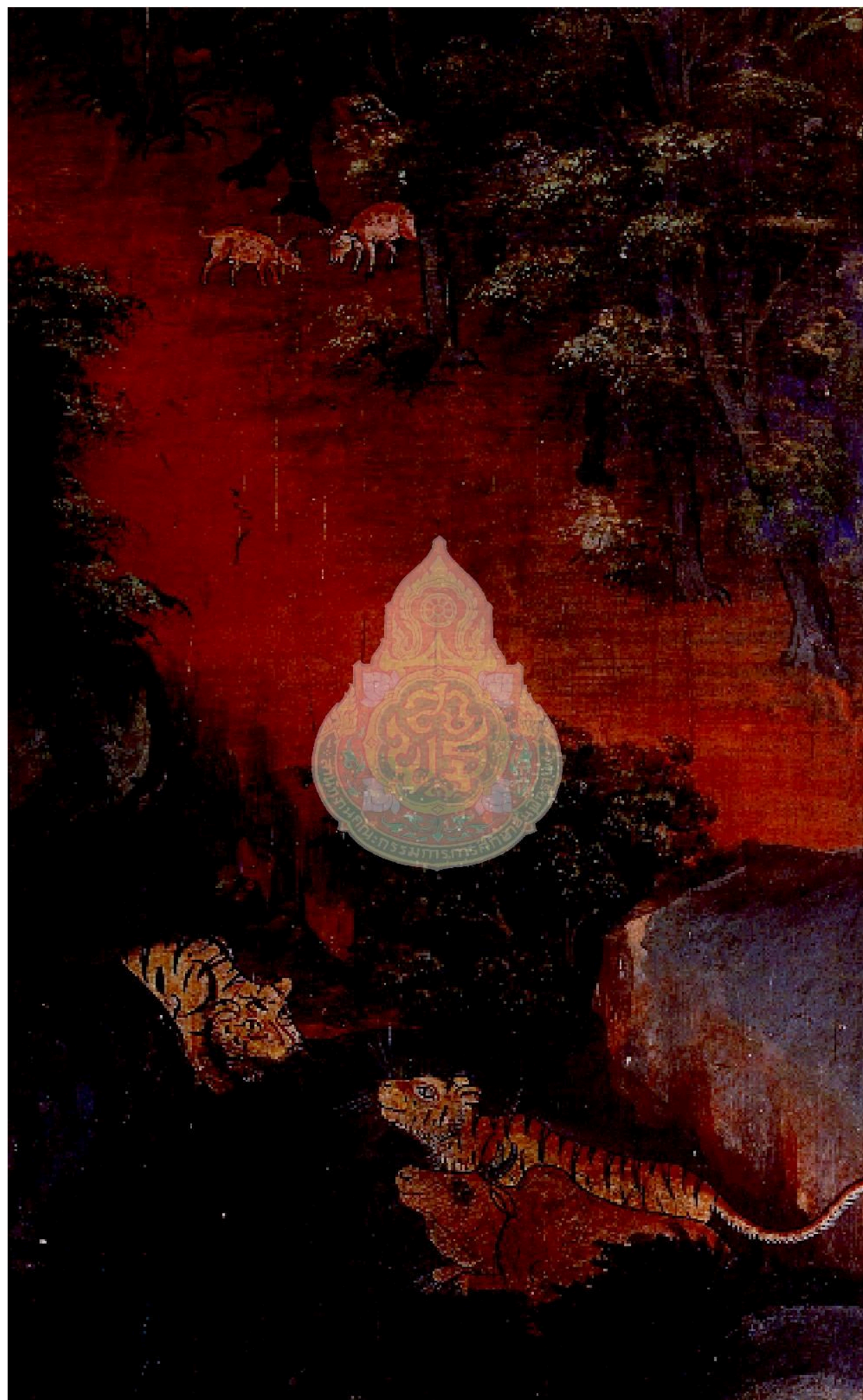
คำโบราณท่านว่าไว้เป็นครู	ธรรมดาตึงให้หลังหัก
จะวางใจไม่ได้ะน้องรัก	มันมักมาดหมายทำลายเรา
จะมีให้เป็นสุขเฝ้าหูกหยิก	จุกจิกเจ็บช้ำน้ำใจเจ้า
ขึ้นชื่อว่าเป็นศัตรูอย่าดูเบา	นึ่งเสียกระนี้เล่าจะเกิดความ
จงไปฝันผ่อนให้อ่อนลง	หนามยอกต้องบ่งออกด้วยหนาม
อย่าให้เกิดกสิยศลุกลาม	จะได้ความผาสุกสืบไป

คาวี จากสภาพที่เคยเป็น “ชาวดงพงพี” ผู้ถูกไวยทัตประณามว่า
แล้วชี้หน้าว่าเหวยอ้ายคนร้าย มาปลอมเป็นเจ้านายไม่อายใจ ก็ได้
ตอกกลับไปว่า ถึงเป็นชาวดงพงพี แต่ลงเอยชาวบุรีได้ง่ายๆ ในที่
สุดท้ายยึดคำโบราณที่ท่านว่าไว้เป็นครูข้างต้น เป็นหลักในการปกครอง
ผู้คนและบ้านเมือง สั่งการอย่างเด็ดขาดไม่วิชีวิตผู้เป็นศัตรูปองร้าย
หมายชีวิตตน

ลตองคล้องนั่งเหนืออาสน์	พรั่งพร้อมอำมาตย์น้อยใหญ่
จึงตรัสบอกมหาเสนาใน	เราจับได้คนผิวดีดคด
คืออ้ายไวยทัตตัวดี	กับนางคันธมาลีเป็นชบถ
อืเฒ่าทัตประสาทชาติทรยศ	โทษถึงตายหมดไม่วัมัน
จงจงจำชื่อคาพาตัว	ตระเวนไปให้ทั่วเขตชั้น
ทั้งทางเรือทางบกสักหกวัน	แล้วพิฆาตฟาดฟันให้บรรลัย

ในเชิงอุดมคติ หลักรัฐศาสตร์หรือหลักการบริหาร
การปกครองที่ดีควรมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากำกับ แต่ใน
ทางความเป็นจริง หลักรัฐศาสตร์กับหลักพระพุทธศาสนาบางที่ก็
สวนทางกัน การรักษาสมดุลแห่งธรรมะและการปกครองจึงเป็น
สิ่งที่ยากยิ่ง การสะท้อนให้เห็นลักษณะที่สวนทางกันของ
มาตรฐานทางศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมกับหลักการปกครอง
และทางเลือกของมนุษย์ จึงเป็นความจริงอย่างยิ่งในเรื่องคำวิ
และนี่ก็คือข้อดีเด่นประการสำคัญของพระราชนิพนธ์บทละครนอก
เรื่องนี้

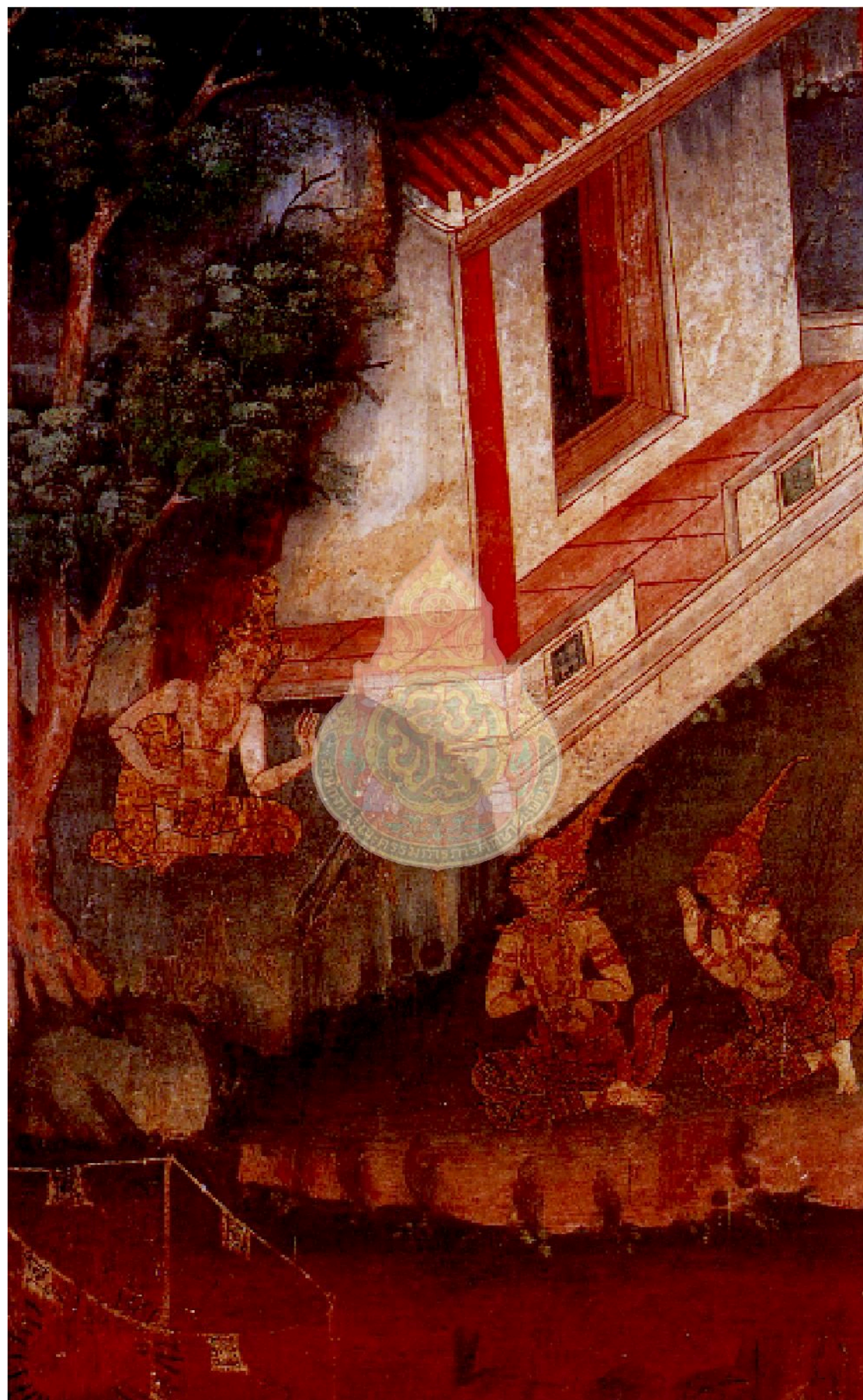

เล่าเรื่องย่อ เชิณชวนอ่านนิทานเรื่องคำวิ

ครั้งหนึ่งยังมีเสือสองตัวแม่ลูกอาศัยอยู่ในถ้ำ เวลาแม่เสือกินอาหารก็จะทอดทิ้งลูกน้อยไว้แต่ลำพัง วันหนึ่งแม่เสือกินอาหารเสร็จแล้วไป ลูกเสือกอดนม หิวโหยแสนสาหัส ในกาลนั้นมีโคแม่ลูกอ่อนเดินผ่านมา ลูกเสือกินอาหารไม่ไหวเข้าไปร้องขอกินนมโค แม่โคก็เฉยเสีย ลูกโคอ่อนนอนแม่ขอให้ลูกเสือกินนมแม่โคว่า ธรรมดาเสือกินนมเป็นศัตรูของโค ถ้าช่วยชีวิตลูกเสือกินนมเมื่อเติบโตใหญ่ต่อไปภายหน้าก็จะเป็นอันตรายต่อชีวิต ลูกโคอ้างว่าลูกเสือกินนมนี้ยังมิได้เป็นศัตรู หากทำเฉยละทิ้งให้ตายจะเป็นบาปกรรมแก่เรา แม่โคจึงยินยอมให้ลูกเสือกินนมจนอิ่ม ลูกเสือกินนมในบุญคุณโคทั้งสอง มีความรักใคร่สัญญาว่าจะปฏิบัติต่อแม่โคดุจมารดาของตน และจะรักลูกโคเหมือนน้อง แล้วชักชวนให้โคทั้งสองอยู่ด้วยกัน แม่โคปฏิเสธด้วยเห็นว่าแม่เป็นแหล่งมีหญ้า น้ำอุดมสมบูรณ์ แต่ก็ยังไม่รู้อุปนิสัยของแม่เสือกินนม อาจมีอันตรายในภายหน้า ลูกเสือกินนมว่าแม่เสือกินนมจะขอบคุณแม่โคที่ช่วยชีวิตลูกขอให้แม่โคพาไปซ่อนในที่แห่งหนึ่งก่อน

ครั้นแม่เสือกินนมกลับมา ลูกเสือกินนมตัดพ้อแม่ที่แกล้งทิ้งให้ตนหิวโหย แล้วว่าถ้าแม่โคไม่มีแกล้งใจให้ตนกิน ก็คงจะตายเสียแล้ว แม่เสือกินนมรู้สึกผิดจึงไปลอบลูกให้หายโหม่นัส ลูกเสือกินนมขอสัญญาว่าถ้าเช่นนั้น ขอแม่เสือกินนมอย่าได้ทำร้ายแม่โค และขอให้โคแม่ลูกอยู่หากินในตำบลนี้ต่อไป แม่เสือกินนมให้ลูกไปพาโคทั้งสองมายังถ้ำ กระทำสัตย์

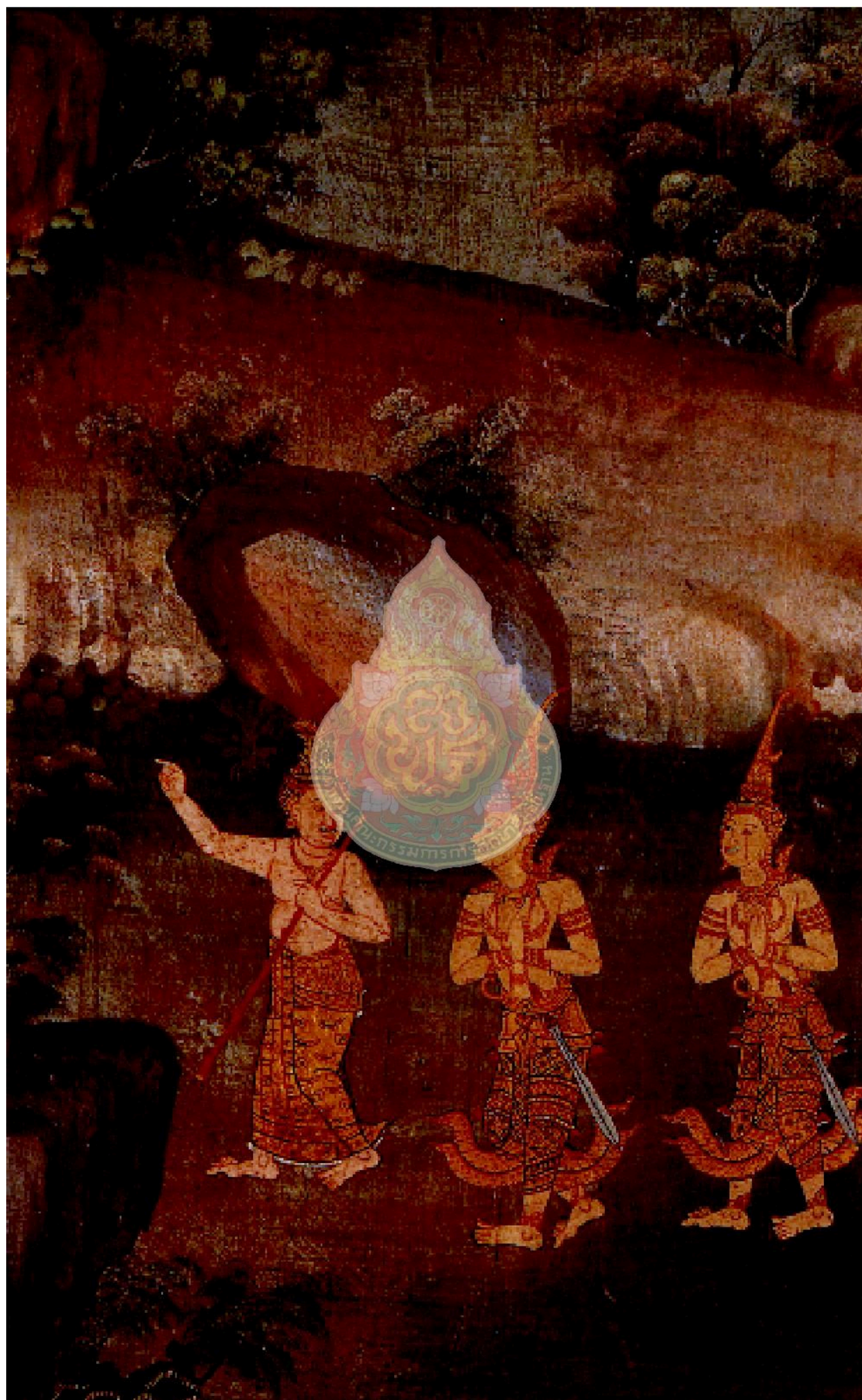

สัญญาจะไม่ทำร้ายโค ให้โคแม่ลูกอยู่ในถ้ำด้วยกัน จากนั้นแม่สัตว์ทั้งสองก็ช่วยเลี้ยงลูกให้แก่กันเหมือนว่าเป็นลูกของตนทั้งสองฝ่าย

แม่เสือนั้นมิได้มีความจริงใจ คิดหาโอกาสจะกินโคทั้งสองอยู่เสมอ แม่โคนั้นก็ไม่วางใจแม่เสือ คอยระวังตัว มักไปหากินในทิศทางตรงกันข้าม แม่เสื้อออกหากินตอนบ่าย กลับมาถ้ำจวนรุ่งสว่าง แม่โคออกหากินเวลาเช้า กลับมาถ้ำเวลาเย็น ส่วนลูกนั้นให้เล่นด้วยกันอยู่ในถ้ำ ลูกเสือกับลูกโคก็รักใคร่กันยิ่งขึ้นทุกที แม่เสื้อสังเกตได้ว่าแม่โคพยายามหลีกเลี่ยงไปหากินให้ห่างตนเป็นนิจ

วันหนึ่งแม่โคออกจากถ้ำไปหากิน บอกว่าจะไปทิศเหนือ ตกบ่ายแม่เสื้อออกไปหากิน บอกว่าจะไปทิศใต้ ครั้นไปพ้นถ้ำแม่เสื้อก็วกกลับมาซุ่มดักรอทางที่แม่โคจะกลับมาจากหากิน แล้วจับแม่โคกัดกินเสีย

ฝ่ายลูกสัตว์ทั้งสองคอยแม่โคอยู่ไม่เห็นกลับมาจนเวลารุ่งสาง แม่เสื้อกลับมามีกลิ่นโคติดตัวมาผิดสังเกต ลูกเสื้อลูกโคจึงถามถึงแม่โค แม่เสื้อก็อ้างว่าไปหากินคนละทางกันจึงไม่รู้ ลูกสัตว์ทั้งสองเกิดความสงสัย รอจนแม่เสื้อออกหากินจึงพากันออกเที่ยวค้นตามป่า ไปพบซากแม่โคเป็นรอยเหลือเสื้อกิน อยู่ไม่ห่างจากถ้ำนัก จึงรู้ว่าแม่เสื้อลอบกินแม่โคเสียแล้ว ทั้งสองรู้สึกโทมนัสขัดแค้นใจแม่เสื้อยิ่งนักปรึกษากันว่าเราทั้งสองต่างนับถือทั้งแม่เสื้อและแม่โคว่าเป็นมารดาของเราด้วยกัน เมื่อแม่เสื้อมาทำทุจริตเช่นนี้เรานับถือว่าเป็นมารดาต่อไปได้อย่างไร ควรจะฆ่าแม่เสื้อให้ตายตามไปบ้าง ครั้นแม่เสื้อกลับมามองนอนให้กินนม สัตว์ทั้งสองก็ช่วยกันกัดและขวิดแม่เสื้อจนตาย ณ ที่นั้น แล้วก็ชวนกันออกจากถ้ำไปอยู่ในที่ใหม่

ทางที่สัตว์ทั้งสองเดินผ่านไปในนั้นเป็นที่ตั้งอาศรมพระฤๅษีผู้มีวิทยาคม พระฤๅษีเห็นลูกเสือลูกโคเดินมาด้วยกันก็ประหลาดใจ เพราะสัตว์สองจำพวกนี้ย่อมเป็นศัตรูกัน จึงเรียกเข้ามา แล้วให้ลูกเสือลูกโคเล่าความแต่หนหลัง พระฤๅษีเกิดเมตตาสัตว์ทั้งสอง จึงว่าถ้ารักใคร่กันอย่างนี้แล้วจะเป็นเสื่อกับโคอยู่ด้วยกันมันผิดวิสัยจะซุบให้เป็นมนุษย์จะได้อยู่ด้วยกัน แล้วพระฤๅษีก็ตั้งพิธีซุบให้เป็นมนุษย์ ลูกเสือนั้นได้ชื่อว่า หลวิชัย ส่วนลูกโคได้ชื่อว่า คาวี เรียนวิชาอาคมอยู่ในสำนักพระฤๅษี

หลวิชัยคาวีเป็นเด็กเฉลียวฉลาด เรียนวิชาจนสำเร็จอย่างรวดเร็ว พระฤๅษีเห็นว่าถึงเวลาจะต้องให้ไปครอบครองบ้านเมืองเป็นที่พึ่งของมนุษย์ทั้งหลาย ควรได้แสดงฝีมือเกียรติคุณความดีให้ปรากฏ เพื่อจะได้เป็นใหญ่สืบไป แม้ศิษย์ทั้งสองจะขออยู่ปฏิบัติรับใช้พระฤๅษีผู้เป็นอาจารย์ พระฤๅษีก็ไม่ยอม หลวิชัยคาวีจึงจำลาพระฤๅษีไปด้วยความอาลัย ก่อนจากกันพระฤๅษีเนรมิตเครื่องแต่งตัวกับพระขรรค์ให้ศิษย์ทั้งสอง แล้วตั้งพิธีถอดดวงใจใส่ในพระขรรค์คนละเล่ม กำชับว่าให้ระวังรักษาพระขรรค์ให้จงดี อย่าให้ตกอยู่ในมือศัตรู หลวิชัยและคาวีอำลาพระฤๅษีไปตามทิศทางที่อาจารย์ชี้ให้ไปด้วยกัน

กล่าวถึงเมืองจันทรบุรี เจ้าเมืองชื่อท้าวมคธราช มเหสีชื่อนางจันทรวดี ครอบครองเมืองเป็นสุขสำราญ อยู่มามียักษ์ร้ายตนหนึ่งมาสิงอยู่ในบึงนอกเมือง ใครลงตักน้ำในบึงนั้น ยักษ์ก็จับกินเสีย ไพร่บ้านพลเมืองพากันเดือดร้อน หลวิชัยคาวีเดินทางมาถึงไม่รู้ว่ามียักษ์ร้ายจึงเข้าไปพักผ่อนใต้ต้นไทร หลวิชัยจับกลับไปส่วนคาวีตื่นอยู่ คิดว่าจะไปหาน้ำไว้คอยทำให้หลวิชัยล้างหน้าล้างปาก

แล้วลงไปตักน้ำในบึง ยักษ์ร้ายก็ทะยานขึ้นมาจะจับกิน เกิดรบกัน
ขึ้น คาวีใช้พระขรรค์ฟันยักษ์ตัวขาดสองท่อน แล้วเอาศพโยนขึ้น
ไปบนฝั่งปากโน้น ตักน้ำสะอาดมาให้พี่ที่ไต่ต้นไม้แล้วเล่าเรื่องที่
ตนฆ่ายักษ์นั้นให้ฟัง

ชาวเมืองจันทบุรีเห็นศพยักษ์ถูกฟันกายขาดกลิ้งอยู่ก็
พากันดีใจ ความทราบถึงท้าวมคธราชจึงให้อำมาตย์ออกสืบหา
ผู้กล้าหาญ เพื่อประทานบำเหน็จรางวัล อำมาตย์พบหลวิชัยคาวี
นั่งอยู่ไต่ต้นไม้ มีรูปร่างงามสง่าผิวดำกับชาวเมืองทั่วไป จึงเข้าไป
ถาม แล้วเชิญพี่น้องทั้งสองเข้าเฝ้า ท้าวมคธราชตรัสถามประวัติ
วงศ์สกุลของคนทั้งสอง หลวิชัยกราบทูลแต่เพียงว่าเป็นลูกกำพร้า
มาเรียนวิชากับพระฤาษี ขณะนี้เรียนสำเร็จแล้วจะกลับไปบ้านเมือง
และผู้พี่ฆ่ายักษ์ตายนั้นคือน้องชายชื่อคาวี ไม่ใช่ตน

ท้าวมคธราชเอ็นดูคาวียิ่งนัก ตรัสปรึกษาพระมเหสีจะ
ยกพระธิดาให้เป็นคู่ครอง เพื่อได้คนดีไว้เป็นกำลังสำคัญป้องกัน
บ้านเมือง คาวีกราบทูลว่า ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดนั้นก็
พระเดชพระคุณยิ่ง แต่จะว่าตนมีฤทธิ์มากกว่าพี่นั้นก็หาควรไม่
เพราะการฆ่ายักษ์เป็นเหตุเฉพาะหน้า หากยักษ์ขึ้นมาพบหลวิชัย
พี่ก็คงฆ่ายักษ์ได้เช่นกัน ในส่วนตนนั้นเห็นว่าการจะแสวงหาภรรยา
ก่อนพี่ชายก็หาควรไม่ ท้าวมคธราชทรงฟังเหตุผลแล้ว จึงยก
นางสร้อยสุดาพระราชธิดาประทานแก่หลวิชัย แล้วให้อภิเษก
หลวิชัยเป็นอุปราชเมืองจันทบุรี

คาวีขอลาหลวิชัยไปหาบ้านเมืองครอบครองต่อไป ก่อน
จากกันหลวิชัยชวนคาวีให้เสี่ยงดอกบัวคนละดอก อธิษฐานว่าถ้า
ภัยอันตรายจะเกิดมีแก่ฝ่ายใด ของงบนันดาลให้ดอกบัวสลดเศร้าหมอง

เห็นประจักษ์แก่อีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อจะได้ไปช่วยกันทัน แล้วต่างให้
ดอกบัวแก่กันไว้เป็นสัญญา

ควาเดินทางจากเมืองจันทบุรีจนไปพบเมืองแห่งหนึ่ง
บ้านเรือนปราสาทราชวังยังอยู่ดี แต่ร้างผู้คน ควาปรึกษาลาดใจ
เที่ยวค้นทั่วเมือง จนถึงพระราชฐานชั้นใน เห็นมีกลองใหญ่ใบหนึ่ง
ลองตีดู ควารู้สึกว่าเสียงทึบไม่ก้องกังวานเหมือนกลองทั่วไป จึงเอา
พระขรรค์แหะหน้ากลอง มองดูข้างใน เห็นนางคนหนึ่งซ่อนอยู่
ในกลองนั้นกำลังร่ำสรวุปรำปราโสภามีผมหอมผัดกับหญิงอื่น ควา
รับหญิงนั้นออกมาได้ถามเรื่องราว นางเล่าว่า ตัวนางชื่อจันท์สุดา
ธิดาท้าวพรหมจักร เจ้าเมืองจันทน์ครนี้ เมื่อถึงคราวจะเกิดเหตุร้าย
ในเมือง มีนกอินทรี ๒ ตัวผัวเมียมาเฉี่ยวเอาผู้คนในเมืองไปกิน
เปลืองชีวิตคนไปทุกวัน ผู้คนก็พากันหนีจากเมือง จะสู้รบป้องกัน
อย่างไรก็ไม่ได้ จนที่สุดบิดามารดาของนางก็ถูกนกอินทรีเอาไป
เสีย ที่นางรอดชีวิตอยู่นี้เพราะพระบิดาซ่อนไว้ในกลองมิให้คนเห็น
ควาถามที่อยู่นกอินทรี นางว่านกอยู่ในป่า เมื่อใดได้เห็นควันไฟ
ที่คนจุดขึ้นหุงหาอาหารมันก็จะลงมา ควาจึงให้นางซ่อนตัวเสียแล้ว
เอาฟืนมากองจุดไฟขึ้นกลางเมือง นกอินทรีก็ลงมาหมายจับคนกิน
ควาใช้พระขรรค์ฟันนกอินทรีตายทั้งสองตัว เมืองจันทน์ครก็พ้นภัย
วันนั้นเป็นวันนักขัตฤกษ์สงกรานต์ ควาชวนนางจันท์สุดาลงอาบน้ำ
ชำระกายในลำแม่น้ำตามประเพณี เมื่ออาบน้ำสระผม นางจันท์สุดา
ได้เก็บผมหอมที่ร่วงใส่ผอบปล่อยลอยน้ำไป แล้วทั้งสองก็อยู่เป็น
คู่ครองกัน

ตอนต้นเรื่องคดี ก่อนบทพระราชนิพนธ์มีเพียงเท่านี้
เนื้อเรื่องต่อจากนี้เป็นบทละครพระราชนิพนธ์ ซึ่งมีอยู่ ๔ ตอน คือ
ท้าวสนั่นนุราชนางผมหอม ท้าวสนั่นนุราชชุบตัว นางคันธมาลีขึ้นเฝ้า
และพระคาวีรบกับไวยทัต มีเรื่องราวดังนี้

ท้าวสนั่นนุราชเก็บผอบใส่ผมของนางจันท์สุตาได้ก็หลงใหล
ผมหอมนั้นเป็นอันมาก จึงประกาศหานางผมหอม นางเฒ่าทัต
ประสาธเคยรู้จักนางมาก่อนจึงมารับอาสา และออกอุบายทำร้าย
พระคาวี จนนางมาถวายได้สำเร็จ

เหตุการณ์ตอนนี้มีเรื่องที่ชวนคิดหลายประการด้วยกันเช่นว่า
นางทัตประสาธซึ่งเป็นหญิงชราทำอุบายอย่างไรจึงทำร้ายคาวีได้
ทั้งๆ ที่คาวียิ่งหนุ่มแน่น และมีฝีมือ และเมื่อนางจันท์สุตาไม่ยอม
ตกลงปลงใจกับท้าวสนั่นนุราช ท้าวสนั่นนุราชก็ถึงกับต้องหาหมอเสน่ห์
ข้อที่น่าสังเกตก็คือ เรื่องจักรๆ วงศ์ๆ ส่วนมาก การทำเสน่ห์มักจะ
ได้ผลจนเกิดเรื่องราวต่อไปอีก แต่เรื่องคดีนี้มนต์เสน่ห์ล้นเหลว
โดยสิ้นเชิง ดังนั้น จึงน่าจะอ่านดูว่าทำไมมนต์เสน่ห์จึงไม่ขลัง และ
หมอเสน่ห์นั้นรู้จริงหรือหลอกลวง

เรื่องราวต่อมากล่าวถึงคาวีนอนสลบอยู่ และหลวิชัยมา
ช่วยไว้ได้ น่าสงสัยว่าหลวิชัยรู้ได้อย่างไร ทำไมจึงมาช่วยได้ทันที่
และการช่วยชีวิตนั้นทำได้อย่างไร ตอนนี้หลวิชัยกับคาวีก็ตกลงใจ
ว่าจะต้องตามแก้แค้น

ฝ่ายท้าวสนั่นนุราชเมื่อได้พยายามหลายวิธีแล้ว นางจันท์สุตา
ไม่ยินยอมพร้อมใจด้วย ก็คิดว่าตนคงชราเกินไป จึงเกิดความคิด
อยากกลับไปเป็นหนุ่มอีกครั้ง ท้าวสนั่นนุราชป่าวร้องหาผู้วิเศษมา

ช่วยชุบตัวให้เป็นหนุ่มใหม่ หลวิชัยฉวยโอกาสแสดงตัวเป็นผู้วิเศษ
สามารถชุบคนแก่ให้เป็นหนุ่มได้ ในตอนนี้ที่น่าอ่านว่าหลวิชัยและ
ดาวีจะวางแผนได้แนบเนียนเพียงใด เหตุใดท้าวสนนุราชจึงไม่
เฉลียวใจหรือระแวงภัยใดๆ เลย และนางเอกคือจันท์สุดาเมื่อได้
พบดาวีอีกจะนึกถึงบทเรียนที่ตนเชื่อคนง่าย ๆ หรือไม่

เนื้อเรื่องต่อมากล่าวถึงคันทมาลีเมียของท้าวสนนุราช
ซึ่งเข้าใจผิดว่าท้าวสนนุราชชุบตัวเป็นหนุ่มแล้วไม่เฉลียวแลนาง
นางจึงขึ้นเฝ้าด้วยความหึงหวง ตอนนี้น่าติดตามว่า ดาวีทำอะไร
นางคันทมาลีจึงเชื่อฟังยินยอมชุบตัวบ้าง และนางรอดชีวิตมาได้
อย่างไร

ต่อมากล่าวถึงนางคันทมาลีเมื่อรู้ความจริงว่าท้าวสนนุราช
เสียชีวิตไปแล้วจึงขอให้หลานชายคือ ไวยทัตมาช่วยรบเอาเมืองคืน
พร้อมกับสัญญาว่าจะมอบราชสมบัติและบ้านเมืองให้ครอบครอง
ไวยทัตจะแก้แค้นได้สำเร็จหรือไม่ และเรื่องจะลงเอยอย่างไร

ตอนที่ ๑

ท้าวแสนนุราชหานางผมหอม

ข้า

๑ มาจะกล่าวบทไป
เสวยราชย์ธานีบุรีรัตน์
ท้าวมีอัคเรศมเหสี
อยู่ด้วยกันแต่หนุ่มคัมชรา
หน้าพระทนต์บนล่างห่างหัก
เกศาพืงจะประปราย
พระเสวยมือละสามเวลา
พอใจเกี่ยวผู้หญิงริงเรือ
ราวกับหนุ่มคลุ้มคลั่งนั้บ่น
รำพึงคะนึ่งคิดเป็นนิจไป

ถึงท้าวสันนุราชจอมกษัตริย์
กรุงพัทรวีสัยสวรรยา
ชื่อคันธมาลีเสนาหา
ชันษาหกสิบสี่ปีปลาย
ดวงพระพักตร์เขียวเห็นเส้นสาย
รูปกายชายจะพืมีเนื้อ
ทรงกำลังวังชาประหลาดเหลือ
ผูกพันพืนเพื่อไม่เบื่อใจ
จะหางามเล่นสักคนหนึ่งให้ได้
มิได้ว่างเว้นสักเวลา

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย

๑ เมื่อจะมีเหตุเภทภัย
จึงชวนก้านัลกัลยา

ให้เราร้อนฤทัยเป็นนักหนา
ลงมายังที่ดำหนักแพ

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

คัม

กระทั่งถึง

ชายจะพื

ค่อนข้างอ้วน

ผู้หญิงริงเรือ

(สำนวน) ผู้หญิง ริง (ลิง) เรือ เป็นสิ่งไม่แน่นอน หมายถึง ผู้หญิง
ที่มีเล่ห์กล (ปัจจุบันนิยมใช้ ผู้หญิงยิงเรือ)

๑ ท้าวเสด็จนั่งเหนือเรือบัลลังก์
พระเอนอิงพิงพนักผ้นแปร
หยิบขึ้นเขม้นอยู่เป็นครู่
หอมกลิ่นรวยรื่นชื่นวิญญาณ์
ผมนี้ดีร้ายนางสาวน้อย
ชะรอยบุญเราเคยได้เชยชม
จุดคิดเคลิ้มคลั่งขึ้นทั้งแก่
เห็นนางพนักงานคลานเข้ามา
ค่อยขยดลตอคงนั่งไกล
ดูนางห้ามแหนย้งแค้นนัก
ท้าวทอดผอบทองประคองไว้
ขึ้นจากเรือสุวรรณบรรจง

สาวสนมกรมวังเซ่งแซ่
เหลียวแลเห็นผอบลอยมา
เปิดดูก็เห็นเส้นเกศา
พระนั่งนิกตริกตราในอาภรณ์
แกล้งลอยหาคู่สู่สม
จึงพบผอบผมก็ลยา
กระสันเสียวเหลียวแลชำเลื่องหา
ยืมแยมพยักหน้าว่านางลักษณ์
เห็นมิใช่ผุดลุกขึ้นกุกัก
ให้ละล้าละล้าลืมองค์
มิได้ชำระสระสรง
เสด็จตรงมายังวังใน

ฯ ๑๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงเข้าไปในห้อง
ทอดผอบประทับกับทรวงไว้

ขึ้นบนแท่นทองผ่องใส
ถอนฤทัยครวญคร่ำรำพัน

ฯ ๒ คำ ฯ

โอ้ข้า

๑ โอ้อ่านวลน้องเจ้าของผม
เกศาหอมฟุ้งดังปรุงจันทน์

ถ้าได้ชมจะถนอมเป็นจอมขวัญ
จะทรงโฉมโฉมพรรณนัใด

จุดคิด	คิดได้ในขณะนั้น (ปัจจุบันใช้ จุดคิด)
นางห้าม	ภรรยาของเจ้านายที่ไม่ใช่สะใภ้หลวง

ทรวตทรวงสูงต่ำดำขาว
แม่นรู้ว่าอยู่บุรีใด
ถึงจะเป็นกระไรก็ไม่ว่า
คิดละห้อยละเหี่ยเสียอารมณ์

ชั้นษาแก่สาวสักคราวไหน
พี่จะไปติดตามเจ้าทราชม
แต่ให้ได้เห็นหน้าเจ้าของผ
ร้องไห้ร้องห่มไม่สมประดี

๙ ๖ คำ ๙ โอต

ร่าย

๑ เมื่อนั้น
เห็นพระพรำกำสรดโคก
แล้วนางทูลทัดภัสดา
จงคิดรั้งรักหักอารมณ์
หยุดยั้งตั้งสติตริตรอง
ทรงพระชราหนักหนาแล้ว

นางคันธมาสมี
จึงเข้าไปในที่บรรทม
พระอย่าไศกเศร้าด้วยแผ้วผ
แม่นเคยคู่สู่สมไม่คลาดแคล้ว
ดับความมัวหมองให้ผ่องแผ้ว
ทูลกระหม่อมเมื่อยแก้วจงหักใจ

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
เห็นเมียมเข้าซัฟิรไฟ
ดูดูทำราวกับสาวแสบ
แก้งมานั่งเฝ้าพะเน้าพะนิง
ฉวยพระขรรค์นั่งกะปลกกะเปลี่ย
สะดุดโดนสาวสรรค์ก้านัลใน

ท้าวสนนุราชเคลิ้มองค์หลงไหล
ขัดใจเกรี้ยวกราดตวาดอิง
ไม่เจียมตัวว่าจะแก้สกันิดหนึ่ง
จะคอยหึงหวงข้าหรือว่าไร
พิโรธโกรธเมียดังเพลิงไหม้
เล่นไล่ลูกล้มไม่สมประดี

๙ ๖ คำ ๙ เซิต

๑ เมื่อนั้น
ความกลัวอาญาพระสาม

องค์อัศรายามารศรี
วิ่งหนีไปซ่อนซ่อนชุก

เหล่าพวกสาวสรรค์กำนันนาง
บ้างเข้าแฝงม่านคลานคุก

วังวางวนเวียนจนเจียนจุก
บ้างลุกแอบเตี้ยมืองมือง

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
แสนคะนึ่งถึงเจ้าผอบทอง

ท้าวสนนุราชยังเศร้าหมอง
เสด็จตรงออกท้องพระโรงชัย

ฯ ๒ คำ ฯ

ข้า

๑ ลตองคล้องนั่งเหนืออาสน์
จึงตรัสสั่งมหาเสนาใน
ผู้ใดใครรู้เห็นบ้าง
ถ้าเมื่อนำไปได้นางมา
ทั้งเหย้าเรือนไร่นาจะหาให้
จงเร่งรีบรัดจัดกัน

พร้อมพร้อมอำมาตย์น้อยใหญ่
เร่งไปร้องป่าวชาวพารา
ตำแหน่งนางผมหมอมเสนาหา
เงินทองเสื้อผ้าจะรางวัล
ข้าไทชายหญิงทุกสิ่งสรรพ
ไปป่าวร้องให้ทันวันนี้

ฯ ๖ ฯ เจริญ

ร้าย

๑ บัดนั้น
ออกมาเกณฑ์กันทันที

อำมาตย์รับสั่งไล่เกศ
เสนิตีฆ้องร้องป่าวไป

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
ฟังเสียงร้องป่าวก็เข้าใจ

ฝ่ายเฒ่าทัตประสาทชาติไพร่
นึกได้ลูกสาวของเจ้านาย

ผมหอมปรากฏสเร้า
กูจะได้ฟังบุญเป็นคุณยาย
ท่านขามานี้จะบอกเล่า
รูปโฉมโฉมพรรณชยันนิก

จะนำเขาไปพามาถวาย
คิดแล้วเดินชายมาถามทัก
นางผมหอมข้าเจ้านี้รู้จัก
จะอาสาทรงศักดิ์ไปพามา

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
เห็นถ้อยคำมั่นสัญญา

เสนีถามซักเป็นหนักหนา
ก็รีบพายายเฒ่าเข้าวังใน

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงคลานเข้าไปเฝ้า
ยายเฒ่ารับคำจะนำไป
เป็นลูกสาวท่านท้าวพรหมจักร
แต่เมื่อนั้นพลไพร่ไม่มี
ที่ในวังยังแต่นางผมหอม
บิดาซ่อนนางไว้ที่ในกลอง

กัมเกล้าทูลแจ้งแถลงไข
ว่าได้รับจักนางเทวี
ปิ่นปักจันทราบุรีศรี
นกอินทรีกินตายเสียกายกอง
งามพร้อมสารพัดไม้ขัดข้อง
จงทราบละอองพระบาท

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ชื่นชมสมถวิลจินดา

ท้าวสนนุราชสำรวจว่า
ดังได้เห็นหน้านางนงเยาว์

เดินชาย เดินกรายเข้ามาใกล้

จึงตรัสว่าถ้าสมคะเนนี้
มังมีดีกว่าค้าตะเภ
ยายจะเอาอะไรไปบ้าง
เร่งรีบคลาไคลตั้งใจปอง

อีกทีก็ใจหายแล้วยายเฒ่า
ทุกข์ร้อนอะไรเล่ากับเงินทอง
ท่าทางกันดารบ้านช่อง
ให้ได้นางในกลองกลับมา

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
จะเอาเรือเอกชัยไคลคลา

ยายเฒ่าทูลพลันด้วยหรรษา
ไปรับกัลยามารกรุงไกร

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังจึงสั่งเสนาใน
เกณฑ์ยกสำหรับใหญ่ใส่ให้เต็ม
เรื่อนำเรือตามจสงครามครัน

ท้าวแสนนุราชเป็นใหญ่
จงจัดเรือเอกชัยฉับพลัน
เลือกล้วนแต่เล่มคอนขยัน
ให้ทันแต่ในเวลา

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
ออกจากวังเป็นสิงคลี

เสนารับสั่งใส่เกศ
จัดเรือตามมีพระบัญชา

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

ค้าตะเภ

เกณฑ์ยกสำหรับใหญ่

สิงคลี

นำสินค้าใส่เรือสำเภาไปค้าต่างประเทศ (ตะเภ คือ สำเภา)

เรียกพลพายชุดใหญ่เข้าประจำหน้าที่

ลอนลาน วุ่นวาย พัลวัน

๑ บัดนั้น
ขึ้นขี่แคร่คนตามมา

ยายเฒ่าทำประหนึ่งกึ่งกำ
ประตูดินดินทำหน้าตะพาน

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ลงนั่งยังเรือเอกชัย
ออกเรือพร้อมกันมิทันนาน

พลพายนายไพร่อลหม่าน
ร้องขานโยนยาวฉาวมา

ฯ ๒ คำ ฯ เห็นเรือ เชิด

๑ ผ่อนพักพลพายมาหลายแห่ง
สิบห้าวันถึงจันทบูร
จึงสั่งผู้คนพลพาย
แต่ตัวของเราจะเข้าไป
สั่งแล้วเข้าสู่พระบุรี
เห็นกระดุกเกลื่อนกลาดดาษดา

น้ำเซียวเรียวแรงนักหนา
ประทับท่าที่ท้ายเวียงชัย
ทั้งไพร่นายอย่าเที่ยวไปข้างไหน
สมคะเนเมื่อไรจะกลับมา
พริ้นตัวกลัวผีเป็นนักหนา
รีบเดินภาวนาเข้าในวัง

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงขึ้นปราสาททอง
เสียงคนพูดอยู่เจียหุฟัง

เมียงมองลบล่อแล้วถอยหลัง
ทรุดนั่งแอบประตูตู่วางที่

ฯ ๒ คำ ฯ

ซ้ำ

๑ เมื่อนั้น
สมสู่อยู่ด้วยพระควี

โฉมนางจันท์สุตามารศรี
เปรมปรีดิ์ประติพัทธ์กำหนดใน

ประตูดิน ประตูท้ายวัง ทางเข้าออกของพนักงานฝ่ายใน
โยนยาว การร้องให้จังหวะเพื่อจะพายเรือให้พร้อมกัน

หยอกเหย้ายิ้มแ้มแกมกล
สัจเจียบเชียบเสียงทั้งเวียงชัย

จะระคายผู้คนที่หาไม่
สำราญใจอยู่ในห้องสองคน

๙ ๔ คำ ๙

ร้าย

๑ บัดนั้น

ชายนี้ที่ท่วงชอบกล
ใส่เครื่องประดับองค์ทรงพระชรรค์
ต่อจะเป็นลูกเต้าท้าวพระยา
กุกิดไว้มัสมอารมณ์คิด
แต่องค์กัลยาจะพาไป
คิดพลางทางคลานเข้าไปหา
กัมกราบบาทาสุดาจันทร์

ยายเฒ่าเพ่งพิศคิดฉงน
เห็นจะไม่ใช่คนต่ำช้า
รูปโฉมโฉมพรรณงามนักหนา
จันท์สุดาจึงปลงลงใจ
จะลงล้างชีวิตเสียให้ได้
ทูลถวายท้าวไทเอารางวัล
ทำที่กิริยาโคกคัลลย
แล้วตีกองก้นรำไร

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น

เป็นข้าเก่าเจ้าเคยช่วงใช้
ยายหนีนกอินทรีไปช้านาน
หรือนกกมันกินสิ้นชีวา

โฉมตรูดูยายก็จำได้
จึงพูดจาปราศรัยด้วยเมตตา
ลูกหลานอยู่ไหนไม่เห็นหน้า
เออตาผัวอยู่ดอกหรือยาย

๙ ๔ คำ ๙

๑ บัดนั้น

ลูกหลานกระจัดพลัดพราย
เข้าไปอยู่เถื่อนถ้ำลำบาก
ไดยินเหล่าชาวป่าพูดจากัน

ยายเฒ่ากล่าวเกลี้ยเบี่ยงบาย
ท่านตาก็ตายแต่คราวนั้น
จึงพันปากปึกษาไม่อาสัณ
ว่าแม่จันท์สุดาได้สามี

เข้าสู่ต้นตันมาจนถึง
ยังพริ้นตัวกล้วยแต่นกอินทรี

จะอยู่ฟังบุญทั้งสองศรี
มันมานี้หรือไม่เยาวมาลย์

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ผัวเข้ามาล้างมันวายปราณ

โถมจันท์สุดาจึงว่าขาน
หายมาช้านานจนปานนี้

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
จึงว่าแม่คุณบุญสันที
งามทั้งรูปโฉมโนมพรรณ
สมคิดของยายที่หมายมา
แล้วทำท่วงทีกระปรีกระเปร่า
ครั้นสองเจ้าเข้าที่บรรทมใน

ยายเฒ่าทำเป็นเกษมศรี
ได้สามีเรื่องอิทธิฤทธา
นำชมสมกันนักหนา
จะอยู่กับกัลยาเป็นข้าไท
ตักน้ำดำข้าวเอาใจใส่
ยายไปปฏิบัติพัทวิ

ฯ ๖ คำ ฯ ตระ

๑ เห็นพระราชนิทราสนิท
ผิดกับกษัตราทุกธานี
คิดพะวงสงสัยอย่างไรอยู่
ครั้นรุ่งรางแสงแสดอโณทัย

นั่งพนิจพิศดูถ้วนถี่
ขัดพระขรรค์เข้าที่บรรทมใน
จะล่อลวงถามดูให้จงได้
ยายเฒ่าเข้าไปอยู่ในครัว

ข้าไท	คนรับใช้ บ่าวที่ไม่ใช่ทาส
ขัดพระขรรค์	เหน็บพระขรรค์
แสงแสด	แสงรางๆ จางๆ

จันท์สุตามาทำเครื่องเสวย
ยายเข้าเมียงหมอบยอบตัว
อันองค์ภัสดาสามี
เห็นบพระขรรค์บรรทมทุกคืนไป
แม่จงถามไถ่ให้ประจักษ์
แม่นมิบอกออกความลับลี้

ตามเคยจัดแจงแต่งให้หัว
แล้วว่าแม่ทูนหัวอย่าไวใจ
เห็นทีหาซื้อต่อแม่ไม่
น่าจะแหงนแคลงฤทัยเทวี
ถ้าทำรักก็จะแจ้งถ้วนถี่
นานไปจะหนีแม่มั่นคง

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
สำคัญมั่นหมายว่ายายตรง
จริงอยู่ย่ายว่าข้านึกพรั่น
จะทูลถามทรงศักดิ์ชักใช้
ว่าพลางนางเข้าไปในที่
ทำที่ทอดสนิทติดพัน
สัพยอกหยอกเย้าแยม์สรวล
ได้ช่องก็ชะอ้อนวอนวิง
นอingkินแหว่งแคลงจิต
มิได้ละวางให้ห่างไกล

จันท์สุดาพาซื้อลุ่มหลง
โฉมยงเห็นชอบก็ตอบไป
ขัดพระขรรค์ติดองค์น่าสงสัย
ให้ได้ความข้าสำคัญ
ปรนนิบัติพิศวีให้หัวขวัญ
นวดพินนังแนบแอบอิง
ชักชวนพูดจามารยาหญิง
ทูลถามความจริงภูวไนย
พระขรรค์ของทรงฤทธิ์เป็นไฉน
หรือว่าไม่ไวใจน้อง

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
หวั่นหวาดประหลาดจิตผิดทำนอง

พระคาวิแจ้รหัสขัดข้อง
ค่อยประคองเล่าโลมโลมงาม

ความข้า สิ่งหรือข้อความที่มีนัยไม่เปิดเผย

รับขวัญกัลยาแล้วพาที
หรือยายยูเจ้าจะเอาความ

วันนี้หลาใจมาใต้ถาม
บอกตามจริงเถิดนะเทวี

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
บิดเบียนเอื้อนอำทำทวงที
น้องรักน้องถามตามชื่อ
เพราะพระทรงศักดิ์ไม่รักแรง
ผันพัศตร์พลักไสมิให้ต้อง
พิไรร่ำทำกลมารยา

จันท์สุดากล่าวแก้งแสรังใส่สี
อะไรนี้มาตรัสสกดแสง
ควรหรือมิบอกให้แจ้ง
ว่าพลางนางกันแสงโศกา
สะบั้งสะบัดปิดป้องหัตถา
ประหนึ่งว่าโฉมฉายจะวายวาง

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

๑ เมื่อนั้น
ค้อยตระโบมโลมลูบปฤษฎางค์
สวมสอดกอดรัดแล้วตรัสพลอบ
พี่รักใครในองค์นางเยาว์
อย่าไศกนักพัศตร์น้องจะหมองศรี
พระขรรค์นี้พี่ฝังชีวิตไว้
ความจริงบอกเจ้าไม่อำพราง
เห็นประจักษ์แจ้งแล้วหรือแก้วตา

พระควีเห็นน้องหมองหมาง
ประคองนางนฤมลขึ้นบนเพลา
คิดเช่นนี้มีขอบโฉมฉาย
แม่นจะเปรียบเทียบเท่าดวงใจ
เจ้าฉันหน้ามานี้จะบอกให้
ใครลักเข้าเผาไฟจะมรณา
อย่าพูดมากปากสว่างฟังพี่ว่า
พี่รักเจ้ายิ่งกว่าชีวลัย

ฯ ๘ คำ ฯ

สกดแสง พุดปกป้อง พุดเบี่ยงบาย

๑๑ เมื่อئัน
ที่นั้้องเห็นรักประกัใจ
คุณของทรงฤทธั้ดั่งบิตุเรศ
จะขอเป็นเกือกทองรองฐลี
ทั้งสองสนิพพิสมัย
คลึงเกล้าเ้ายวนชวนขึ้นบาน
ครันเวลาตะวันบ้ายชายแสง
ใส่สุพรรณภาชนั้ทองรองเรีอง
ยั้มพลางทางว้าอย่าทุกซ์เลย
เล่าความตามคำภัสดา

๙ ๑๐ คำ ๙ เจริจา

๑๒ บัตัน
จูบบาทซ้ายขวาแล้วว้าพลัน
เกลือกสามีมิรักจึงได้ถาม
ข้าเป็นผู้น้อยพลอยพื้งบุญ

จันท์สุดายั้มย่องสนองไข
ภูไนยโปรดปรานปรานี
เหมือนฉั้ตรแก้วักันเกศเกศี
ไปกว่าชีวีจะวายปราณ
ถ้อยที่มีใจเกษมศานต์
เยาวมาลย์ไม่มีราศีเคีอง
นางออกมาจัดแจงแต่งเครื่อง
แลเห็นยายชายข้าเลีองเข้ามา
ยายเอ้ยผั้วรักข้านักหนา
แล้วกำขั้บกำชาสารพัน

ยายเฒ่าพื้งคำทำรับขวัญ
ลูกไม่เป็นเช่นนั้นดอกแม่คุณ
ใช้จะแกลั้กก้าวความให้เคีองขุ่น
ไม่ไว้วเ้เนรคุณอย่าแคลงใจ

๙ ๑ คำ ๙

๑๓ เมื่อئัน
คิดว้าข้าหลวงเดิมเคลื้มไป
ครันจัดแจงแต่งเครื่องเสร็จสรรพ
ตั้งถวายภูไนยด้วยใจจง

จันท์สุดาพาซื้อไม่สงสัย
หลงใหลนับถื้อว้าซื้อตรง
ให้ยายยกสำรับออกไปส่ง
โฉมยงหมอบกราบอยู่งานพั้ด

๙ ๑ คำ ๙

แต่งเครื่อง ทำอาหาร

๑ เมื่อนั้น
แก่งเสวยข้าวของจนท้องคัด

พระคาวิฤทธิรงค์ทรงสวัสดิ์
แล้วตรัสสัพยอกหยอกน้อง

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
สมหวังดังจิตคิดปอง
ทำเป็นเข้าไปให้ใช้สอย
พูดชักนิทานบ้านเมืองดี
แม่นยำสมบัติพิสดาน
ไปยังฝั่งน้ำดังจำนง
นี่พระจะผ่านไศศุรย์
เชิญเสด็จไปสรองคงคา

ยายเฒ่ากระหยิ่มยิ้มย่อง
ได้ช่องจะฆ่าพระคาวิ
หมอบคอยถือชุดจุดบุหรี
ประเพณีกษัตริย์สุริยวงศ์
ยอมแต่งการมูรธาภิเษกสรอง
สระเกศทุกองค์กษัตรา
สืบประยูรสุริยวงศ์พงศา
ตามอย่างท้าวพระยามาแต่ไร

ฯ ๘ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
จึงตรัสว่าคิดชอบเราชอบใจ
ยายเป็นผู้ใหญ่ได้เคยพบ
แม่นยำได้ถูกขามยามดี

พระคาวิลุ่มหลงไม่สงสัย
จะทำให้ต้องตามประเพณี
จงแต่งเครื่องให้ครบตามที่
จะไปสระเกศให้สำราญ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
หยิบโน่นฉวยนี่ตะลิตะลาน

ยายเฒ่ารับสั่งเกษมศานต์
จัดใส่ในพานแล้วยกมา

ฯ ๒ คำ ฯ

ชุด กระบอกบรรจุหนุน สำลี ใช้เป็นเชื้อให้ไฟติด เมื่อเวลาตีหินเหล็กไฟ
มูรธาภิเษก พิธีอาบน้ำชำระกาย

๑ เมื่อนั้น
ชวนเฒ่าทศปราชยาตรา

สองกษัตริย์ยินดีเป็นนักหนา
ลงมาตามฉนวนในวัง

ฯ ๒ คำ ฯ เพลงช้า

๑ บัดนั้น
แหวะเข้าก่อไฟใส่ประดั่ง
ทันสองกษัตริย์ริมที่
เห็นพระจะลงในคาง
ไฉนเหน็บพระขรรค์ไว้มั่นคง
เสียดายพลอยประดับล้วนทับทิม

ยายเฒ่าเจ้าเล่ห์ทำล้าหลัง
แล้ววิ่งตังตังตามมา
วางพานไว้ที่ร่มพฤกษา
ยายทำเป็นว่าแล้วแยมย้ม
ลงสรงอุกน้ำจะเป็นถนิม
จะช่วยเชิญไว้ริมชลธาร

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ไม่ทันรู้เล่ห์กลคนบุราณ
ชักพระแสงทรงยื่นให้ยายเฒ่า
ชำระสระสนานสำราญองค์
พระหยอกนางทางกอบคองค้ำชัต
เลี้ยวไล่ไขว่ควักกัลยาณี

พระควีฟังคำที่ว่าขาน
เพราะกรรมนั้นบันดาลให้วงง
แล้วชวนโฉมเฉลาลงสร
เวียนวงแหวกว้ายวารี
บังอรค้อนสะบัดเบือนหนี
สรวลระริกซิกซี้สำราญใจ

ฯ ๖ คำ ฯ เพลงฉิ่ง

๑ บัดนั้น
เห็นสององค์เล่นชลาลัย

ยายเฒ่าแสนร้ายหมายได้
ก็วิ่งไปยังกองอัคคี

ฉนวน ทางเดินสำหรับเจ้านายฝ่ายในที่มีเครื่องกัน
ถนิม สนิม โลหะเกิดมลทิน ผุกร่อน

เอาพระขรรค์นั้นวางกลางเพลิงชุม
ก่อเพลิงเหลียวดูพระภูมิ

พินสุ่มใส่เข้าเผาจี
แล้วเป่าปิดพัดวิวนไป

ฯ ๕ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

๑ เมื่อนั้น
เจียนจักพินาศขาดใจ
เรียกเมียว่าช่วยพี่ด้วยเจ้า
เรียกพลางองค์สั้นอยู่รันร่ว
จะยืนยังตั้งกายก็ไม่ตรง
ล้มลงกลางหาดจะขาดใจ

พระคาวิร้อนรนไม่ทนได้
แลไปดูยายก็หายตัว
ครั้งนี้เฒ่ามันฆ่าผิว
ค่อยทรงตัวขึ้นจากคงคาลัย
นางโฉมยงเข้าประคองแล้วร้องไห้
ภูวนายรำสั่งบังอร

ฯ ๖ คำ ฯ

โอษฐ์

๑ โอ้อ้วโฉมยงนงลักษณ์
ครั้งนี้ชีวิตจะม้วยมรณ์
พี่ก็บอกออกให้ด้วยใจซื่อ
มิได้ฟังคำที่กำซับ
มันคิดร้ายหมายล้างชีวิตพี่
เวราเราแล้วนะแก้วตา
พระสุดสิ้นกำลังไม่สั่งได้
เอนอิงพิงองค์นั่งคราญ

มิเสียที่ที่รักสายสมร
เพราะเจ้าอ่อนไต่ถามความลับ
ควรหรือย้อนนัยออกกลอกกลับ
ไปบอกกับยายเฒ่าเจ้ามารยา
ที่นี้สุดสิ้นวาสนา
จะขอลาโฉมฉายวายปราณ
ด้วยดวงจิตพิชไฟเผาผลาญ
ภูบาลซอนซบสลับไป

ฯ ๘ คำ ฯ โอด

ซอนซบ ซวนซบ คือถลาแล้วฟุบลงไป

๑ เมื่อนั้น
กอดศพนัสตาโคกาลัย

จันท์สุดาเห็นผัวตักขัย
ทรมวยครวญคร่ำรำพัน

ฯ ๒ คำ ฯ

โอ้

๑ โอ้ว่าพระองค์ทรงเดช
เชื่ออีเฒ่าแพศยาอาธรรม์
ครั้งนี้มีชู้ก็เหมือนชู้
อดสูอยู่ไยให้ได้อาย
ว่าพลางทางกราบกับตีนผ้า
สองกรซ้อนทรวงรุ่มรัน

เกิดเหตุทั้งนี้เพราะเมียขวัญ
จนมันลอบทำให้จำตาย
คิดแค้นใจตัวไม่รู้หาย
จะสู้ตายตามองค์พระทรงธรรม์
ทอดตัวโคกาทิ้งอาลัย
ทรงกันแสงชบสลับไป

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

ร้าย

๑ บัดนั้น
เสือกสลดนชนพื้นใส่ไฟ
แล้ววิ่งมาดูลององค์
ไม่ไหวกายตายจริงแล้วครวญ
เห็นนางกอดศพสลับไสล
จึงอุ้มองค์อรไทโคลคลา

ยายเฒ่าเฒ่าพระขรรค์จนเหงื่อไหล
หายใจระหมอบหอบเต็มที
เห็นล้มลงนิ่งแน่นอยู่กับที่
วางวิ่งตะลึงตะลานมา
ก็แจ้งใจว่ายังไม่สังขาร์
ไปยังท่าที่ประทับจับไว

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

ชนพื้น ใส่พื้นเข้าไปในกองไฟเพื่อให้ไฟลุกอยู่ตลอดเวลา

๑ วางนางลงเหนือเรือที่นั่ง
ให้เร่อกอนาวาคลาโคล

ปิดบังม่านทองผ่องใส
สุมไล่สามเล่มมาเต็มที

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น
ครั้นฟื้นคืนได้สมประดี
ผันแปรแลเหลือบมาเห็นยาย
ทุดอีเฒ่าทรชนคนพาล
ลอบฆ่าสามีแล้วมิหน้า
ชั่วช้าสารพัดน่าชัใจ

โฉมจันท์สุดามารศรี
คว่ำหาสามีไม่พบพาน
โฉมฉายขึ้นหน้าแล้วว่าขาน
อัปรียัสักบาลเป็นพันไป
มึงจะฆ่าพากูไปข้างไหน
จะตบให้ย่อยยับลงกับมือ

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
จะพาไปบ้านเมืองให้เลื่องลือ
ทรงธรรมสันนุราชเรื่องชัย
อย่าทรงโสกโศกาถึงสามี

ยายเฒ่าพลอบว่าอย่าอิงอื้อ
ได้ออกหน้าค่าชื่อยิ่งกว่านี้
จะเสกให้แม่เป็นมเหสี
เทวีจะเป็นสุขทุกเพรางาย

ฯ ๕ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
โกรธาตำทอมมากมาย

จันท์สุดาดาลเดือดไม่เหือดหาย
อย่าพักพุดอุบายให้ตายใจ

สุมไล่สามเล่ม	จ้วงพายเรืออย่างเร่งรีบ
ออกหน้าค่าชื่อย	มีหน้าตาเป็นที่ยกย่อง
เสก	แต่งตั้งหรือยกย่อง (เสก คืออภิเษก)
เพรางาย	ตั้งแต่เช้าถึงเย็นในที่นี้หมายถึงตลอดเวลา (งาย-เช้า, เพรา-เย็น)

ผัวกูอดวายจะตายด้วย
ว่าพลงทางทรงโคกาลัย

ที่จะให้เอออวยอย่าสงสัย
ครวญคร่ำรำไรไปมา

ฯ ๔ คำ ฯ โอด

ไอ้ปี่

๑ โอ้พระทูลกระหม่อมของเมียเอ๋ย
อยู่เย็นเป็นสุขทุกเวลา
เพราะเมียชั่วช้าพาชื่อ
บอกความลับมันไม่ทันคิด
พ่อเจ้าประคุณของน้องเอ๋ย
จึงมีอี่เฒ่ามาตามล้าง
นำสงสารปานนี้ผัวแก้ว
ยังคิดขุ่นข้องหมองมัว

พระคุณเคยปกเกล้าเกศา
วันนี้มาจากองค์พระทรงฤทธิ์
เชื่อถืออี่เฒ่าทูลจริต
จนพระสิ้นชีวิตวายวาง
กรรมสิ่งไรเลยได้เคยสร้าง
เรศร้างภัสดามาแต่ตัว
จะตรำแดดอยู่แล้วพระทูนหัว
ทอดตัวเกลือกกลิ้งนึ่งไป

ฯ ๘ คำ ฯ โอด

๑ บัดนั้น
เห็นนางได้สมประดิกดีใจ

ยายเฒ่าวิกน้ำมาลုပ်ให้
เร่งฝีพายพายไล่สู่มา

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงประทับตำหนักแพ
ยายเฒ่าเล่าความตามกิจจา

พอเห็นท่านเจ้าแก้วก็ไปหา
อย่าช้าช่วยทูลพระทรงธรรม

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

เจ้าแก้ว ตำแหน่งข้าราชการอาวุโสฝ่ายใน ในพระราชสำนัก

๑ บัดนั้น
ครั้นถึงจึงทูลว่ายายนั้น

เถ่าแก่แรไปขมิขมัน
ได้นางจันท์สุดามาแล้ว

ฯ ๒ คำ ฯ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
จึงเสด็จจากอาสน์ตลาดแล้ว

ท้าวสนนุราชเร่งผ่องแผ้ว
ตามแถวท้องฉนวนด่วนไป

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๑ ครั้นถึงตำหนักแพแลเห็นยาย
ยายทำความชอบข้าขอบใจ

พระแยมพริ้มพรายปราศรัย
ว่าพลางพักษ์ให้เผยม่านทอง

ฯ ๒ คำ ฯ

ชมโฉม

๑ พระพิณจพิศโฉมจันท์สุดา
ผิวเนื้อเรื่อเหลืองเรืองรอง
อรชรอ่อนแอ้นเอยวงศ์
ตะลึงแลดูนางไม่วางตา

นางในไต้ฟ้าไม่มีสอง
พักตร์ผ่องเพียงดวงจันทร์
เนตรขนงนารักนักหนา
พระราชแยมย้มกระหิ้มใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

รำย

๑ จึงเรียกวอสุวรรณบรรจง
แห่ห้อมพร้อมพรั่งเข้าวังใน

รับองค์เทวีศรีใส
เสด็จตามทราวม้วยมาทันที

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงสั่งให้พานาง
ตรัสพลางอย่างเยื่องจรัส

ไปอยู่ห้องปรางค์ปราสาทศรี
มาเข้าที่ชำระสระสงวน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

โทน

๑ ลูบไล้สูกุณธ์ปณปรุง
หยาบภาษามาทรงแล้วลอบคลำ
ห่มสีทับทิมกรองคล้องคอ
นั่งมองส่องกระจกยืมละไม
ผมเผ้าพิศดูไม่สู้หงอก
ถึงกระนั้นโฉมยงก็คงรัก

ดมดูกลิ่นฟุ้งหอมฉ่ำ
ยกทองทองข้าชอบพระทัย
ใครดูภูหนุ่มพ้อขึ้นหรือไม่
ก็ยังไม่แก่กระไรทีเดียวนัก
เสียสิ่งเดียวดอกแต่ฟันหัก
แล้วทรงศักดิ์เสด็จจากแท่นทอง

๙ ๖ คำ ๙ เสมอ

ร้าย

๑ เดินเห็นรัตกุมเหมือนหนุ่มแน่น
พิศดูตัวพลางทางเยียมมอง
เห็นนางชบพักตราโคกาอยู่
ค่อยนั่งลงข้างองค์อรไท

ลอยชายกรายแขนเข้าในห้อม
ตามช่องฉากบังกระทั่งไ
จะเหลียวดูภูมิก็หาไม่
แล้วปราศรัยเกี่ยวพานหวานล่อม

๙ ๔ คำ ๙

ชาติรี

๑ สาวเอยสาวสรรค์
งามล้ำทุกสิ่งพริ้งพร้อม
นี้กุศลหนุนหลังเราทั้งสอง
เก็บดอกไม้ไหว้พระด้วยกันมา
แต่วันพบผอบผมเจ้าลอยน้ำ
ให้เสนาข้าเฝ้าเที่ยวป่าวร้อง
ที่นี่เสร็จสมอารมณ์นึก
ถึงจะได้นางฟ้าสุราลัย

น้อยหรือนั้นน่าชมนางผมหอม
ดูละม่อมหมดอย่างเหมือนนางฟ้า
เคยเป็นคู่ครองเสน่หา
วาสนาทำไว้จึงได้น้อง
พี่ครวญคร่ำโคกาหาเจ้าของ
ได้ข้าน้องเพราะยายค่อยคลายใจ
ตั้งเอนน้ำอำมฤตมารดให้
ไม่ดีใจเหมือนเจ้าเยวมาลย์

เชิญผีนพักรามาพาที่
จะครวญคร่ำรำร้องไม่ต้องการ

เสียแรงพี่ว่าอนด้วยอ่อนหวาน
จงพูดจาว่าขานกันโดยดี

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย

๑ เมื่อนั้น

ฟังท้าวเจ้าพาราพาที่
ถอยองค์ออกไปเสียให้ห่าง
นี่แน่ออเฒ่าเจ้ากรุงไกร
จะตายวันตายพรุ่งก็ไม่ว่า
จนพินหักผมหงอกเหมือนดอกเลา
คบกันกับอีเฒ่าเจ้าเล่ห์
ลอบฆ่าสามีกูม้วยมิด
อย่าพักว่าอนให้อ่อนใจ
ว่าพลางนางทรงไศกา

โฉมจันท์สุดามารศรี
เทวีกุลมกลัดขัดใจ
แล้วนางค่อนข้างไม่ปราศรัย
ช่างไม่คิดถึงตัวมัวเมา
ยังจะเที่ยวเกี้ยวชู้อยู่อีกเล่า
ลูกเขาเมียเขาก็ไม่คิด
ทำการเกเรทุจริต
มีหน้าซ้ำปลิดเอาเมียมา
กูไม่มุ่งมาดปรารถนา
กัลยาโคกคัลยัรรันท

ฯ ๑๐ คำ ฯ

โอ้โธ

๑ ทราชมเอยทราชมสงวน
ถึงเจ้าโอรธโอรธว่าประชิด
อย่าเยาะเย้ยเลยเจ้าว่าเฒ่าแก่
อันอายุอานามกับทราชมวัย
อย่าชิงชังรังเกียจที่หนุ่มแก่
พี่จะเสกโฉมยงนงลักษณ์

อย่าร่ายจวนครวญคร่ำกำสรด
จะอมอดไม่ถือรไท
พี่แพ้พินดอกจะบอกให้
เห็นจะไม่กระไรกันนัก
จงชมแต่ยศถาบรรดาศักดิ์
ให้เป็นเอกอัครเทวี

ทุกวันท่านยายก็แก่เฒ่า
สมบัติพัสถานเรามั่งมี
พี่ให้ไปรับน้องมา
จะแข็งขัดตัดตรอนไม่ผ่อนปรน
ว่าพลางทางอดเข้าใกล้
ให้เราร้อนฤทัยดังไฟฮือ

ขอเชิญเจ้าร่วมแท่นแทนที่
คงดีกว่าผิวเก่าของเจ้าจน
หวังว่าจะรักเป็นพักผล
ใช้ที่นฤมลจะพันมือ
ลูปไล่เลียมลองจะต้องถือ
แล้วหุดมือถอยหลังรั้งรอ

ฯ ๑๒ คำ ฯ

ร่าย

๑ เมื่อนั้น
ตบมือชี้หน้าด่าทอ
อย่าอวดโอ้อ้องว่ามั่งมี
พูดจาบ้าล่ำโพงโป้งไป
ไม่คิดว่าแก่เฒ่าจะเข้าโลง
ไม่ช้านักสักปีหนึ่งสองปี
นำหัวร่อทั้งทุกซ่สนุกจ้าน
ดูเหมือนมิใช่ท้าวพระยา

จันท์สุดาไม่กลัวทำหัวร่อ
เคื่องขัดตัดพ้อภูวไนย
หานิยมยินดีของมึงไม่
คนอะไรใครบ้างอย่างนี้
ยังโอ้อ้องทำหนุ่มน่าบัดสี
จะได้เกี่ยวกับผีที่ป่าช้า
ตื้อด้านชานชมหนักหนมนักหนา
เวทนาเชิญไปเสียให้พ้น

ฯ ๘ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
จะเล่าโลมโฉมนางนฤมล
อำนาจนางชื่อสัตย์ต่อภัสตา
จึงเสด็จอย่างย่องจากห้องใน

ท้าวสันนุราชคิดขัดสน
เห็นไม่หย่อนผ่อนปรนก็จวนใจ
พระราชาร้อนรนไม่ทนได้
รีบไปสรงชลกระวนกระวาย

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๑ ตักวารีรดหมดแม่ขัน
หยิบเครื่องสุคนธามาละลาย

แต่กระนั้นร้อนใจมิใคร่หาย
ลูบชโลมโซมกายค่อยคลายร้อน

๙ ๒ คำ ๙

ข้า

๑ พระนั่งวังโงกหงับหลับตา
นิจจาเจ้าช่างสลัดตัตรอน
เสียแรงให้ไปรับน้องมา
พี่เฝ้าปلوبโถมงามทราชมเขย
อันเล่ห์กลสตรีนี้ลึกล้ำ
เห็นจะเป็นมารยาพิราโน

คิดถึงจันท์สุดาดวงสมร
ไม่ผันผ่อนปราณีพี่บ้างเลย
หวังว่าจะร่วมเรียงเคียงเขนย
น้องเอ๋ยไม่ปลดปลงลงใจ
จะเชื่อถ้อยคำยังไม่ได้
จะเกี่ยวแก้มือใหม่อีกสักครั้ง

๙ ๖ คำ ๙

ร้าย

๑ คิดพลางแต่งองค์ทรงภูษา
แล้วดำเนินเดินดุ่มสู่มตะรัง

ห่มห่มนอนราคากว่าสองซัง
ขึ้นนั่งบนเตียงเคียงนาง

๙ ๒ คำ ๙

ไอ้โลม

๑ น้องเอยน้องรัก
เอออะไรไม่พอที่พอทาง
แม้มิได้เซยชมสมหมาย
แต่พี่มีเมียมานับพัน
จริงจริงพี่รักเจ้านักหนา
เจ้าจงเมตตาอาลัย

จงผินพักตร์มาพูดกับพี่บ้าง
จะทำให้เขินค้างอยู่กลางคัน
จะสว้ายชีวาอาลัย
ไม่เหมือนขวัญเนตรน้องต้องติดใจ
ไม่เสแสร้งแก้งว่าสบถได้
อย่าให้ไผ่ผอมตรอมใจตาย

๙ ๖ คำ ๙

ร่าย

๑ ได้เอ๋ยได้ฟัง
นางโอรธาดำทอหยาบคาย
ซื้อคร้านพุดจกกับบ้าหลัง
ยิ่งคิดยิ่งแค้นแสนทวี

แค้นคั่งเคืองหูไม่รู้หาย
ถ่มน้ำลายรดให้ไม่ไยดี
นำชงนักหนาผินหน้าหนี
ก็โศกก็รเวญคร่ำรำพันไป

๙ ๔ คำ ๙ โอด

โธ่โธ่

๑ แสนเอ๋ยแสนงอน
เจ้าคารีสีคารมสุดใจ
ว่าพลางทางขยับจะยุดย้อย
เดชะความสัตย์ของนางนั้น

ช่างตัดรอนก่อนว่าไม่ปราศรัย
เป็นไรเป็นไปไม่ละกัน
เลียมลองต้องถือให้มือสั่น
ทรงธรรมร้อนร่นกระวนกระวาย

๙ ๔ คำ ๙

ร่าย

๑ จะช้านักสักรู้ไม่อยู่ได้
เหลียวหลังดูนางพลางเสียดาย
นั่งนิ่งฟังหมอนถอนใจใหญ่
ให้รักใคร่ในนางนฤมล

จนใจจึงจำขย้าขยาย
ค่อยเดินชายออกไปเสียให้พ้น
ภูวนัยสิ้นคิดขัดสน
เป็นทั้งวิทังวลวุ่นวาย

๙ ๔ คำ ๙

ซ้ำ

๑ พระกอดเข้าเจ้าจุกทุกซักร้อน
คิดถึงนางเยาว์เศร้าเสียดาย
จำจะคิดแบายคายสายสน
แก้ไขใช้ทางอุปเท่ห์

นั่งนอนไม่หลับกระสับกระส่าย
มุ่งหมายจะชมไม่สมคะเน
หาหมอรู้เวทมนตร์ทำเสน่ห์
มิได้ด้วยเล่ห์เอาด้วยกล

๙ ๔ คำ ๙

ร่าย

๑ ที่นี้โฉมยงคงรักใคร่
ด้วยเดชะฤทธิเดชเวทมนตร์
พระแยมยัมกระหิ์มอยู่ในใจ
จึงเรียกเหล่าเฝ้าแก้เข้ามา
จงพิทักษ์รักษามารศรี
ช่วยกันเล่าโลมนางโฉมงาม
แม่นกุมาทิหลังยังดื้อดึง
สั่งพลางย่างเยื้องจรจรัล

เห็นจะไม่โกรธาบ่าบ่น
อันจะพันมือพื่ออย่าสงกา
หมายได้นีกกำหนดสมบัติบ้า
แล้วกำชับกำชาสั่งความ
อย่าพูดจาพาทีให้หยาบหยาม
ถ้าโอนอ่อนผ่อนตามจะรางวัล
ชีวิตมึงเหล่านี้จะอาสัญ
ออกท่องพระโรงคัลทันใด

๙ ๘ คำ ๙ เสมอ

๑ นั่งเหนือแท่นรัตนัชชาวล
จึงเรียกเสนีที่ไวใจ
จงสืบหาหมอเสน่ห์เหล่าหลกล
ทำรูปรอยปลุกเสกเลขยันต์
ถ้าแม่นทำเป็นเห็นจริง
เสื่อผ้าเงินทองจะถึงใจ

พร้อมข้าราชการน้อยใหญ่
มาใกล้หน้าที่นั่งแล้วสั่งพลัน
ที่มนต์ดลอาคมหลังขยัน
ตามทำนองของมันเคยใช้
ให้ผู้หญิงสมัครรักใคร่
ใครรับได้เอาตัวมันเข้ามา

๙ ๖ คำ ๙ เจริญ

๑ บัดนั้น
ค่านับรับราชบัญชา
เรียกบ่าวลูกเล็กแจ็กหัวเปีย
ถือห่อผ้ากางร่มรุงรัง

เสนีดีใจอยากได้หน้า
บังคมลามาริหมทิมชาววัง
ต่ำเตี้ยกระจิริดติดตามหลัง
ไม่รอรั้งเดินออกนอกประตู

๙ ๔ คำ ๙ เชิด

๑ เทียวสืบทาหมอสเน่ห์เล่ห์กล
วัดวาอารามเทียวถามดู
แสบท้องแทบตายสายเต็มที
แล้วใส่เอาเหล้าเข็มพอเต็มตัง

ทุกคนในนครจนอ่อนหู
ไม่มีผู้รู้ทำล้าลึกซึ้ง
เข้าซื้อหมี่เจ๊กกินสิ้นสองสัปดาห์
หยุดอยู่ครู่หนึ่งจึงจะไป

๕ ๔ คำ ๕ เจระจา

๑ บัดนั้น
ไม่มีมุลนายสบายใจ
เป็นทศปาโมกษ์พวกโหยกเหยก
อวดกำลังหนังเหนียวเรียวแรง
ทำเสน่ห์เล่ห์กลให้คนเชื่อ
เมียขุนนางวางน้ำไปกำนัล
พวกหนุ่มหนุ่มปรารถนาจะหาเมีย
เฒ่าชราหากินด้วยลั่นทม
เหล่านักเลงเล่นเบี้ยเสียถั่ว
บ้างเรียนชักไม้กงพัดหัดเล่นกล

หมอเฒ่าเจ้าความรู้ครุใหญ่
อยู่โรงริมร่มไม้ในกำแพง
ตัวเอกออกซื้อลือทุกแห่ง
ฟันแทงไม่เข้าเปล่าทั้งนั้น
ฉลาดเหลือหลอกหลอนผ่อนผัน
ขอเลขยันต์หยูกยาอาคม
มาเรียนรู้สู้เสียผ่านงุ่มง่าม
ใครขีดขมฉิบหายเสียหลายคน
มาฝากตัวดาหมอคิดฉ้อฉล
คอยลงคนชาวบ้านนอกคอกนา

ขุนนางวางน้ำ

ขุนนาง วางน้ำเป็นสร้อยคำ

เล่นเบี้ย

เล่นการพนัน

ไม้กงพัด

เครื่องมือเล่นการพนันชนิดหนึ่ง ทำเป็นซี่ไม้ประกอบกัน
ลักษณะคล้ายใบพัด

บ้านนอกคอกนา

คือบ้านนอกชอกนา ในที่นี้หมายความว่า นอกเมือง

พวกหัวไม้ไปหัดอาพัดเหล่า
เงินทองไม่มีปีสกา
ล้วนนักเลงแสงพากปากโป้ง
พอถึงวันพฤษ์สนัดไหว้ครู

ฟันไม้เข้าคงลั่นดังหินผา
อุตส่าห์มาติดเทียนเรียนรู
บ้ำลำโพงเพื่อนบ้านรำคาญหู
กินหัวหมูกับเหล้าเมาโมเ

๙ ๑๔ คำ ๙ เจริจา

๐ บัดนั้น
ถึงบ้านหมอรอฟังยังลั้งเล
ได้ยินเสียงคนผู้ยู่หนักหนา
จึงข้ามร่องย่องยืมมาริมโรง
เห็นหนุ่มน้อยนั่งล้อมพร้อมหน้า
ค่อยเคาะเปาะเข้าที่เสาประตู

เสนีเหน้อยเหน็ดเที่ยวเตร็ดเตร
พอคะเนเวลาสักห้าโมง
เล่นหมากรุกหรือสกาพูดจาโง
ผาโปร่งเป็นช่องเมียงมองดู
ขอคาถาตามอวดจ้ออยู่
ถามหาตาครูดูท่วงที่

๙ ๒ คำ ๙

๐ บัดนั้น
เอออ้อต่อจะจับเจ้าเหล่านี้
พวกหลบเจ้าหนีหนีนายบ่อน
บรรดามีความผิดติดตัว

ดาหมอมองป้อนหน้าไครมานี้
เสนีแล้วสืหวาดูน่ากลัว
ตกใจไปซ่อนนอนคลุมหัว
อารามกลัวลูกทะเล้งตึงตัง

หัวไม้	พวกคนเกเร นักเลงโต
อาพัด	วิชาอย่างหนึ่ง เสกสิ่งของกินเข้าไปให้ขลังอยู่คงกระพัน
ปีสกา	สิ่งที่ใช้แทนเงินในบ่อนเบี้ยสมัยก่อน
ติดเทียน	ในที่นี้หมายถึงเอาเงินให้เป็นค่าบูชาครู
นักเลงแสงพาก	นักเลงคุยโต (แสง คือ ดี ทำให้ดัง, พาก มาจาก พากย์ คือพูด)

ที่ใจกลัวว่าเกลออย่าเพ่อหนี
ตาหม่อทำฮักฮักทักเสียงดัง

ร้ายดีคงสู้ดูสักตั้ง
ใครแปลกหน้ามานั่งร้งรอ

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ ครั้นเข้าใกล้ได้ความตามชื่อ
ผู้รักชักรักชวนชอบพอ

จูงมือมาพลงทางหัวรอ
พูดล้อเจรจาฮาเฮ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
เข้าคบค้าสมาคมสมคะเน
เดี๋ยวนี้ะพระองค์ทรงธรรม
แต่เกี่ยวพานพูดจาว่าวอน
ถ้าทำได้ให้องค์นงลักษณ์
นางนิยมสมประสงค์งววย
เงินทองของข้าวจะเอาอะไร
ทั้งเมียสาวบำไพร่พรั่งพรู
หรือจะเป็นขุนนางข้างกรมท่า
จงออกรับอาสาเถิดอย่ากลัว

เสนีนักเลงเก่าเจ้าเล่ห์
บอกอุบายถ้ายเทรฐะร้อน
แสนกระสันจันท์สุดาดวงสมร
เป็นหลายครั้งบังอรไม่เอออวย
พบพักตร์ภูมียินดีด้วย
คงรวยเต็มประดาแล้วตาครู
อย่าสงสัยได้หมดไม่ปิดปู
ที่อยู่ตึกกว้านบ้านเรือนรัว
แต่งสำเภาเลากาเป็นเจ็สัว
จะซ่อนตัวอยู่ไยไม่ต้องการ

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
หลงละโมภโลภล้นพ้นประมาณ

หม่อเฒ่าได้ฟังลอบหลังหลาน
อยากจะได้ช่องประทานพานพุดพ้อ

กรมท่า กรมที่มีหน้าที่ดูแลการค้าสำเภาและชาวต่างชาติ มีเงินและแซก เป็นต้น

จะทำให้สมประสงค์จึงได้
คอยดูความรู้เราเอาเถิดเธอ
อันอาคมคาถาดำร่ารับ
คนมาขอเรียนร่ำล่ำลือ
ช่วยแนะแทนแต่เสน่ห์ชี้เฝ้าชี้ร้าย
วันนี้เขาเอาของมาไหวครู
พอเลี้ยงท้องสองมือไม่ขัดสน
เมื่อเย็นวานท่านผู้หญิงที่แพ
ทั้งนอกในไปมาหาไม่ขาด
นี่กันเองไม่เกรงดอกจึงออกรับ

การเสน่ห์แล้วใครไม่เสมอ
อวดอ้อหัวร่อเรอเอออ้อ
มากมายหลายฉบับเคยนับถือ
เห็นแล้วหรือศิษย์เราล้วนเจ้าชู้
ได้สมหมายมณฑลขลุ่ยมั่งอยู่
หัวหมวยศรีอยู่นี้แน
ได้นั่งกินสินบนมาจนแก่
ให้ผ้าแพรปักสีสีก่าพับ
แต่ไม่อาจออกตัวกลัวเขาจับ
เป็นความลับลึกล้ำสำคัญ

ฯ ๑๒ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น

เห็นชอบกลมนตร์เวทวิเศษครัน
คิดพลางทางว่ากับตาหมอ
มั่งมีดีกว่าคำล่ำลือ

เสนาพาซื้อถือนั่น

จะขยันทาสาดดูลาดเลา

จะร้องร้ออยู่ไยทำไมเล่า

กลัวอะไรไปเฝ้าเอารางวัล

ฯ ๑๔ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น

มาอาบน้ำในครัวแต่งตัวพลัน

ตาหมอมุ่งหมายจะผายผัน

แป้งน้ำมันมีพร้อมหอมฟุ้ง

กินสินบน	ได้รับสิ่งตอบแทนที่เขาบนบานเอาไว้
ท่านผู้หญิง	ในสมัยโบราณคือ ภรรยาของขุนนางชั้นผู้ใหญ่
ขยันทาสาด	ขยันขันแข็งอย่างยิ่ง

เลือกผ้านุ่งห่มสมรูปร่าง	ลายฉลางอย่างนอกเอาออกนุ่ง
กรูกกรักประดักประเติดเปิดฝาสั่ง	เอาแพรบางกวางตั้งคาดพุงพัน
แล้วไขตุ้ดุดำราของอาจารย์	ปิดทองของบุราณลานสั้น
สมุดขาวเขียนหมึกดึกดำบรรพ์	ล้วนเลขยันต์เสน่ห์เล่ห์กล
ห่อผ้าดำสำรองไปสองฉบับ	ถึงไล่เดี่ยวเดี่ยวขับไม้ขัดสน
ปากว่าสาธยายเวทมนตร์	จำได้หัวใจสนธิ์บนออกมา

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ บัดนั้น	เสนียดใจเป็นนักหนา
จึงพาหมอเฒ่าเจ้าตำรา	เดินมาตามทางกลางนคร

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงทิมริมที่ทวารวัง	ให้หมอนั่งยังอยู่สักครู่ก่อน
เข้าไปกราบบาทมุลูกลูกร	ธรรรื้อนพระองค์คงสมคิด
เข้าไปพบหมอเฒ่าเข้าคนหนึ่ง	ถ้าจะเปรียบเทียบถึงบุโรหิต
รู้วิชาชำนาญการอิทธิฤทธิ์	ศักดิ์สิทธิ์วิทยาอาคม

ลายฉลาง	ลายผ้าแบบหนึ่ง
อย่างนอก	อย่างที่นิยมในหัวเมืองสำคัญทางภาคใต้
ลั้ง	ภาษาสำหรับเก็บเครื่องนุ่งห่มทำด้วยไม้ไผ่สานลงรัก
ลานสั้น	คัมภีร์ใบลานขนาดสั้นยาวประมาณ ๑ คืบ
หัวใจสนธิ์	อักษรย่อต้นบทของคาถา เช่น สุ. จิ. ปุ. ลิ. (หัวใจนักปราชญ์)

บัดนี้พาทาหมอมารออยู่
มนต์ดลดีนักหนาน่านิยม

ที่ทิมริมประตูท้ายสนม
ไม่ประสมประสานแสรังแกลังกราบทูล

๙ ๖ คำ ๙ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ฟังแจ้งแถลงเล่าเค้ามูล
จึงให้พาทาหมอจรดล
แล้วเล่าตามความขำล้าลึก
เราได้นางนฤมลมาคนหนึ่ง
รูปทรงโสภาน่าเอ็นดู
จะเล่าโลมโนมเจลาสักเท่าไร
หมอเฒ่าเจ้าเสน่ห์เล่าหลม
แม้ว่าแก้วกัลยาการุญ
ถึงได้ทองสักสองลำสำเภา

ทรงธรรมสันนุราชเรนทร์สุร
ให้เพิ่มพูนภิรมย์สมนึก
มาเฝ้าบนชานพักตำหนักตึก
ตรองตริกับปรึกษากับตาครู
ผิวพื้งวอดวายเป็นม่ายอยู่
ควรเป็นคู่เคียงเสนยเซยชม
ก็มีได้มีจิตสนิทสนม
จงทำให้สมความคิดเรา
บุญคุณของครูเท่าภูเขา
ก็ไม่เท่าได้ของที่ต้องใจ

๙ ๑๐ คำ ๙

๑ บัดนั้น
จึงแกลังทูลถ่อมตัวกลัวโพยภัย
เมื่อหนุ่มหนุ่มคะนองลองคาถา
ครั้นแก่ตัวกลัวผิดคิดชี้คร้าน

หมอเฒ่าเจ้าตำราอัชฌาสัย
ข้าเข้าใจบ้างอยู่ความรู้บุราณ
ผู้หญิงงามตามมาจนถึงบ้าน
เขabenบานบ่อยไปไม่ไยดี

ท้ายสนม ส่วนที่อยู่ท้ายพระราชวัง
ชานพัก พื้นที่ซึ่งอยู่ด้านหน้าของเรือน มีระดับต่ำกว่าพื้นในเรือน

ได้ทราบฝ่าละอองต้องประสงค์
จะอาสหาหนีนั้งครั้งนี้
ผงดินสอขอถวายให้ผัดพักตร์
ชี้ฝั่งเสกด้วยฤทธิอิทธิเจ
เครื่องสุคนธ์มนต์เทพราชจวน
สรงสนานน้ำทิพย์ลิลกละออม
ทูลพลางพลิกหาตำราเสน่ห์
เคยทำเป็นเห็นจริงหญิงรักชาย

นางโฉมยังระคางนางหนี
ให้สันติโดยอุบายถ่ายเท
นารีรักรูปทรงหลงเล่ห์
เป็นเสน่ห์พุดผู้หญิงให้ยินยอม
ให้เนื้อหนังนุ่มนวลหวานหอม
นางผมหอมเห็นพระองค์คงทักทาย
อุปเท่ห์ที่โบลานอ่านถวาย
บ้านน้ำลายพุดโผงโปลงไป

๙ ๑๒ คำ ๙ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
น้อยหรือหมอเฒ่าคนเข้าใจ
ที่นางนฤมลไม่พ้นพี่
ตบเพลเข้าพลางทางยืมพราย
ชี้ชะหมอคนนี้ดีทนายาด
เนื้อตัวตกกระยังประเปรียว
ถ้าทำได้สมหวังดั่งว่า
จะให้เมียรูปงามสักสามคน

ท้าวสนนุราชลุ่มหลงไม่สงสัย
เรียนรำจำไว้ได้มากมาย
เพราะเวทมนตร์ดลดีใจหาย
คงได้ชมสมหมายถ่ายเดียว
รู้หลักนักปราชญ์ฉลาดเฉลียว
ไล่เดียวเคียวขับไม่อัปจน
เสื่อผ้าสารพัดไม่ขัดสน
เป็นสินบนหมอเฒ่าเจ้าตำรา

ผงดินสอ	ผงดินขาวที่เสกคาถาสำหรับใช้ผัดหน้า
ชี้ฝั่งเสก	ชี้ฝั่งสีปาก เสกด้วยคาถาอาคม
อิทธิเจ	ชื่อคาถาอย่างหนึ่ง
เทพราชจวน	ชื่อคาถาอย่างหนึ่งเชื่อว่าทำให้เกิดเมตตารักใคร่
กละออม	ภาชนะสานอย่างหนึ่งสำหรับใส่น้ำ

ประทานทั้งเงินตราห้าสิบชั่ง
หรือรักทำโรงเหล้าเตาสุรา
ว่าพลางทางสำรวจสรรพเส
แล้วตรัสสั่งขุนนางวางพระทัย
จงจัดแจงแต่งที่สรองสนาน
ให้ต้องตามตำราของดาครู

แล้วจะตั้งเป็นขุนนางช่างกรมท่า
ตามแต่ตัวชั่วร้ายจะชอบใจ
สมคะเนแม่นมั่นพนันได้
อย่าอ้ออิงคะนิงไปให้ใครรู้
เครื่องอาณต่างต่างหลายอย่างอยู่
เห็นได้ช่องลองความรู้ดูอีกครั้ง

ฯ ๑๔ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
ออกมาที่ทิมริมคลัง
บ่าวตะบันหมากสงมาส่งให้
ฉวยคนโทเติมน้ำจันสำลัก
หยิบน้ำชามารินกินสองป้าน
หมอเต่าจะสะเดาะพระเคราะห์ร้าย

เสนีคำนั้รับคำสั่ง
เจ็บหลังนั่งอิงพิงพนัก
เคี้ยวไม้ได้ฟันฟางห่างหัก
เปลื้องสมปักเปียกไปให้ทนาย
ส่งพันภาณให้เสมียนเขียนหมาย
บอกอุบายมิให้ใครสงกา

ฯ ๑๕ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
ลนลานการด่วนจวนเวลา

ตำรวจนัดหมายบ้ายนักหนา
วังทนายมูล่วนทั้งเวร

เครื่องอาณ	เครื่องอุปโภคต่างๆ
ตะบัน	ตำ หรือหมายถึงเครื่องใช้ในการตำหมากรูปทรงกระบอกยาว มี เหล็กสำหรับตำ
หมากสง	หมากที่แก่จัด
สมปัก	ผ้านุ่งสำหรับยศขุนนาง สองปักก็เรียก
พันภาณ	ตำแหน่งนายเวร

บ้างตกแต่งเตียงสรองค์เก่า
นางงานพานสันทัดจัดเจน

ออกไปเอาช่างมาทาเสน
อึดอัดขัดเขมรยกเข้ามา

๙ ๔ คำ ๙

ยานี้

๑ แต่งตั้งเตียงที่พิธีสนาม
ชั้นสาครใหญ่ใส่คงคา
เครื่องสำอางวางเรียงเคียงกัน
ภูษาผ้าทรงใส่พานทอง
ตาเผ่าชาวที่สามสี่คน
เตียงสำหรับตาครูปุพรมเจียม

ผูกม่านเพดานดวงพวงบุปผา
ครอบสำริดปิดฝาม้ารอง
เกณฑ์กำนันนั่งเฝ้าเป็นเจ้าของ
จัดแจงแต่งตั้งตามธรรมเนียม
ตักเต็มหม้อน้ำมันต์จนออกเปี่ยม
ตระเตรียมพร้อมเสร็จสำเร็จการ

๙ ๖ คำ ๙ เจริญ

ร้าย

๑ บัดนั้น
ให้แต่งตั้งกำนลบนบาน

หมอเผ่าเจ้าตำราตราสาร
ตามบุราณคำรบครบครัน

ทาเสน	ทาสีแดง
ขัดเขมร	ขยับผ้านุ่งให้สูงและรัดกุมขึ้น
พิธีสนาม	การอาบน้ำในพิธี
ชั้นสาคร	ชั้นขนาดใหญ่ที่มีเชิงรองรับ สำหรับใส่น้ำอาบ
ครอบสำริด	ภาชนะโลหะรูปคล้ายโถ สำหรับใส่น้ำมันต์
ม้ารอง	โต๊ะเตี้ยๆ
ชาวที่	พนักงานผู้มีหน้าที่รับใช้ดูแลรักษาพระราชวัง
พรมเจียม	พรมขนสัตว์
กำนล	เงินบูชาครู

เรียกเอาข้าวของค่านับครุ
สารพัตบัตรพลีพิธีกรรม
ครั้นเสร็จสรรพทุกสิ่งไม่นิ่งช้า
ขึ้นทำการอ่านมนต์บนเตียง

หัวหมอบายศรีขมิ้มมัน
กระแจจะจันท์น้ำมันหอมพร้อมเพรียง
หมอเฒ่าเอาผ้าสไบเฉียง
เสกเสียงพิมพ์พำปราไป

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ ว่าตามความรู้ครูสอน
ได้สติตื้ออกชกใจ

พลัดเป็นครึ่งท่อนกลอนปรบไก่อ
ลงปลายกลายไปเป็นเวทมนตร์

ฯ ๒ คำ ฯ สาธุการ

๑ เมื่อนั้น
วันนี้นางทราวม้วยเห็นไม้พ่น

ท้าวสันนุราชมาดหมายมาหลายหน
พากเพียรเรียนมนต์บนเต็มที

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ จำได้คาถาหมาเสนห์
ครั้นโพล่พลั่วเวลารাত্রี

อุปเท่ห์ทั้งมวลถ้วนถี่
มาเข้าที่สร่งน้ำทำการ

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

ชมตลาด

๑ ไชสุหร่ายสายชลดั่งฝนตก
รดน้ำมนต์ล้นเหลือเชื้ออาจารย์

อาบอุทกธารากระยาसन
จนนงกันสั่นสะท้านทั้งกายา

บัตรพลี	เครื่องเช่น จัดใส่กระบะกบกล้วยซึ่งขดเป็นรูปต่างๆ
พลี	(อ่าน พระสั) การบวงสรวง
กลอนปรบไก่อ	ชื่อคำประพันธ์ในเพลงพื้นบ้านแบบหนึ่ง
ไชสุหร่าย	เปิดน้ำฝักบัว
กระยาसन	เครื่องใช้ในการอาบน้ำ

บรรจงทรงสุคนธ์มนต์หอมเสก
ผงดินสอใส่พระหัตถ์ผัดพักตรา
หยิบยกกระจกใหญ่ใส่คั่นห้อง
ดูเป็นหนุ่มน่าชมสมกับนาง
เสวยพระศรีสงทรงเคี้ยว

นุ่งนอกอย่างวางชายกรายกรีดริม
ไพฑูรย์ธำรงค์ทรงก้อย
คาดเข็มขัดประจำยามงามสุดใจ

นางตัวเอกไม่แคล้วพี่แล้วหนา
ลอบไล่ไปมาทั้งสารพางค์
เทียนตั้งนั่งมองส่องสว่าง
อวดหอมหัวร่อพลางทางแย้มยิ้ม
สักประเดี๋ยวทันใจเอาไม่จิ้ม
สีทับทิมคล้องคอพอพระทัย
ตำราพลอยว่าหญิงมักรักใคร่
พวงมาลัยใส่ข้อมือถือയാഥ

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย

๑ ครั้นเสร็จเสด็จมาไม่ยังหยุด
ขึ้นบนมณเฑียรเจียนจะลัม

ดำเนินเดินสะดุดนักสนม
เข้าในห้องประทมเทวี

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

๑ ยืนแผ่ฝ่ากั้นขยับน้อย
ปากบ่นบริกรรมทำท่วงที่

แอบประตูดุสดามารศรี
สับบุหรี่ยามนตร์พันควันไป

คั่นห้อง	แว่นกลม ๆ ใช้ส่องหน้า สมัยโบราณทำด้วยสำริดขัดมัน
พระศรี	หมากพลู
นุ่งนอกอย่าง	นุ่งผ้าที่มีลวดลายต่างจากลายของทางราชการที่เรียกว่า ผ้าลายอย่าง
วางชาย	นุ่งผ้าลอยชาย คือปล่อยชายลง ไม่โจงกระเบน
เข็มขัดประจำยาม	เข็มขัดที่มีลายดอกประจำยามประดับเป็นระยะรอบเอว
യാഥ	เครื่องหอมชนิดหนึ่ง สำหรับดมให้ชื่นใจ

นางเหลียวดูภูบาลก็อ่านเวท
เห็นชอบกลก็ลยาไม่ว่าไร
จึงค่อยย่องย่างมาข้างหลัง
ยืมแยมกระแอมไอไปมา

ประสบเนตรนี้กรักยักคิ้วให้
หมายได้สมคิดด้วยวิทยา
ขึ้นนั่งบนเตียงเมียงเมินหน้า
พูดจาปลอบนางพลางแลเล็ง

๙ ๖ คำ ๙

ชาตรี

๑ น้องเอยน้องรัก
พักตร์ผ่องเพี้ยงจันทร์เมื่อวันเพ็ญ
น้อยหรือพี่รักนักหนา
นี้เนื้อเคราะห์เพราะชราหุตามัว
อย่าเลี้ยวลดทอดลองให้ถ่องแท้
ว่าพลงทางขยับจะจับกุม

กำลังสาวราวสักปีมะเล็ง
ครัดเคร่งแปลงปลั่งอยู่ทั้งตัว
กระนี้แล้วแก้วตายังว่าชั่ว
ไม่เหมือนผ้าของเจ้าเฝ้าเคียดคุดม
กลัวแต่แก่จะชนะหนุ่ม
ให้ร้อนรุ่มราวกับไฟไหม้มือ

๙ ๖ คำ ๙

ร้าย

๑ นึกพรันขยันชยดลอย
แก้ขวยฉวยพัดปิดกระพือ

เหงื่อไหลไคลย้อยลงน้อยหรือ
ยังร้อนรือเรียกน้ำมากล้ากลืน

๙ ๒ คำ ๙

โอ้โสม

๑ หยุดพักสักประเดี้ยวเกี่ยวไหม
จะเสกน้องครองวังให้ยั่งยืน

แข็งใจพูดจาทำหน้าขึ้น
วันรุ่งพรุ่งมะรินได้ฤกษ์ดี

เคียดคุดม

โกรธ ชิ่ง

เอออายุนงเยาว์สักเท่าไร
อย่าย้อนนอกลอกเบือนเดือนปี

จะขับไล่ตุลากับของพี
ตำราที่มีรูกนกาคะเชอ

๙ ๔ คำ ๙

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
ซังน้ำหน้าบ้ำเคอะกะเชอะกะเชอ
จะหุนหันโมโหโต้ตอบเล่า
ให้พูดจาบ่าบ่นอยู่คนเดียว

จันท์สุดานึกในช่างไม่เก้อ
เปื้อยื้อเยื่อหยิ่งจริงจริงเจียว
เหมือนทำให้อายเฒ่ามันเฝ้าเกี้ยว
นางขัดใจไม่เหลียวไม่แลดู

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
หมายได้ด้วยคาถาของตาครู
ดูทำนองต้องจิตผิดประหลาด
น้อยหรือนางแสนคมคารมริบ
ท่วงที่ถูกเสน่ห์คะเนแน่
กระดิกเข้าเท้าแขนแขนเงย
กินหมากดิบหยิบขี้ผึ้งเสกสี
แล้วไถ่เกลี้ยเกลี้ยกล่อมล่อมวง

ท้าวสันนุราชแย้มยิ้มกระหิ้มอยู่
อุตสาห์สู้บ่นตะบอยค้อยกระซิบ
ไม่ร้ายกาจกัมน้ำตาปริบปริบ
นิงกริบไปที่เดียวไม่เหลียวเลย
เห็นประจักษ์ทักแท้แล้วแม่เอ๋ย
เอาเขนยหนุนหลังนั่งทำทรง
สูบบุหรี่ใส่จันทน์ควันขม
ไหลหลงพูดละเมอเพื่อพก

๙ ๘ คำ ๙

นาคกะเชอ	ตำราดูคู่ครอง บางที่เรียกว่า สมพงษ์นาค
นั่งทำทรง	นั่งวางท่า

ไอ้โถม

๑ ปลื้มเคยปลื้มจิต

เหมือนทุกซัฟมีผู้มาหิบบก
จะนั่งอยู่ไยน้องไม่ต้องการ
ขอเชิญเจ้าเข้าที่กับพี่ยา
วันนี้ที่ท่าเห็นอ้าอึ้ง
ดีจริงเจียวแม่ไม่แงงอน
แล้วร้ายมนต์หมอเฒ่าเป่าซ้ำ
อะอ่อต่อจะอ่อนหย่อนพยศ
นางขยับกลับตัวกลัวจะเห็น
มองเขม้นเห็นสไปไม่สู้มิด

ร้าย

๑ เมื่อนั้น

ชั่วชาติประหลาดเหลือเปื้อนจะตาย
ยังจะขึ้นยืนมือมายื้อหยอก
เหลือแค้นแน่นอกยกหมอนอิง
ช่างกระไรไอ้หมอไม่นอนหลับ
แม้มีไม้ไถ่ตัวหัวจะนอ
เนื้อตัวหัวทุไปอยู่ไหน
หรือฟังเล่นเย็นฉ่ำเหมือนน้ำมนต์

ที่นี้คงปลงปริศนาตก

ให้เบาทออกออกแล้วนะแก้วตา
นั่งนานเหน็ดเหนื่อยเมื่อนักหนา
ให้เป็นผาสูกสบายหายหาวนอน
ไมโครธซึ่งตั้งตงเหมือนครั้งก่อน
จงโอนอ่อนผ่อนตามให้งามงด
บริกรรมทำปากบดบด
ค่อยขยดถดไกลเข้าไปชิด
ทำเป็นผินหลังนั่งเกาหิด
จึงยื่นมือมานิดสะกิดกาย

๔ ๑๐ คำ ๔

จันท์สุดาร้องกริดหวีดวาย

ช่างไม่อายขายหน้าบ้าจริงจริง
เดี๋ยวนี้ดอกจะได้ชมคารมหญิง
กระแทกทั้งลงตรงหน้าแล้วด่าทอ
จนเขาซบซ้นเกี่ยวไปเจียวหนอ
ใจคอไม่สิ้นเหมือนหมื่นทน
จึงทนได้ให้เขาดำดั่งท่าฝน
ช่างผิดคนทนทานด้านตั้ง

ไม่สิ้น ไม่สลด ไม่รู้เจ็บรู้อาย

ไม่ว่าเล่นเห็นลิกอย่านึกหมาย
ลูกขึ้นกระที่บเตียงเสียงตึงตึง
พานหมากพานพลูที่อยู่ใกล้
ฉวยน้ำข้าสาตราตรุด

ตายร้ายตายดีก็ทีหนึ่ง
ตื้อตึงตุตะไม่ละลด
ก็ปิดไปเปื่องปร่างขว้างเสียหมด
ทำประชดชิงชังรังแก

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น
เสียน้ำใจในคอท้อแท้
ให้เวียนหัวมัวตาหน้ามืด
ดูดูเต็มเห็นดีมีน้ำใจ
มีรักกลับเกลี้ยกล้ำบ้าเลือด
ไม่รอติดผิดผู้หญิงจริงเจียว
ยังเจ็บชำระยาอยู่ไม่รู้หาย
ทำหน้าที่เขี้ยวเคี้ยวเอื้องเงืองงุน
แต่ยกย้ายหลายทำนองตรองตริ
สู้อุตส่าห์หน้าด่านทานทน
เออออะไรใจคอดังดินประสิว
เห็นไม่เป็นเช่นตำราของดาครู
ขยับลุกแล้วลงนั่งร้องรือ
ไม่เห็นคุณเห็นค่าตาชี้แรง

ท้าวสันนุราชประหลาดจิตผิดแล้วแหล
จนเป็นลมล้มแน่นิ่งไป
ครางอืดบ่นออกทอดใจใหญ่
หมายได้ไม่แคล้วแล้วที่เดียว
ดูเดือดเต็มประดาตาเขียว
ชี้เกี้ยวเกี้ยวรับแพ้วแล้วแม่คุณ
ราวกับถูกลูกปรายหลายกระสุน
สิ้นทุนสิ้นรอนจะผ่อนปรน
สิ้นสติตายด้านอันอัน
ถึงสองหนแล้วเห็นไม่เอ็นดู
จนฉิวยิ่งกว่าชุดจุดดินหู
ถ้าขึ้นอยู่จะหยาบคายร้ายแรง
ปากบ่นมนต์หมอลงคอแห่ง
เหมือนหนึ่งแกล้งให้มาถูกตำทอ

ดินหู ดินปืนที่เป็นเชื้อประทุอย่างแรง

คิดเคื่องขุ่นหม่นออกนอกปราสาท
เขียนให้หลังลายจันทันคอ

เกรี้ยวกราดกริ้วร้องให้ถองหมอ
ด่าทอถีบเฒ่าเจ้าตำรา

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
ถูกถองต้องพระราชอาญา
วิ่งออกนอกวังไม่ยั้งหยุด
เสนาในใหญ่น้อยตามต้อยชก

หมอเฒ่าชานชมลัมถลา
ตกประหม่าตัวสั่นงันก
จนสมุดทั้งมัดพลัดตก
วิ่งวกเข้าวัดลัดหนีไป

ฯ ๑๗ คำ ฯ เชิด

ซ้ำ

๑ เมื่อนั้น
ไปเกี่ยวพานพุดจาเพลาไร
ประหลาดหนอหมอมดมาปดเล่น
สาแก่ใจเจ็บปวดอวดอิทธิฤทธิ์
พอเช็ดหลาบบาปกรรมทำเปล่าเปล่า
นั่งโยกโงกหงับปรับทุกข์
แต่เล่นซู้สูสาวมาราร้อย
นำชมสมสวาทระวาดระไว
เสียแต่ร้ายราวกับเสือเหลือแล้วพอ
อุตส่าห์สู้ยู่อ่อนนวนนิง
อันอดเหนียวเกี่ยวซู้รู้ทวงที่
จะหักโหมโลมเล่าเคล้าคลึง
มิขัดขวางอย่างนี้แล้วที่ไหน
ตรองตรึกปรึษาหาอุบาย

ท้าวสันนุราชมาดหมายหาหายไม่
ก็ไม่ได้สู้สมชมชิต
ทำอะไรไม่เห็นเป็นสักหนิด
โทษผิดคิดจะใคร่เอาใส่คุก
บ่นออกกอดเข้าเจ้าจุก
กับหมู่มุขมนตรีเสนีใน
หางมดชดช้อยเช่นนี้ไม่
เอาไหล่ละมุนละม่อมพร้อมพรั่ง
คารมรอไม่ติดผิผผู้หญิง
ไม่ยอมยียิ่งรื้อดื้อดิง
มิใช่ชั่วตัวดีไม่มีถึง
ให้รู้มิ่งร้อนรณสกนธ์กาย
ประเดี๋ยวใจก็จะสมอารมณ์หมาย
ไม่เหือดหายวายเว้นสักเวลา

ฯ ๑๘ คำ ฯ เจริญ

ตอนที่ ๒
ท้าวแสนราชชบแก้ว

ซ้ำปี

๑ มาจะกล่าวบทไป
เมื่อพระควี่สิ้นชีวิ
จึงดูดอกปทุมที่เสี่ยงทาย
พระเร่งตระหนกตกใจ
ทุกข์ร้อนอย่างไรก็ไม่รู้
แม่นมีพบน้องแก้วแววตา

ถึงพระหลวิชัยเชษฐา
ในอุราร้อนรุ่มดังสุ่มไฟ
ก็กลับกลายมัวหมองไม่ส่องใส
เหตุไฉนจะนี้เจ้าพี่อา
จำกูจะไปเที่ยวตามหา
พี่อาไม่กลับเข้ากรุงไกร

ฯ ๖ คำ ฯ

ร้าย

๑ คิดพลางทางลี้มเหสี
พี่ขอลาโฉมงามทราชม้วย
แม่นพระบิดาบัญชาตาม
สั่งพลางทางเสด็จจรลี

สร้อยสูดานาริศรีไส
รีบไปตามหาพระควี่
จึงทูลความให้ทราบบทศรี
มาเข้าที่สระสรงคงคา

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๑ ทรงเครื่องประดับกายพรายพรรณ จับพระขรรค์เยื้องย่างออกข้างหน้า
ยกพระหัตถ์มัสการทเวา
ทุกเหวผาท่าทางกลางดง
แม่น้องของข้าอยู่แห่งใด
ช่วยนำไปให้พบสบประสงค
แล้วรีบออกนอกวังดังจ้านง
เสด็จตรงมาตามมรคา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ เดชะความสัตย์ซื่อถือนัน
บันดาล دلใจให้โคลคลา
ทางไกลเดือนหนึ่งมาครั้งวัน
ไม่พบคนไปมาทั้งธานี

เทวัญช่วยพิทักษ์รักษา
ย่อนมรคาพนาลี
ถึงจันทบุราบุรีศรี
ภูมิลดเลี้ยวเที่ยวดู

แลเห็นพระขรรค์ทันใด
แม่นมั่นพระขรรค์ของน้องกู
ชะรอยน้องรักเจ้าตักษัย
ยิ่งวิโยคโศกศัลย์พันทวี

หยาบได้เขม้นอยู่เป็นครู่
เหตุใดมาอยู่กลางอัคคี
ทำไมจะพบซากผี
ภูมิลดเลี้ยวเที่ยวมา

ฯ ๘ คำ ฯ

โธ่ลาว

๑ เดินพลางทางคะนึ่งถึงน้อง
โธ่เจ้าคาริของพี่ยา
พระขรรค์นี้ชีวิตก็ย่อมรู้
ชะรอยคนฆ่าฟันเจ้าบรรลัษ
ใครหนอสามารถอาจอง
ล้างชีพน้องชายถวายปราณ
กูจะทำทดแทนให้แสนสา
รำพลางทางเสด็จจรจรัล

ครวญคร่ำรำร้องเรียกหา
แก้วตาจะเป็นประการใด
มาทั้งอยู่ไกลองค์น่าสงสัย
พี่จึงไม่ประสบพบพาน
แก้งมาจำนงจงผลาญ
ไม่นานจะได้เห็นกัน
แลเนื้อเกลือกหาจนอาสัญ
ทรงธรรม์เที่ยวแสวงทุกแห่งไป

ฯ ๘ คำ ฯ เพลงเร็ว

ร้าย

๑ ถึงหาดทรายชายฝั่งชลธี
วังเข้าสวมสอตกอดไว้

เห็นดาวีน้องรักตักษัย
พระรำไรโศกาจาบัลย์

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

แสนสา นำจะตัดจากคำ แสนสาหัส

ไอ้

๑ โอ้ว่านิจจาพระน้องแก้ว
เราไร้สุริยวงศ์พงศ์พันธุ์
เคยร่วมโคกร่วมสุขทุกข์ยาก
ไม่รู้เหตุผลต้นปลาย
กรรมแล้วแก้วตาของพี่เอ๋ย
ร่ำพลางทางทรงไศกาลัย

ทั้งพี่เสียแล้วไปสู่สวรรค์
ได้เห็นกันพี่น้องสองชาย
มาตายจากพี่ไปน่าใจหาย
เจ้าม้วยมอดวอดวายด้วยอันใด
ใครเลยจะช่วยแก้ไข
สะอื้นให้ไม่เป็นสมประดี

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

ร้าย

๑ ครั้นค่อยคลายวายความโศกศัลย์
เป็นแต่มัวหมองต้องอัคคี
จึงตั้งความสัตย์อธิษฐาน
ขอให้องค์พระอนุชา
แล้วเป่าปัดขัดสีพระขรรค์แก้ว
จึงเอาน้ำชำระรดลง

จึงพิศดูพระขรรค์ชัยศรี
เห็นที่จะไม่ม้วยมรณา
เดชะคุณอาจารย์ณากล้า
รอดชีพชีวาคืนคง
ผ่องแผ้วสิ้นเจ้าธูสีผิง
ก็กลับฟื้นคืนองค์เป็นมา

ฯ ๖ คำ ฯ ตระ รว

๑ เมื่อนั้น

ชื่นชมกัมกราบกับบาท
คุณของพระองค์ทรงธรรม
น้องนี้โอดเฝ้าเบาใจ
จึงเล่าความแต่ต้นจนปลาย
ครั้งนี้้องแค้นแสนทวี

พระคาวีลิมเนตรเห็นเชษฐา
แล้วมีวาจาว่าไป
พื้นที่จะพรรณนาได้
หลงไหลเล่ห์กลสตรี
บรรยายให้ฟังถ้วนถี่
จะตามตัดเกศีมันเลียบไว้

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าเจ้าพลั้งพลาดประมาทใจ
อันเชื้อชาติข้างสารแลงเห่า
ทั้งสี่อย่างมักล้างเอาชีวิต
น้อยหรืออื้เฒ่าเจ้าเล่ห์
จะแก้แค้นแทนทำให้หน้าใจ
ตรัสพลางทางชวนอนุชา
เห็นรอยเกลื่อนกลาดที่หาดทราย

พระเชษฐายิ้มแย้มแจ่มใส
พระฤๅษีสอนไว้มิยังคิด
ข้าเก่าเมียรักอย่าวางจิต
เจ้าไม่จำทำผิดจึงบรรลัย
ไว้เวพานางไปข้างไหน
ตามไปฆ่าเสียให้อวดวาย
สองราจรจรัสผันผาย
สำคัญมั่นหมายตามมา

๙ ๘ คำ ๙ เพลง

๑ ร่องรอยสูญหายที่ท้ายเมือง
เห็นแต่ทางลงในคงคา
ดีร้ายยายเฒ่าทรชน
น้ำเชียวนักหนาหน้า
บ้านเมืองทิศนี้จะมีอยู่
ว่าพลางทางพากันคลาไคล

ลดเลี้ยวเที่ยวฆ่าเลื่องเลหา
จึงตรองตรึกปรึกษาพระควา
พานางนฤมลลงเรือหนี
เห็นที่จะล่องลงไป
จะตามดูให้สิ้นสงสัย
เลียบไปริมแนวนที

๙ ๖ คำ ๙ เชิด

๑ หลายวันต้นเดินในป่าช้า
จึงหยุดยั้งอยู่นอกธานี
ครั้งนี้ตัวเราจะเข้าไป
ถ้าอื้เฒ่าทรชนคนร้าย
จะต้องทำโดยนักหักหาญ
จะป้องปิดกิตติศัพท์ให้ลับลี้

มาถึงพัทธวิสัยกรุงศรี
แล้วพูดจาพาทีกับน้องชาย
กลัวเกลือกจะไม่เหมือนหมาย
รู้จักหักทลายจะเสียที่
รบบาญต้านต่อไม่พอที่
ให้ได้โดยดีด้วยปรีชา

พี่คิดจะจำแลงแปลงองค์
จะแปลงตัวเจ้าเท่าตุ๊กตา
ว่าแล้วหลับตาดั่งสติ
โอมอ่านพระเวทเรื่องชัย

เป็นดาบสรู้ดงค์มาแต่ป่า
อยู่ในยามพี่ยาจะพาไป
ตามลัทธิอาจารย์สอนให้
จำแลงแปลงได้ตั้งจินดา

ฯ ๑๐ คำ ฯ ตระ

๑ พี่ชายกลายเพศเป็นดาบส
พระคารวสีงซ่อนกายา
ครั้นเสร็จสมคิดนิมิตกาย
พัดขนนกป้องหน้าคลาไคล

ทรงพรตงดงามนักหนา
อยู่ในยามเชษฐาทันใด
มือไม้เท่าตะพายยามใหญ่
เดินไปตามตรอกนอกพารา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ เทียวสืบแสวงหวังจะฟังข่าว
ไม่รู้เหตุผลคนพูดจา

ประชาชาวเรือกวสวณถ้วนหน้า
จึงหยุดอยู่ยังศาลาหน้าเวียงชัย

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

ข้า

๑ เมื่อนั้น
ตั้งแต่ได้จันท์สุดาयाใจ
สุดแสนรักใคร่ไหลหลง
พระครูญครำดำริตริตรอง

ท่านท้าวสันนุราชเป็นใหญ่
มาไว้ในที่มนเทียรทอง
นางไม่ปลงประติพัทธ์ให้ขัดข้อง
โฉนนวนนวลละอองจะเ็นดู

ตั้งจินดา

ตั้งใจนึก

ทำเสน่ห์เหล่าหลักก็หลายสิ่ง
สิ้นตำรับตำราวิชาครู
จำจะหามนิฤๅษีสัทธ
ให้หนุ่มน้อยโสมภยาใจ

นางยังดำว่ำน่าอดสู
เพราะกายกูแก่เกินขนาดไป
ที่เรื่องฤทธิ์ชูรูปเราเสียใหม่
เห็นจะได้ไซ้ชมสมคิด

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ ตำริพลางทางมีบัญชา
จงตีฆ้องร้องป่าวไปทั่วทิศ
จะให้ชูรูปกูแก่ชรา
ถ้าสมคิดก็ลายการุญ

ตรัสสั่งเสนาคนสนิท
หาผู้มีวิทยาคุณ
เป็นหนุ่มน้อยโสมภพั้งแรกรุ่ง
จะแทนคุณแบ่งเมืองให้ถึงกัน

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
ถวายบังคมลาออกมาพลัน

เสนารับสั่งขมิ้มมัน
แยกกันป่าวร้องรอบบุรี

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

สามเส้า

๑ เมื่อนั้น
นั่งอยู่ในศาลาริมธานี
เห็นเขาป่าวร้องมาตามถนน
เงี้ยวหนึ่งฟังนั่งม้วยัสถ์

พระหลวิชัยฤๅษี
ชักประจำทำที่เคร่งครัด
ประหลาดอยู่ผู้คนแออัด
มิได้ตรัสว่าขานประการใด

ฯ ๔ คำ ฯ

ร่าย

๑ บัดนั้น
เห็นพระผู้เป็นเจ้าก็เข้าไป

เสนีตีฆ้องร้องมาไกล
หยุดยั้งนั่งไหววันทา

แล้วปราศรัยไต่ถามพระดาบส
ได้เรียนร่ำบำเพ็ญภาวนา

ทรงพรตงดงามเป็นนักหนา
วิชาชุบตัวมั่งหรือไร

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
แก่งทำสำรวมจิตใจ
กระทั่งโอกระแอมแอมเยื่อนถาม
จะชุบตัวใครเป็นโรมี

พระฤๅษีได้ฟังยังสงสัย
มิใคร่จะพูดจาพาที
เหตุผลต้นความอย่างไร
ความรู้สิ่งนี้เราเรียนไว้

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
ฟังพระมุนีก็ดีใจ
จึงบอกว่าท่านท้าวเจ้าพารา
เกี่ยวพานพูดจาไม่ยินยอม
จึงตรัสใช้ให้พวกข้าพเจ้า
จะหาพระมุนีชีพรามณ์
แม่นนางโคมยงปลงรัก
พระองค์ทรงญาณชาญชัย

อำมาตย์ผู้มีอชฌาสัย
กราบไหว้เคารพนบถนอม
ได้นางจันท์สุตาผมหอม
ด้วยท้าวเธอแก่หง่อมไม่งดงาม
เที่ยวตีฆ้องร้องปาวไต่ถาม
ชูปรูปให้งามพึงใจ
ทรงศักดิ์จะแบ่งสมบัติให้
ชุบได้ช่วยเอ็นดูภูมิ

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
รู้ว่าจันท์สุตานารี
นึกชมน้องสะใภ้อยู่ในจิต
จำอุจจะแก้เผ็ดพระยา

พระหลวชัยฤๅษี
ไม่ยินดีด้วยท้าวเจ้าพารา
สุจริตรักผัวเป็นนักหนา
ลงฆ่าเสียให้มันบรรลัย

คิดพลางทางว่ากับเสนี
ถึงอายุแก่เฒ่าสักเท่าไร
รูปไม่พอใจดอกออกตัวตน
เมตตาตั้งมั่นกตัญญู

เป็นไรมีรูปพอจะรับได้
จะชุบให้หนุ่มน้อยนำเอ็นดู
แต่ได้มานิมนต์ก็จนอยู่
จะอุปถัมภ์คำชุกชุม

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
จึงพาผู้เป็นเจ้าเข้าบุรี

เสนาเชื่อถือพระฤาษี
ยินดีเดินต้อนรับมา

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงวังให้ยังหยุดอยู่
เสนินายใหญ่ก็โคลคลา
บังคมทูลแถลงแจ้งเหตุผล
จะสมหวังตั้งหนึ่งมโนรถ

ที่ทิมริมประตูข้างหน้า
เข้ามาเฝ้าองค์พระทรงยศ
ตามกระแสแต่ต้นไปจนหมด
เพราะพระดาบสองคันนี้

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
มาต้อนรับขับสู้พระมุณี
พระเคารพนบนอบนมัสการ
ร้องเรียกเสนาเข้ามาพัด

ท้าวสันนุราชเกษมศรี
ให้ขึ้นนั่งยังที่แท่นรัตน
ประเคนพานหมากพลูเกสร
ปฏิบัติวิธธากพระอาจารย์

ฯ ๔ คำ ฯ

ซ้ำ

๑ แล้วตรัสปราศรัยสนทนา
ทุกวันนี้มีธุระรำคาญ
เพราะแก่งอ่อมผอมชুবรูปร่าง
ฟันฟางห่างห้กระยำมั่ง

ด้วยวาจาสุนทรอ่อนหวาน
เกี้ยวพานผู้หญิงเขาชิงชัง
แก้มคางไม่ครัดเคร่งเปล่งปลั่ง
ถอยกำลังพล้งลงมากมาย

ถ้าพระองค์ช่วยชุบให้หนุ่มได้
ทรัพย์สินสิ่งใดไม่เสียดาย
นวลนางจันท์สุดาจะการุญ
ซึ่งจะชุบรูปโฉมโยมนี่

โกโคยไอศวรรย์จะปันถวาย
แต่สมหมายหนุ่มงามก็ตามที่
ก็เพราะได้พึ่งบุญพระฤๅษี
ต้องตั้งกิจพิธีประการใด

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย

๑ เมื่อนั้น
รูปเป็นมุณีชีไพร
แต่รู้ข่าวว่ามหาบพิตร
จึงมาช่วยธุระรับรอง
อันจะตั้งการกิจพิธี
เฉพาะแต่ตัวรูปกับท้าวไท
จงเอาม่านมาบังไว้เจ็ดชั้น
แล้วเอาฟืนใส่ไฟประชุม
เชิญท้าวเข้านั่งที่กองไฟ
จึงจะชุบพิตรด้วยวิทยา

พระฤๅษีเสแสร้งแกล้งไข
โกโคยไอศวรรย์ไม่ปุนปอง
มีกิจกังวลหม่นหมอง
หวังสนองคุณพระภูวนาย
ตามคัมภีร์พรหมเมศเทศไสย
ใครใครมิให้เข้ามาเร้ารุ่ม
ที่โน้นขุดลงให้เป็นหลุม
จะอ่านเวทชุมนุมเทวดา
สำรวมใจหลับเนตรทั้งซ้ายขวา
ให้โสภาหนุ่มน้อยนงเยาว์

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
งวยงหลงใหลด้วยใจเบา

ท้าวสันนุราชคนโหดโหดเฉา
ไม่รู้เท่าเล่ห์กลพระมุณี

เร้ารุ่ม ในฉบับเดิมใช้ เล้าลุ่ม

จึงตรัสสั่งเสนาผู้มีขัน
ชุดหลุมสุ่มใส่อัคคี

จงเกณฑ์กันป็นปีกหน้าที่
เราจะตั้งพิธีชุบตัว

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
รีบเร่งออกมาด้วยความกลัว
บ้างชุดหลุมสุ่มพินใส่ไฟ
บ้างปิดปูเสื่อสาตดาตเพดาน

เสนารับสั่งพระอยู่หัว
บอกกันทุกท้าวพนักงาน
แล้วปักไม้หลักมั่นกันม่าน
ทำตามภูบาลบัญชา

ฯ ๔ คำ ฯ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น
จึงชำระสระสงครดา
ทรงสะพักปักตะนาวชาวสะอาด
ครั้นเสร็จสมคิดตั้งจิตปอง

ท้าวสนนุราชเร่งหรรษา
แล้วทรงผ้าพื้นขาวเขียนทอง
เข็มขัดคาดถักสายลายสอง
ก็เยื้องย่องเข้าไปในม่านบัง

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๑ เมื่อนั้น
จึงทูลท้าวแก้วขึ้นบนบัลลังก์

พระฤาษีขึ้นชมสมหวัง
สอนให้ผินหน้าเข้าหาไฟ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ลุกทะลึ่งตึงตังตกใจ

ท้าวสนนุราชร้อนเหลือจนเหงื่อไหล
แล้วว่าทนไม่ได้พระมุนี

ทรงสะพัก ผ้าพาดบ่า
ลายสอง ชื่อลายแบบหนึ่ง

เอออะไรให้นั่งริมกองเพลิง
มันจะงามมิงามก็ตามที่

เนื้อหนังจะปอกเป้งเสียแล้วนี่
เช่นนี้แล้วเห็นไม่เป็นการ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ใจคอท้อแท้ไม่ทนทาน
แต่ถูกร้อนนิตหนึ่งก็ถอยหนี
รู้กระนี้ซื้อคร้านซุบท้าว

พระดาบสยืมพลงทางว่าชาน
จะทำให้เสียการเสียทั้งคราว
นี้หรือยังจะมีเมียสาว
เอออะไรใจรากับปลาชิว

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
สุดที่จะคิดบิตพลัว
ซำดูไฟในหลุมเหลือกำลัง
ถ้ามันพลัดผลุลงตรงอัคคี
อย่าเพ่อโกรธโปรดเถิดพระอาจารย์
อย่าให้ต้องกองฟืนใส่ไฟ

ท้าวสนนุราชฟังว่าหน้านิ้ว
จึงบ่นว่าอนว่าพระมุนี
ทั้งที่นั่งหมื่นนักพระฤๅษี
ราวกะตกอวิจีเป็นจุมไป
ช่วยคิดอ่านยักหาตำราใหม่
จะไม่ได้เจียวหรือพระสิทธา

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
หรือท้าวไทไม่เชื่อวิทยา
ว่าพลงทางหยิบเอาซี่ผึ้ง
เป็นรูปคนเสร็จสรรพฉบับพลัน
เราจะซุบรูปนี้ด้วยเวทมนตร์
ท้าวจงผินหลังนั่งหลับตา

พระฤๅษีเสแสร้งแก้งว่า
จะให้เห็นแก่ตาเสียด้วยกัน
มาเคล้าคลึงต่อติดประดิษฐ์ปั้น
ให้ท้าวสนนุราชทัศนาศนา
ให้เป็นคนน่ารักหนักหนา
อย่าผันแปรแลมาข้างนี้

ว่าพลางทางทำเลห์กล
แล้วผลักรูปปั้นนั้นทันที
จึงเอาพระคาวิออกจากยาม
นั่งแทนรูปปั้นไว้ทันใด

ปากบ่นบริกรรมทำอุฐี
ตกกลางอัคคีละลายไป
จะให้เห็นสมความว่าซุบได้
สะกิดให้พระยาสิมตาดู

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
หมายว่ารูปปั้นไม่ทันรู้
จึงฝันมาว่ากับพระมุนี
จงโปรดช่วยซุบซัดด้วยอาคม
โยมจะไปนั่งอยู่อย่างเก่า
แล้วลุกเข้าไปใกล้อัคคี

ท้าวสันนุราชเขม้นอยู่เป็นครู่
พิศดูงามประกอบขอบอารมณ์
แต่อย่างนี้ก็งามเสียมิถม
ให้โสภาน่าชมเหมือนรูปนี้
ถึงร้อนร่ำเท่าไรไม่ถอยหนี
ภูมินั่งนิ่งพนมมือ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
แกล้งหยิบเอาพัดปิดกระพ้อ
แล้วเดินเวียนวนบ่นบริกรรม
ได้ที่ผลึกท้าวเจ้ากรุงไกร

พระดาบสเห็นท้าวเธอเชื่อถือ
ให้เพลิงฮือสมหวังตั้งใจ
จิมจิมพื้มพำเข้ามาใกล้
คะม้าม้วนลงไปในอัคคี

ฯ ๔ คำ ฯ เชิดฉิ่ง โอด

๑ เห็นม้วยมุดคุดคู้อยู่ในหลุม
ซากศพโถมลั่นกียินดี
จึงให้น้องแต่งองค์ทรงเครื่อง
แล้วสั่งคนข้างนอกออกไป

เอาพืนสุ่มใส่เข้าเหมือนเผาผี
ถ้อยที่สรวลสันต์สำราญใจ
แทนท้าวจ้าวเมืองที่ม้วยไหม้
เร่งให้ประโคมขึ้นบัดนี้

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
แตรสังข์กังสดาลดนตรี

พนักงานสังคีตดีดสี
ประโคมชั้นอึงมีนนั้น

ฯ ๒ คำ ฯ มโหรี

๑ เมื่อนั้น
จึงดำเนินเดินตามพระน้องนั้น

พระฤาษีปรีดีเปรมเกษมสันต์
ออกจากม่านกั้นมิตันช้า

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๑ ขึ้นยังพระโรงรัตนบุรี
พร้อมหมู่อำมาตย์มาตยา

นั่งเหนือแท่นมณีนีที่ข้างหน้า
เข้ามาเฝ้าแห่นั่นไป

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
เห็นพระองค์ทรงโฉมประโลมใจ
พิศโฉมไม่เสียแต่สักสิ่ง
ต่างบังคมชมโฉมพระราชา
บ้างชมวิทยาพระอาจารย์
แซ่ซ้องร้องอำนวยอวยชัย

เสนาข้าเฝ้าน้อยใหญ่
ตะลึงตะโลแลดูไม่พริบตา
งามจริงยิ่งมนุษย์ในใต้หล้า
สำคัญว่าท่านท้าวเจ้ากรุงไกร
เชี่ยวชาญชุบแค้นเป็นหนุ่มได้
อ้ออิงคะนึ่งไปทุกตัวคน

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

กังสดาล เครื่องดี ทำด้วยโลหะเป็นรูปวงเดือน

ซ้ำปี

๑ เมื่อนั้น
จะทักทายเสนาสามนต์
จำจะพูดย้อนนอกหลอกลวง
คิดพลางทางตรัสประภาษไป
ในจิตคิดเพื่อนไม่เหมือนเก่า
ใครเป็นที่หมิ่นขุนมูลนาย

พระคาวีนั่งคิดขัดสน
ไม่รู้จักสักคนก็จวนใจ
มิให้คนทั้งปวงสงสัย
เราชุบตัวใหม่ยังไม่สบาย
ลืมนบรรดาข้าเฝ้าทั้งหลาย
จดหมายรายชื่อมาให้เรา

ฯ ๖ คำ ฯ

ร้าย

๑ แล้วเสแสร้งแกล้งว่ากับดาบส
ลักสองวันสามวันพอบรรเทา
ว่าพลางทางชวนพระฤๅษี
ยุรยาตรเยื้องย่างเข้าข้างใน

นิมนต์ดอยู่ก่อนผู้เป็นเจ้า
ให้ใจคองเก่าจึงค่อยไป
ลงจากที่แท่นทองผ่องใส
ใส่ไคล้ให้เหมือนเจ้าธานี

ฯ ๘ คำ ๙ เสมอ

๑ เมื่อนั้น
มาคอยรับเสด็จพระสามี
เห็นพระคาวีดำเนินมา
น้อยหรือรูปร่างช่างกระไร
หนุ่มน้อยน่ารักหนักหนาหนอ
ท่วงทีทอดกร่อนละมุน

นางคันธมาลีมี
อยู่ที่ฉากกันชั้นใน
สำคัญว่าท้าวผิวชุบตัวใหม่
งามล้ำเหลือใจเจียวพ้อคุณ
ปากคอคิ้วตาเหมือนหน้าหุ่น
ให้ว้าวุ่นพิศवासเพียงขาดใจ

ใส่ไคล้ แสร้งทำ

จึงวิ่งออกไปรับถึงลับแล
หม้อยชมายชยาดูภูวไนย
กราบถวายบังคมชมโฉมผัว
ดูไหนให้ประกอบชอบอัชฌา
เห็นพระเฉยเชื่อนไม่เยื่อนทัก
แกล้งทำเลียมและกระชะะชิด
นิจจาเอ๋ยพระทูลกระหม่อมแก้ว
ไม่ผินพักตร์ทักทายพุดจา
เมื่อท้าวหนุ่มข้าสาวคราวนั้น
เดี๋ยวนี้มาสะเทินเชินค้ำ

จะเจียมตัวว่าแก้ก็หาไม่
ยืมใหญ่ยืมน้อยลอยหน้าตา
ช่างชุบตัวใหม่เหมาะเป็นนักหนา
กัลยานิยมสมคิด
ความรักยื่นมือมาสะกิด
สะบั้งสะบัดตัดจจริตกิริยา
ลื้มเมียเสียแล้วกระมังหนา
หรือเห็นแก่ชราจะหย่าร้าง
สัญญากันว่าไม่ทิ้งขว้าง
จะพุดกับเมียบ้างเป็นไรมี

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
นึกในใจพลงนางคนนี้
ท่วงทีโอเฒ่ามิใช่ชั่ว
จะเสแสร้งแกล้งทำทักทาย
เห็นนางเข้ามาว่าจู้จี้
เมินหนีเสียมิได้เข้าใกล้ชิด

พระควีช่วยเชินเมินหน้าหนี
จะเป็นมเหสีแล้วดีร้าย
หน้าเป็นเล่นตัวใจหาย
ก็คิดอายอดสูไม่รู้ฤทธิ์
นำบัดสีชี้เกียจเกลียดจจริต
แล้วสะกิดตาบสให้ตอบความ

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
สีกาย่าด่วนลวนลาม

พระฤาษีเสแสร้งแกล้งร้องห้าม
เดินตามติดพันกระนั้นนัก

ลับแล เครื่องกัน บังตา คล้ายฉากกัน

ท้าวเธอพึงชบตัวใหม่
ชะช่างชำเลื่องเยื้องยัก
ฉวยกระไรไม่รู้ณะสีกา
บอกให้รู้ตัวแต่หัวที่

หลงไหลลูกเมียไม่รู้จัก
จะวัดถูกจุมูกหักเสียสักที
แล้วอย่าติโทษโกรธฤาษี
ถ้าแม่นมิฟังห้ามก็ตามใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
สาละวนแลดูภูวไนย
ได้ยินพระสีทหาเธอร้องห้าม
หยุดยั้งร้องร่ำไม่จรจรัล

นางคันทมาลีหลงไหล
รักใคร่รูปโฉมโฉมพรรณ
นางสะเทินเชนขามคิดพรั่น
แล้วเสี้ยวไปยื่นกันหน้าไว้

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ดำเนินเดินหนีนางไป

พระควาเืองขัดอัชฌาสัย
ขึ้นสู่ปราสาทชัยไพชยนต์

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

๑ นั่งเหนือแท่นรัตนัชชาล
พระชายเนตรทั่วทุกตัวคน

สาวสนมหมอบกรานอยู่เกลื่อนกล่น
ใส่กลมิให้ใครกินใจ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
สำคัญมั่นหมายว่าท้าวไท

ก่านัลนางต่างคนไม่สงสัย
ชบตัวมาใหม่เป็นเที่ยงแท้

หัวที่ แต่ต้น แต่แรก

น่ารักน่าชมคณสัน
รูปร่างรัดกุมหนุ่มพ้อแพ้
นางกำนัลบรรดาที่โปรดปราน
ชม้ายชม้อยคอยรับนัยนา
เหล่าพวกเจ้าจอมหม่อมอยู่งาน
ลงนางบ้างอยู่งานพัชนี

สารพันดีกว่าเมื่อยังแก่
พิศวงหลงแลไม่ว่างตา
ต่างคลานเข้าไปเฝ้าจะเอาหน้า
เสน่หาทรงธรรม์พันทวี
เข้าไปตั้งเครื่องอาณพานพระศรี
ท่วงที่ทำนองในใช้ชิด

ฯ ๘ คำ ฯ

๑๐ บัดนั้น

แอบประตูดวงค์พระทรงฤทธิ์
เฝ้าเขม้นเห็นกุกี่มีนตึง
ผิตทำนองทันท้าวเจ้าธานี
นี้ผัวนางจันท์สุตยาใจ
ยิ่งแฝงยิ่งตะแคงตาตุ
เห็นท้าวขยับกลับพระเพลา
ตกใจคิดว่าจะฆ่าตี
ครั้งนี้ไม่รอดเห็นวอดวาย
ถึงอยู่ไปก็ไม่รุ่งเรือง
ท้าวจะเมียนจะรับคงฉิบหาย
คิดพลางสะอื้นให้ไปมา

ยายเฒ่าทัตประสาทประหลาดจิต
ยิ่งพิศยิ่งเหมือนพระคาวิ
โกรธซึ่งเข่นเขี้ยวอยู่เจียวนี้
ขยับหนีถอยหลังบังประตู่
จำได้ประจักษ์ทักแท้อยู่
จะเล่นกู่แล้วกระมังครั้งนี้
กลัวตายยายเฒ่าขยดหนี
ด้วยตัวผิดภูมิแค้นเคือง
ถ้าแม้นมีตายก็คางเหลืออง
จะมีแต่ได้เคืองเวทนา
จะไปโจนน้ำตายเสียดีกว่า
เข็ดน้ำมูกน้ำตาฟูมฟาย

ฯ ๑๒ คำ ฯ โอต

หนุ่มพ้อแพ้ หนุ่มมีเสน่ห์

๑ เมื่อนั้น

คิดค้นอีเต๋มาแสนร้าย
จะผูกเข้าเฝ้ายันขัณฑ์ร้อย
ทั้งเจ็ดโคตรเค้ามันเท่าไร
ครั้นจะฆ่าตีเดี๋ยวนี้เล่า
จำจะตอดไว้ให้หลายวัน
คิดพลางทางสั่งเปรยไป
จงไปบอกจันท์สุดานารี

พระคาวิตาลเดือดไม่เหือดหาย
มาดหมายจะทำให้หน้าใจ
ดบต้อยให้หนักหนาไม่ปราศรัย
จะตัดหัวเสียไม่วัมัน
พวกเสนาข้าเฝ้าจะหวาดหวั่น
ป้องกันคว้นความให้งามดี
ก้านัลในใครชอบกับโฉมศรี
เชิญนางเทวีให้ขึ้นมา

๙ ๘ คำ ๙

๑ บัดนั้น

ชิงกันรับสั่งบังคมลา

ก้านัลนางต่างคนจะเอาหน้า
รีบมาปราสาทนางโฉมยง

๙ ๒ คำ ๙ ขุบ

๑ ครั้นถึงจึงเข้าไปทูล
บัดนี้ฤๅชีขุบพระองค์
ถึงแม้จะเป็นมเหสี
ภวโนยคิดถึงคะนิงนัก

ว่าพระนเรนทร์สุรสูงส่ง
รูปทรงโสภาน่ารัก
ไม่เสียทีงามสมทั้งยศศักดิ์
ให้เชิญองค์นางลักษณเสด็จไป

๙ ๔ คำ ๙ เจริจา

๑ เมื่อนั้น

จึงขับนางก้านัลทันใด
ให้พระอินทร์ลงมาเชียวเชียว
ไม่ขอพบขอเห็นเช่นนี้

จันท์สุตาเคื่องขัดอัชฌาสัย
ออกไปเสียอย่ามาพาที่
ก็ไม่เหลียวแลดูอย่าจู้จี้
จะสู้ม้วยชีวิมิขอไป

ว่าพลางนางผินผันพักตร์
ชลเนตรพุ่มพองนองนัยน์

คิดถึงผัวรักก็รำไห้
ทรมวยซ่อนทรวงเข้าโศก

ฯ ๖ คำ ฯ โอต

๑ บัดนั้น
เชิญเสด็จไปเฝ้าพระภูมิ
แม่อยารัญจวนครวญคร่ำ
พลอบโยนเท้าไรไม่ไปเลย
บรรดาฝูงก้านัลชวนกันพลอบ
ต่างคิดขัดสนเป็นพันไป

ก้านัลในเล้าโลมนางโฉมศรี
จะได้ลากขากดินะทรมเซย
จงแต่งองค์สร้งน้ำสว่าเสวย
ฟ้าผีเกิดเอ๋ยน่าแค้นใจ
นางจะตอบวาทก็หาไม่
บังคมไหว้แล้วรีบกลับมา

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงทูลพระโฉมยง
อ้อนวอนเท้าไรไม่ไคลคลา

เข้าไปเชิญองค์ขันษฐา
เฝ้าโศกาครวญคร่ำรำไร

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
มิได้ว่าขานประการใด
จำจะไปเล้าโลมโฉมงาม
คิดพลางทางชวนพระสิทธิ์

พระคารวี่ฟังแจ้งแกลงไข
ภูวนายนึ่งนิกตริกตรา
ให้รู้ว่าพี่ตามมาหา
ลีลามปราสาทนางเทวี

ฯ ๔ คำ ฯ เพลงช้า

ได้ลากขากดี ได้ดี (ขากดีเป็นสร้อยคำ)

๑ ครั้นถึงจึงเห็นพระน้องรัก
นั่งลงกับองค์พระมุนี

กันแสงชบพักตร์อยู่ในที่
แล้วพาที่ดูทำนองลงใจ

ฯ ๒ คำ ฯ

ชาตรี

๑ โฉมเอ๋ยโฉมเฉลา
พี่มาหาน้องถึงห้องใน
แม่นพี่เฒ่าแก่เหมือนแต่ก่อน
บัดนี้นิมนต์พระลิตธา
รูปงามนักหนาไม่ว่าเล่น
ยศศักดิ์ประเสริฐเพริศแพรว
ถึงรูปร่างผิวเก่าที่เจ้ารัก
จงผินผันหันหน้ามาข้างนี้
กลัวแต่อุแม่เอ๋ยนางโฉมยัง
ว่าพลางทางทำกระแอมไอ

นี้จะเฝ้าโกรธซึ่งไปถึงไหน
เอออะไรไม่ผินมาพูดจา
จะเคืองขัดตตรอนก็ไม่ว่า
ช่วยชุบพี่ยาเป็นหนุ่มแล้ว
สมเป็นคู่ครองกับน้องแก้ว
เห็นแววนิดาจะปราณี
ไม่กระไรกันนักนะโฉมศรี
ดูพี่ให้เห็นก็เป็นไร
จะต้องจิตพิศวาทหลงไหล
แย้มยิ้มละไมไปมา

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย

๑ เมื่อนั้น
สำคัญว่าท้าวเจ้าพารา
ให้เคืองขุ่นหุนหันผ่นหลัง
ซื้อคร้านฟังนั่งยกกันฟัด

จันท์สุดาได้ฟังนั่งก้มหน้า
กลยามิได้ประติพัทธ์
แค้นคั่งซังชิงสะบั้งสะบัด
สองหัตถ์ปิดกรรมเสียทันใด

ฯ ๔ คำ ฯ

ยกกันฟัด สะบัดกันหนี (ฟัด คือ เหวี่ยง สะบัดไปมา)

๑ เมื่อนั้น
จึงเสแสร้งแกล้งพูดเป็นนัย

พระคาวิเห็นนางยังสงสัย
หวังจะให้โฉมตรูรู้ความ

ฯ ๒ คำ ฯ

โอโธม

๑ เจ้าเอเยเจ้าพี่
พี่สู้แสนทรมาพยายาม
ตามใจสารพัดไม่ขัดข้อง
ยากที่ตรองตรึกนึกนิยม
น้อยหรือเสียแรงรักใคร่
ลงถามความลับภัสตา
แยบยลกลในมิใช่ชั่ว
สมคะเนนวนนางช่างอุบาย

ไม่พอที่จะสะเทินเขินขาม
เพราะนางรูปงามทราชมชม
ถนอมน้องต้องจิตสนิทสนม
เหมือนเส้นผมบังภูเขาสากา
ชอบใจเจ้านักขนิษฐา
แล้วมาย้อนยกบอกยาย
ฆ่าผิวเสียได้ตั้งใจหมาย
จะพุ่มพ่ายชลนาอยู่ว่าไร

ฯ ๘ คำ ฯ

ร้าย

๑ เมื่อนั้น
ก้มหน้านิ่งอยู่ไม่ดูไป
เรื่องราวกล่าวความก็งามสม
ผิดกับตาเฒ่าเจ้าเมืองนัก
ครั้นจะว่าพระคาวิผิวแก้ว
คิดพลางทางทรงไศกาลัย

จันท์สุดาสาสะวนรำให้
ฟังเสียงเสียวใจเหมือนผิวรัก
ลั่นลมเหน็บแนมแหลมหลัก
นงลักษณ์นิ่งนึกประหลาดใจ
ตายแล้วจะตามมาที่ไหนได้
ทราวม้วยซ่อนอุระประปราน

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

๑ เมื่อนั้น
จึงเล่าโลมโฉมเฉลาเยาวมาลย์
เสียงท้าวคราวแก่กับเตี๋ยวนี้
เคยไต่ยีนกับหูรู้กับใจ
อย่ากัมพัคตร์เศร้าสร้อยละห้อยจิต
ถึงไม่เหมือนก็แม่นพระคาวี

พระมุนีมีจิตคิดสงสาร
จงดำริตรีก่อนเป็นไร
มารศรีฟังเห็นเป็นโฉน
ไม่จำได้หรือเจ้าจึงไต่ก็
จงดูรูปนิมิตฤาษี
จงแลดูภูมิให้เต็มตา

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
พลงขม้ายชายดูพระราชา
ยิ้มเยื่อนเหมือนลิ้นทุกสิ่งสรรพ
มันคงนี่องค์พระคาวี
พระดาบสองคี่นี้อยู่ที่ไหน
จะถามไถ่ให้แจ้งกิจจา

นางโฉมยงสงสัยเป็นนักหนา
เหมือนองค์ภัสตาสามี
สารพันพิศดูถ้วนถี่
ภูมิไม่ตายตามมา
หรือเชษฐาภูวไนยกระมังหนา
กัลยาประหวั้นครั้นคร้าม

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงขยดเข้าไปใกล้โฉมงาม
นี่พระคาวีหรือมิใช่
สามีมันคงแล้วนางเยาว์
จึงแจ้งตามความลับแต่หลังนั้น
เจ้าอย่าสะเทิ้นเมินพัคตร์

พระมุนีเห็นนางระคางขาม
แล้วกระซิบบอกความแต่เบาเบา
ยังหลงไหลจิกปีกอยู่อีกเล่า
มิใช่อายแต่่าทรลักษณ์
ทุกสิ่งสรรพพรรณนาให้ประจักษ์
จงทลายหักพุดจากับสามี

๙ ๖ คำ ๙

จิกปีก งงจนไม่รู้จะทำอะไรได้ (มาจากอาการของไก่ที่ถูกไก่อีกฝ่ายตีจนง
กระทั่งเอาปากจิกปีกตัวเอง)

๑ เมื่อนั้น
ฟังพระสิทธาพาที
กราบลงกับบาททั้งสององค์
เพียงจะพินาศขาดใจ

นางจันท์สุตามารศรี
เทวีรู้แจ้งไม่แคลงใจ
โถมยงครวญคร่ำรำไห้
ทูลขออภัยภัสตา

ฯ ๔ คำ ๙ โยด

ไฮ้

๑ โอ้พระทูลกระหม่อมของเมียแก้ว
ไม่รู้กลีเฒ่าเจ้ามารยาท
ยิ่งคิดยิ่งแค้นแน่นใจ
อกเมียดังพระเมรุเอนทับ
ร่ำพลางนางทรงไต่گی
เชษฐาตาบสสลดใจ

เมื่อนี้ผิดแล้วเป็นนักหนา
วอนว่าไต่ถามเอาความลับ
มันสื่อนักหนาน่าเสี่ยงสับ
แต่นั่งนับคืนวันจะบรรลัย
พระดาวิโสภัสสยไม่กลั่นได้
พลอยร่ำไห้ไม่เป็นสมประดี

ฯ ๖ คำ ๙ โยด

พระเมรุ เขาพระสุเมรุ เขาสูงใหญ่

ตอนที่ ๓
นางคันทมาลีขึ้นเฝ้า

ซ้ำ

๑ เมื่อนั้น

รู้ว่าจันท์สุดานารี

นางให้แค้นขัดกลัดกลุ้ม

นั่งนิ่งหน้าบึ้งรำพึงคิด

หมายได้ด้วยกำลังยงสาว

ตัวกูก็เป็นโสดโปรดปรานมา

จำจะขึ้นไปเฝ้าฟังดู

เมียน้อยเมียหลวงท่วงที

นางคันทมาลีมีเหลือ

ยินดีด้วยองค์พระทรงฤทธิ์

เหมือนบักลั้งคลุ้มเคลิ้มจิต

อเจ้ากรรมมันจะปิดประตูคำ

เห็นที่ท้าวเธอจะรักหนักหนา

คงจะคิดเมตตาปรานี

จะเป็นอย่างไรอยู่ให้รู้ที่

ข้างไหนใครจะดีกว่ากัน

๙ ๘ คำ ๙

ชมตลาด

๑ คิดแล้วสร่งน้ำชำระกาย

ลูปไล่ขัดสีฉวีวรรณ

น้ำดอกไม้มเทศหากว่าจะทั่ว

กระจกตั้งนั่งส่องมองดูเงา

หวีกระจายรายเส้นขนเม่นสอย

เสกซี่ผึ้งสีปากพลางทางวาดคิ้ว

เอาสไบปักทองเข้าลองห่ม

จะแต่งไปอวดมันจันท์สุดา

ขมิ้นผงละลายเป็นค่อนขัน

ทรงกระแจจะจวงจันทน์กลิ่นเกลา

ขโลมทั้งเนื้อตัวเหมือนปล่อยเต่า

จับเขม่ากันไรไปล่ปลิว

ผัดหน้านั่งตะบอยบับลิว

นุ่งผ้ายกริ้วมีราคา

นึกชมสมตัวเป็นนักหนา

น้ำหน้าอิจัญไรไหนจะมี

ปิดประตูคำ

น้ำดอกไม้มเทศ

จับเขม่า

ผูกขาด

น้ำหอมที่มาจากต่างประเทศ

เอาเขม่าผสมน้ำมันตานี เป็นต้น ทาผมให้ดำ

คาดเข็มขัดประจำยามงามล้ำ	ทองคำน้ำหนักสักสิบสี่
กำไลลงยาราชาชาติ	มั่งมีได้มาแต่ตายาย
ใส่แหวนเพชรเม็ดแดงหัวแมงปอ	เขามาต่อห้าซึ่งยังไม่ขาย
พิศดูตัวพลางทางยิ้มพราย	กรุยกรายออกจากตำหนักนาง

ฯ ๑๒ คำ ฯ

ร่าย

๑ เรียกว่าเข้าไทยอยู่ยังมี	ใส่เกือกกำมะหยี่หักทองขวาง
ถือพระกลดคันสั้นกันกาง	เยื้องย่างมาปราสาทพระทรงธรรม

ฯ ๒ คำ ฯ เพลงช้า

๑ ครั้นถึงจึงหยุดเยียมมอง	ตรงช่องฉากพับลับแลกัน
เห็นพระองค์ทรงโฉมโนมพรรณ	งามเหมือนเทวัญในชั้นฟ้า
ความรักรัญจนครวญใคร	แต่เยื่อนยิ้มละไมอยู่ในหน้า
พลางเคาะเข้าไปให้เหลียวมา	ครั้นสบตากก็สะเทินเมินเมียง
ทำม้อยชมมายอายแอบแฝง	แล้วแก้มกระแอมไอให้เสียง
พูดจาว่าเปรียบเลียบเคียง	เดินเลียงแลช้าเลื่องเยื้องกราย

ฯ ๒ คำ ฯ เพลงช้า

๑ เมื่อนั้น	พระควีนึกในใจหมาย
อีอุบาทว์บัดสีไม่มีอาย	มาแย้ววนชวนชายได้ลงคอ

ลงยาราชาชาติ	ตกแต่งเครื่องโลหะรูปพรรณให้เป็นสีต่างๆ
หักทองขวาง	วิธีปักกลดลายอย่างหนึ่งโดยใช้เส้นไหมทอง

เห็นมันจะมันหมายเอาว่าผัว
ดูทีกริยาเป็นบ้ายอ
ชำเลื่องดูเมียขวัญจันท์สุดา
ทำเมินเสียมิได้ไยดี

จึงแต่งตัวเต็มประดาขึ้นมาล่อ
นำหัวร่อน้อยหรือนั่นชั้นลั่นที่
แล้วแลดูตาพระฤาษี
จูจี้คร้านรำคาญใจ

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
สะกิดองค์อนุชาแล้วว่าไป
เจ้าจงทายทักเสียสักนิด
ถึงเฒ่าแก่แต่ยังไม่เกินการ

พระดาบสอดยืมมิใคร่ได้
อิจัญโรมันจะทำให้รำคาญ
ป้องปิตอย่าให้ความฟุ้งซ่าน
จงคิดอ่านหวานล่อมไว้ให้ดี

๙ ๔ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จำเป็นเห็นชอบทั่วทั้งที่

พระควาได้ฟังดาบสพี่
จึงมีวาจาปราศรัยนาง

๙ ๒ คำ ๙

ชาตรี
๑ โฉมเอ๋ยโฉมเฉลา
ยืนอยู่นั้นไยไซ้ที่ทาง
สาละวนสนทนากับอาจารย์
คิดว่าต่อเวลาเย็นเย็น
เจ้าขึ้นมาถึงนี่ยิ่งต๊นัก
น้อยหรือนั่นชั้นเชิงกริยา
แต่งตัวเต็มประดาหน้าเป็นนวล
ขอเชิญนางเมียหลวงท่วงทีดี

เป็นไรเจ้าจึงสะเทินเห็นห่าง
แต่ก่อนนางน้องเอ๋ยไม่เคยเป็น
เจ้ามานานแล้วหรือไม่ทันเห็น
จึงจะไปพูดเล่นเจรจา
ขอบใจไม่พักลงไปหา
ดลสาวสืบท้าสืบทกปี
เหมือนจะชวนให้ชื่นใจพี่
มานั่งบนนี้ด้วยพี่ชาย

๙ ๘ คำ ๙

ร้าย

๑ ได้เคยได้ฟัง
นิกจะไปนั่งด้วยก็ช่วยอาย
แก้งทำแบายคายกระต่ายแก่
จะมาเรียกมาหาเข้าโย
แต่เพียงซุบตัวใหม่ได้เมียสาว
นี่ลูกปิดบัดสีไม่มีแว
เป็นคนवासานน้อยถอยถด
จะอยู่ได้แต่ระเบียงเพียงประตู
แต่ปากหากแสร้งแก้งเบือนบิด
ล่ำล่ำจะใคร่นั่งลงหว่างกลาง

นางผินหลังหลบเลี้ยงเมียงม่าย
อดสูดูร้ายรำคาญใจ
แสนแ่งแสนงอนค้อนให้
มันไม่เหมือนเมื่อกระนั้นแล้ว
อุปมาเหมือนราวกับได้แก้ว
อย่าฟังนิกลิกแล้วจะเหลียวดู
อาภัพอัปยศอดสู
ไม่สมควรเข้าไปอยู่ในที่ทาง
ในใจให้คิดรักกรูปร่าง
แล้วระคางขวยเขินเมินเมียง

๙ ๑๐ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
ยืมพลางทางลงไปจากเตียง

พระคาวิเห็นนางยังกางเกียง
แล้วกล่าวเกลี้ยงแก้งปลอบให้ชอบใจ

๙ ๒ คำ ๙

โอโสม

๑ ยอดเอยยอดมิ่ง
จะถือเชิงถือชั้นเช่นนั้นโย
มิใช่คนอื่นจะขึ้นขัด
ว่าพลางล้อเล่นเป็นทำนอง

จริงจริงรักเจ้าเป็นไหนไหน
ไม่เคยมาเคยไปหรือไรนอง
อุแม่เอยฮึดฮัดตะปัดตะปอง
เลียมลองขยับจะจับมือ

กระต่ายแก่ ผู้มีชั้นเชิงมาก
ลิก ฉบับเดิมเขียน ภก

อะไรเฝ้าค้อนควักผลักไส
จงเมตตาการุญเถิดบุญลือ
ถึงจะมีเมียอื่นสักหมื่นแสน
ทั้งระแบบแยบยลกกลใน

ทำไมไม่เคยหยอกกันดอกหรือ
สะบั้งสะบัดปิดมือพี่เสียโย
หางมกอนอ้อนแอ้นเหมือนเจ้าไม่
ยังต้องจิตติดใจไม่ลืมเลย

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย

๑ นำเอยนำน้าห้าวร่อ
แต่ก่อนร่อนชะไรก็ไม่เคย
ถึงว่ารักเมียก็รู้ยู่สิ้น
เมื่อท้าวแก่ชราเคยมาไป
รูปร่างกระจอยร่อยน้อยหรือนั้น
น้องนี้แก่เฒ่าอย่าเฝ้ากวน
สารพัดแผ้วผมไม่สมประกอบ
อัปยศอดสูดูไม่ดี

ช่างยกยอนักหนาเจ้าข้าเอ๋ย
มาเยาะเย้ยยิ้มพรายน้าอายุใจ
จะแกล้งล่อพ้อให้กินข้าวได้
เดี๋ยวนี้ซุบตัวใหม่เป็นหนุ่มนวล
ผิดกันกับเก่าสักเก่าส่วน
ไม่สมควรเคียงคู่ด้วยภูมิ
แก้มตอบฟันหักน่าบัดสี
อะไรนี้น้ำซังทำซังตาย

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ นำเอยนำน้าสรวล
ถึงว่าเฒ่าแก่ก็แต่กาย
ความกำหนัดสตรีกับบุรุษ
จะอดสูดูร้ายอายุใคร
เมื่อครั้งยังแก่อยู่น้อยกัน
เดี๋ยวนี้ก็มีใช้จะละเลย

ยังไม่ควรดอกเจ้าจะเบื่อหน่าย
เช่นนั้นมันจะหายไปเมื่อไร
ไม่รู้สุดสิ้นลงที่ตรงไหน
เจ้ากับพี่มิใช่ไม่คุ้นเคย
พี่ก็หมั่นเยี่ยมเยือนไม่เชื่อนเฉย
นวลละอองน้องเอ๋ยอย่าทุกซักร้อน

พี่จะช่วยอ้อนวอนพระมุนี
จึงจะชูปรูปเจ้าให้งามจน

หาฤกษ์งามยามดีให้ได้ก่อน
ขอผัดผ่อนสักหน่อยเถิดกลอยใจ

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ วาเอยวาจา
อุแม่เอ๋ยจะชูปให้ช้ำไย
มันจะงามมิงามก็ตามที่
เร่งหาฤกษ์เถิดพ่อให้หมดดู
น่าชมสมเป็นมเหสี
มีบุญประเสริฐเลิศลอย
แน่งงามรูปงามขอถามไถ่
ไม่เสียดายพักตราจะราศี
ชะร่างมารยาพิรากล
แต่แรกเห็นแก่ห่วงอ้อมไม่ยอมยั้ง
เดี๋ยวนี้หนุ่มน่ารักทำอึกอ้วน
ไม่อดสูผู้คนที่รังว้าง

น้อยหรือช่างโอภาปราศรัย
ทำไมกับอีเฒ่าเฝ้าประตุ
อาภัพอัปรีดีไม่ควรคู่
จะได้เสกสมสู่นางสาวน้อย
ท่วงทีกิริยาไม่ราถอย
จะได้พลอยเกื้อหน้าพระสามี
รู้จักมั่งหรือไม่ผิวใครนี้
เจ้าของเขามีมาช่วงชิง
ทั้งระแบบแยบยลขยันยิ่ง
ทำสะบัดสะบั้งชิงชิง
เข้านั่งชิดสะกิดกวนให้เกาหลัง
เจ้าข้าเอ๋ยใครมั่งเขาอย่างนี้

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ยืมเยือนเบือนหน้าดูสามี
อีเฒ่านี้ขื่นจริงหยิ่งเย่อ
คิดพลางทางเดินออกไป
เออนีอะไรเล่าไม่เข้าการ
ร้องแรกตะโกนโพนทนา

จันท์สุดาฟังว่าน่าบัดสี
แล้วเทวีตริตริกนึกใน
กูล้อเล่นให้เก้อก็จะได้
ใส่ไคล้แกลังกล่าววาจา
จะมาพาลโกรธซึ่งหึงสา
เย้ยหยันหยาบซ้ำประชดใคร

แรกเริ่มเดิมทีสามีท่าน
ขำมิได้ปลดปลงลงใจ
ตาหูซานชมไม่คมสัน
เดี๋ยวนี้ซุบตัวใหม่วิไลลักษณ์
อย่าว่าแต่รุ่นราวสาวส่ำ
ขึ้นอารมณ์ซ่มใจมิใคร่ลง
ทำเทียมเลียมลวนจะชวนขึ้น
โกรธาตาแดงมาแผลงฤทธิ์
แน่พระมเหสีอย่ามีฉาว
จงคืนเอาผิวของตัวไป

มาเกี่ยวพานพุดจาปราศรัย
ด้วยเห็นภูวไนยนั้นแก่นัก
เสวยหมากตะบันฟันฟางหัก
หนุ่มน้อยน่ารักรูปทรง
ถึงเฒ่าแก่ก็คิดพิศวง
ตะลึงหลงแลเล็งเพ่งพิศ
ท่านก็ไม่อยากยื่นมือสะกิด
หงุดหงิดงุ่นง่านทะยานใจ
ซุบตัวให้สาวขึ้นเสียใหม่
ว่าพลางทราวม้วยก็หัวเราะ

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๑ แค้นเอยแค้นจริง
ขึ้นหน้าทำทนายเถียงทะเลาะ
จริงอยู่คะข้าเจ้ามันเฒ่าแก่
เป็นสิทธิ์ขาดของเจ้าจงเอาไว้
อย่าพักมาหัวเราะเยาะเย้ย
ถึงผิวรักหนักหนาที่ทำเนา
เชื่อรูปร่างเหมือนนางฟ้า
ใส่น้ำมันจันทน์เจืออยู่เป็นนิจ
เอาผมล่อนนำมาเสียดหาคุ
ลืมนิ้วตัวตายวายชีวัน

เจ็บปวดยวดยิ่งกว่าปลิงเกาะ
จะใคร่จะให้เพราะสาแก่ใจ
สองตาท่านจะแลดูที่ไหน
จะคืนให้ข้าโยนางนงเยาว์
เกินเลยเหลือกำลังไม่ฟังเจ้า
อืเฒ่าจะพริ้นพริ้งอย่าฟังคิด
ทั้งเกศาหอมฟุ้งจรุงจิต
ความคิดแยบคายเจ้าหลายชั้น
จนได้ซู้ชอบใจดังไฟฝัน
มาผูกพันพะวงหลงรูปซุบ

ดูหมิ่นเมียหลวงเข้าช่วงชิง
คันมือคันไม้ใคร่ทุบ

จะทำกูให้กลิ้งเป็นลูกขลุบ
เอาสักสองสามอุบดอกกระมัง

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงห้ามว่าอย่าทำแต่ลำพัง
เจ้าเป็นถึงมเหสีมีศักดิ์
ข้างนี้พึ่งมาใหม่ยังไม่รู้
เขาจะลืออื้อฉาวว่าเมียหลวง
เถียงทะเลาะเกาะเกาะไม่แฉงาม
จงประนีประนอมอมอด
เขาจะได้ยำเริงเกรงกลัว

พระคาวิเคียงนางอยู่ข้างหลัง
จงหยุดยั้งซึ่งจิตคิดดู
พี่ก็รักแบายคายมากมายอยู่
อย่าเพ่อทำจู้จู้วาม
มาหึงหวงจ้วงจาบหยาบหยาม
เหมือนหนึ่งหนามเกะกระระว
งดงดเสียมั่งจะยังชั่ว
เป็นผู้ใหญ่ไว้ตัวให้สมควร

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ น้อยเอยน้อยหรือนั้น
ชักทำเนียบเปรียบปราชหลายกระบวน
เห็นว่านางเมียจะเสียที่
อุแม่เอ้ยยืนอยู่เป็นคู่เคียง
น่ารักหนักหนานางหน้าเป็น
จงเล่าโลมลูบคลำให้หน้าใจ

เชิงชั้นพูดจាន่าสรวล
เที่ยงแท้แต่ล้วนไม่ลำเอียง
หม่อมผัวตัวดีออกช่วยเถียง
แก้งมาเรียงอวดรูปข้าหรือไร
ผัวดูอยู่เขม้นหาเมินไม่
อย่าให้มัวหมองต้องแดดลม

ลูกขลุบ ลูกกลม ๆ ที่ใช้ในการตีคลี
จู้จู้ รีเข้าไป
ชักทำเนียบ ยกขึ้นมาเปรียบ

บุญตัวผัวหนุ่มเมียสาว
ทำไมมิชวนกันเข้าบรรทม
ขอโทษโปรดเถิดพระมุนี
ผัวท่านจะคลั่งเคล้าเข้าหยอกนาง
ยิ่งว่ายังมาหัวเราะเยาะ
จะใคร่จะให้สาแก่ใจ

เช่นนี้แล้วรากับชนม
เชยชมเข้าเย็นอย่าเว้นวาง
อะไรนี่นอกกริตมากิดขวาง
ห้องกลางเปล่าอยู่นิมนต์ไป
เป็นเหตุเพราะฤๅษีหรือมิใช่
บาปกรรมอะไรที่ไหนดมี

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

เอออะไรรูปนั่งอยู่ดีดี
กูก็หาโกรธซึ่งมึงไม่
จึงลุกเดินออกมาหาน้องชาย
ข้าสาวชาวแม่แอ้อดอยู่
ตัวโยมก็เป็นใหญ่อยู่ในวัง
เป็นถึงเมียท้าวเมียพระยา
อะไรนี้แก่เฒ่าจะเข้าโลง
จงคิดอนิจจังพึงรูปห้าม
ไม่พอที่จะหุนหันดันดึง
แม้ใครไต่ย็นจะนินทา
เอ็นดูดอกจึงห้ามเป็นความจริง

พระสัทธาวาเหม่มเหลื
มาพาลรีพาลขวางช่างไม่อาย
จะช่วยว่าเกลี้ยไกล่เสียให้หาย
แล้วว่าสีกายายทำน่าชัง
ไม่อภัยศอดสุเขามั่ง
มาอ้ออิงตึงตังดงโหมโรง
ไม่ไวยศไวยสง่าอำโง
โมโหมากปากโป้งโผงอิง
นั้นแน่นแรงแรงมันถามข่าวถึง
โกรธซึ่งหึงหวงช่วงชิง
พลอยอายชายหน้าเพื่อนผู้หญิง
นึ่งนึ่งเสียมั่งนึ่งลงยาย

ฯ ๑๒ คำ ฯ

นกริต ผิดประเพณี

๑ ฟังเอ๋ยฟังว่า
ใช้การของพระคุณอย่ารุ่มรวย
จะมีให้วามั่งนึ่งอมมือ
นี้แลตั้งมั่นในขันติ
เห็นว่าวสาณามันตกต่ำ
ชิงช้าเกลื่อนกลบประจบประแจง
เขาจะถั่งเถียงกันฉันผู้หญิง
เรียกยายเรียกย่าน่าแค้นนัก

ยิ่งบ่นบ้าตาลเดือดไม่เหือดหาย
ถึงแก่เฒ่าเกือบจะตายก็ตามที่
ข้าไม่เชื่อไม่ถือพระฤาษี
ขันจะแตกสีกที่อย่าได้แคลง
ไม่ซุบแล้วมีหน้ามาซ้ำแข่ง
ช่วยประชันขันแข่งทำคึกคัก
พลอยวิ่งเข้ามาสวดอวดรู้หลัก
นางผูกคิ้วค้อนควักยักลูกคาง

๙ ๘ คำ ๙

๑ นำเอ๋ยนำบัดสี
กลับมาขวิดชนเอาคนกลาง
บาปบุญคุณโทษก็ไม่รู้
มึงจะลงนรกหกดะเมน
กูเป็นฤาษีชีไพร
พากเพียรบำเพ็ญเคร่งครัด
จะมาหยิบยกโทษโกรธซึ่ง
ใช้คนไปนิมนต์กูเข้ามา

ช่วยห้ามให้ตีไม่เห็นบ้าง
ถากถางถั่งเถียงขึ้นเสียงเกน
ทะเลาะกุกำหมัดขัดเขมร
ตกต่ำใต้เถนเทวทัต
อยู่ในเมตตาสมาบัติ
ไม่อาสัจอารมณ์ฉันทา
เป็นเหตุเพราะผิวมึงสีไม่ว่า
ปรารถนาจะใครให้ซุบตัว

ขันติ	ความอดทน อดกลั้น (ขันติ คือ ขันติ)
ผูกคิ้ว	ทำคิ้วขมวด
เสียงเกน	ส่งเสียงดัง
เถน	นักบวชที่ไม่อยู่ในพระวินัย

แต่แรกคิดจะชุบให้มั่งมั่ง
เหตุโหดโหดเขลาเมาเมา
เอาแต่โมโหออกไต่ความ
ชุบเองเถิดเจ้าด้วยเขมาไฟ

เดี๋ยวนี้ซึ่งน้ำหน้ากะลาหัว
ไม่เจียมตัวว่าแกกอกแกไป
มันหงอกงามอยู่แล้วใครทำให้
คัดปิกคัดไรให้ไปล่อปลิว

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ แค้นเอยแค้นนัก
ดูเดือดเต็มทีขึ้นขึ้น
นี่หรือเป็นสัจย์ประทัตเที่ยง
ตัดรอนก่อนว่าสารยา
เจ็บร้อนอะไรใช้หัวตัว
อ้ออิงอุแม่เอ๋ยมาเย้ยเย้า
อย่าพุกพุดพิไรมิใช่การ
เร่ออกไปเสียยังกุฎี

โมโหฮึกฮักชักหน้านิ้ว
ผูกคิ้วค้อนพลงทางตอบคำ
ถึงที่ได้เอียงแล้วเอียงคว่ำ
หัวหงอกหัวดำก็ทำเนา
มันหงอกก็แต่หัวของข้าเจ้า
สอนให้จับเขมาเมื่อปานนี้
รำคาญเคืองหูจู้
ขึ้นอยู่ที่นี้จะเป็นความ

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ ลมเอยลมเดิบ
ดูหมิ่นฤาษีชีพรามณ์
จะมาขับมาไล่ใครนี่
สมบัติพิสดานในแผ่นดิน

ถ้อยคำกำเริบหยาบหยาม
ลวนลามเลี้ยวลดชดล้น
ร้าวรังทั้งนี้ของกุหลิน
ท้าวยินยอมยกให้แก่กู

กอกแก

เกาะเกาะ (สำนวน)

คัดปิกคัดไร

แต่งทรงผม (ผมปิก) ให้เข้าทรงตามสมัยนิยม

จริงจังนะสีกาไม่ว่าเล่น
ถึงตัวเองอืเฒ่าชื่อรู้

พระยาเธอเป็นพยานอยู่
ก็เป็นข้าของกูด้วยเหมือนกัน

๙ ๖ คำ ๙

๑ นำเอยนนำหัวเราะ
เออกระนั้นหรือคะพระนักรักรม
สมบัติบ้านเมืองแลเครื่องยศ
บริบูรณ์ทุกสิ่งข้าหญิงชาย
นางยอดรักร่วมอารมณ์ผมหอม
หรือจะไว้อิงแอบแนบเกล้า
หญิงชั่วฆ่าตัวเสียได้
รันทาชุ่มช้ำก็สมคิด
เข้าครอบครองเอาเป็นเจ้าของ
หน้าเป็นเล่นตัวเต็มประดา

พลงตบมือเยาะเย้ยหยัน
ดิฉันพึงรู้ว่าเป็นนาย
พระยายกมาให้หมดมอบถวาย
มั่งมีมากมายเจียนนายเรา
ผัวยอมยกให้หรือไม่เล่า
หยอกเย้ายั่ววนชวนชิต
ไม่มีอาลัยแต่สักหนิด
ดัดจริตติดตามแม่สื่อมา
จองทองอีกอีกหนักหนา
กลับยืมเยาะขำนำไม่อาย

๙ ๑๐ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าน่ารำคาญกับท่านยาย
นั้นแน่หัวหงอกเป็นดอกเลา
ฮึดฮัดกัดเหงือกท่างงัน
เสกแสรงมูสาวว่าฆ่าผัว
พูดได้ไม่อายแก่ปากคอ

นางจันท์สุตาโฉมฉาย
จ้วงจาบหยาบคายขึ้นมึงมัน
ไม่เจียมตัวมัวเมาโมหันธ์
ยังไม่ซนขึ้นหน้ามาด่าทอ
ต่อจะเคยกับตัวกระมังหนอ
สับประต็ดสับประต่อเจรจา

ชื่อรู้ รู้ดี

นี่เชื่อว่าเคราะห์เพราะใจเบา
หลงฆ่าตัวตายวายชีวา
จนท่านเมียหลวงมาหวงหึง
พระดาบสเมตตาข้าสักราว
จะได้สมใจหมายหายงุ่นง่าน
อุแม่เอ๋ยฮึดฮัดหมัดมวยดี

เชื่ออีเฒ่าทูลจริตอิจฉา
แล้วข้าพามาให้มีคา
น้อยหรืออ้ออิงมีฉาว
ช่วยชุบให้เป็นสาวสิบห้าปี
ข้าชี้คร้านรำคาญหูจู้
เออกระนี้ทำเข้าก็เป็นไร

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ เหลือเอ๋ยเหลืออด
อย่าพักทำเลยจะไม่ละใคร
ฉวยจุดยุตมือไม่ถนัด
ยิ่งคิดแค้นใจร้องไห้พลาง
ผิวเขาก็เห็นกันเป็นดี
จะทำไมได้มีที่นี้รวย
หาไมไหนจะคั่นนามือ
ขึ้นหน้าคำคารมคมริบ
ทำไมกับชีวิตนิตหนึ่งนี้
โมโหหนหันตันตั้ง

มาประชิดประชันน้ำมันไส้
ว่าแล้วเลี้ยวไล่จะตีนาง
สองพระองค์ป้องปิดขัดขวาง
สู่ตายวายว้างชีวิตม้วย
พระฤาษีนี้เล่าก็เข้าด้วย
มีผู้ช่วยนางเนื้อทิพย์
เช่นนี้แล้วหรือกูกินดิบ
ให้มันมาห้าสิบไม่พรั่นพริ้ง
ตายร้ายตายดีก็ทีหนึ่ง
เข้าไล่หยิกทิ้งทุบตี

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น
แล้วว่ายายเฒ่าดูเอาชี
ดูตุ๊อีกฮักเข้าผลักไส
น้อยหรือต้อตั้งตันทุรัง

พระคารวียนขวางนางโฉมศรี
ข้าห้ามดีดีแล้วมิฟัง
เดี๋ยวนี้ก็ขัดใจขึ้นมามั่ง
พระใสหลังล้มคว่ำจะมำไป

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

อับอายสาวสรรค์กำนัลใน
แต่ก่อนร่อนชะไรก็ไม่เคย
เพียงได้นางสาวศรีคนนีมา
พาลผิดด่าทอใสคอเสีย
พระฤาษีนี้ก็ช่วยแถมเติม
ที่นี้นางสาวน้อยคงลอยล่อง
อย่าพักชื่อนี้วางตั้งกระทู้
ออกเอ๋ยอับอายสู่ตายเสีย
ไหนไหนไม่เป็นโตงเป็นเตง
อื้เฒ่าทัตประสาทมันสอพลอ
เจ้าขรัวยายนายเรือเอกชัย
ทำให้เคืองขุนวุ่นทั้งวัง
จะตีให้บัดชบตบด้วยกะลา

นางคันธมาลีก็ร้องไห้
แค้นใจพ้อตัดภัสดา
จะเกินเลยลวนลามหยามน้ำหน้า
ลืมนอเฒ่าชราข้าหลวงเดิม
ให้หม่อมเมียขึ้นหน้าพาอีกเหิม
ยุเสริมส่งซ้ำคำชู
วาสนาเต็มกองขึ้นสุดกู่
จะมาขู่ข่มใครให้กลัวเกรง
ไม่อยู่ให้ผิวเมียเขาข่มเหง
เพราะกรรมของตัวเองจะโทษใคร
มายุแยงแกล้งก่อเหตุใหญ่
ไปรับอื้อะไรไม่รู้มา
ยังจะมาแอบฟังนั่งลอยหน้า
พลาญเรียกข้าเข้ากลุ้มรุมรัน

๙ ๑๔ คำ ๙

๑ บัดนั้น

ต้องตีต้องตบหลบไม่ทัน
ร้องขอโทษพลาญครางออก
แล้วคิดกลัวอาญาพระควา

ยายเฒ่าทัตประสาทตัวสั้น
งก้นลูกล้มไม่สมประดี
วิ่งตะกายเข้ากอดพระฤาษี
ลนลานคลานหนีแก้ก

ไม่เป็นโตงเป็นเตง

ไม่เป็นเรื่องเป็นราว (สำนวน)

ปากบ่นภาวนาว่าออกเปื้อน
แม่จันท์สุดาช่วยด้วยสักครั้ง

ไหลเลื่อนเอาหน้ามาเป็นหลัง
ลูกจะม้วยชีวังเป็นมั่นคง

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ ฟังเอ๋ยฟังว่า
ทุตอีเฒ่าจัญไรมึงไม่ตรง
ฆ่าตัวกูตายไม่หายแค้น
อย่าพักสงสัยจะไม่ม้วย
พวกอีไม่ตรงหลงผิด
เต็นแรงเต็นกาต่าอึง
มึงอย่าทำลำออยลอยหน้า
ว่าพลงตบตีไม่มีเบา

จันท์สุดาถือไม้ไล่ตีส่ง
ล่อลวงกูหลงงวย
จะตบตีตอบแทนทำมึงด้วย
ใครเขาจะช่วยชีวิตมึง
หลับตาเล่นตัวละเมอหึ่ง
โกรธซึ่งหึงกูไม่ดูเงา
ที่นี้น้ำตาเซ็ดหัวเข้า
ยายเฒ่าทศประสาทเพียงขาดใจ

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เหลือเอ๋ยเหลือทน
กลัวแล้วเจ้าประคุณขอภัย
จะหลีกไปข้างนั้นก็ถูกตี
หน้าตาบวมบอบลงหมอบซบ

เจ็บพันปัญญาหน้าตาไหล
พลงยกมือไหว้นอบนบ
เหลียวมาข้างนี้ก็ถูกตบ
กลิ้งเกลือกเลือกสลับไม่สมประดี

ฯ ๔ คำ ฯ โอด

๑ เมื่อนั้น
ขัดใจยายเฒ่าเต็มที
อีแม่สื่อชุกชนคนเอก
สาแก่ใจเจ็บปวดชวดกินแกง

นางคันทมาลี
ทุบตีตำทอพอแรง
โหยกเหยกขยันเหลือเปื้อนแข่ง
ที่นี้หนอพอแรงมึงหรือยัง

แล้วผินมาว่ากล่าวกับท้าวไท
ได้ใหม่ลืมนเก่าเฝ้าชิงชัง
เห็นชั่วช้าอาภัพอัปเจา
มิขออยู่สู้ตายตามบุญ

ช่างหลงไหลไปทีเดียวไม่เหลียวหลัง
ไม่อึ้งขังข้อเลยพ้อคุณ
ทำได้ทำเอาเหมือนเต่าตุน
นางเคืองชุ่นหมุนกลับมาจับไว

ฯ ๘ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นถึงจึงตรงเข้าในห้อง
เจ็บอกหมกมุ่นชุ่นแค้นใจ

ขึ้นนั่งบนแท่นทองแล้วร้องไห้
นางครวญคร่ำรำไรรันท

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

๑ เมื่อนั้น
จึงกล่าวสุนทรมธูรส
อืเฒ่าเจ้ากรรมมันทำความ
เจ้าปลักไสไล่ส่งเสียวันนี้
คำบุราณท่านว่าไว้เป็นครู
จะวางใจไม่ได้นะน้องรัก
จะมีให้เป็นสุขเฝ้าหยุกหยิก
ขึ้นชื่อว่าศัตรูอย่าดูเบา
จงไปผันผ่อนให้อ่อนลง
อย่าให้เกิดกลียุคลูกหลาน

องค์พระเชษฐาดาบส
แก้ทรงยศอนุชาควี
มาติดตามหวังหึงอิงมี
เห็นที่มันจะแค้นเคืองนัก
ธรรมดาตึงให้หลังหัก
มันมักมาดหมายทำร้ายเรา
จุกจิกเจ็บช้ำน้ำใจเจ้า
นิงเสียกระนี้เล่าจะเกิดความ
หนามยอกย่อมบ่งออกด้วยหนาม
จะได้ความผาสูกสับไป

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ตึงให้หลังหัก

(สำนวน) กระทำการสิ่งใดแก่ศัตรู หากไม่เด็ดขาด จริง
จิง ย่อมจะได้รับผลร้ายภายหลัง

หนามยอกย่อมบ่ง
ออกด้วยหนาม

} (สำนวน) หนามยอกเอาหนามบ่ง หมายถึงตอบโต้หรือ
แก้ด้วยวิธีการอย่างเดียวกัน

๑ เมื่อนั้น
น้องนี้รักชังอิจังไร
จะไปพูดเกลี้ยไกล่เป็นไมตรี
น้ำใจในคอมันบึกบึน
ยิ่งห้ามให้หนึ่งเหมือนยิ่งยุ
น้อยหนึ่งมันจะว่าชั่ววุ่นวาย

พระคาวียิ้มย่องสนองไข
ช่างไม่รู้ตัวมัวมีน
เห็นทีจะทำหนักคึกคักขึ้น
โหดเขลาเมาเมืงโมโหร้าย
ยังกลับดุดันเดือดไม่เหือดหาย
หยาบคายเคื่องหูดสุใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ช่างกลัวมันเหมือนเสือเห็นเสือไป
เสียแรงรู้แยบคายก็หลายเพลง
อุตสาห์ขึ้นแข่งใจไปลองดู
จงทำเทียมเลียมเลี้ยวเกี้ยวพาน
ว่าจะซุบขึ้นไหว้โลลักษณะ

พระพิมายิ้มแล้วแกล้งไข
ดูราวกับมิใช่เป็นเจ้าชู
จะมานั่งกลัวเกรงผู้หญิงขู่
พี่เห็นจะไม่สู้กระไรนัก
จงอ่อนอ่อนหวานอย่าหาญหัก
เห็นมันจักลุ่มหลงปลงวิญญูณณ์

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ยิ้มแหย่แข่งใจโคลคลา

พระคาวีเห็นชอบด้วยเชษฐา
โหล่นจ่านำไปด้วยใจปอง

ฯ ๒ คำ ฯ เพลงซ้ำ

๑ ครั้นถึงที่สำนักตำหนักนาง
หยุดยืนแผ่ฝ่ามือเมียงมอง

พระค้อยเยื้องย่างเข้าในห้อง
ดูทำนองแยบคายร้ายดี

เพลง กระบวนสูักันด้วยอาวุธในช่วงหนึ่ง ฯ

เห็นนางนั่งกอดเข้าเข้าโศกา
นั่งลงเคียงข้างนางเทวี

เช็ดน้ำตาน้ำหูยู่ยี่
แล้วทำที่สนิทชิดเชื้อ

ฯ ๔ คำ ฯ

ชาตรี

๑ ปลื้มเอยปลื้มใจ	พี่รักใคร่ผูกพันพันเพื้อ
นึกแต่จะอิงแอบแนบเนื้อ	แม่นมิเชื่อโฉมตรูคอยดูเอา
ใช้จะแสรังสมทบกลบเกลื่อน	ถึงได้ใหม่ก็ไม่เหมือนเมียเก่า
ทั้งแกก็จริงยังพริ้งเพรา	สาวแสนแพเจ้าไม่เท่าเทียม
พี่ต้องจิตคิดใจอยู่หนักหนา	จึงลงมาถึงเรือนเขื่อนเยี่ยม
ไม่ผินพักตร์ทักถามตามธรรมเนียม	ชม้อยชม้ายอายเหนียมพิโย
ว่าพลางทางขยับจับจ้อง	เลียมลองโลมลูบหลังไหล่
ดูเถิดทำเก้อเอออะไร	เฝ้าค้อนควักผลักไล่ไปที่เดียว

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย

๑ ได้เอยได้ฟัง	นางนั่งนิ่งแนไม่แลเหลียว
ไพเราะเพราะพริ้งจริงจริงเจียว	ช่างลดเลี้ยวปราชเปรียบเลียบเคียง
นึกจะใคร่ดีด้วยก็ขวยอาย	แกล้งทำแบายคายบ้ายเบี่ยง
คอยเขยื่อนเลื่อนลงจากเตียง	มายืนเมียงแอบม่านด้วยมารยา
คิดถึงความหลังยิ่งคลั่งใจ	เธอผลักไล่ให้อายขายหน้า
ทั้งรักทั้งแค้นแน่นอร่า	พลางบ่นบ้าพาโลโคก็

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

๑ เมื่อนั้น
เสด็จติดตามมาแล้วพาที่

พระคารวีนางนางหนี
ทำยั่วเย้าเข้าชู้ยั่ววน

ฯ ๒ คำ ฯ

โอโธม

๑ งามเอยงามปลอด
อย่าเศร้าสร้อยโศกศัลย์รณจวน
ขัดใจอะไรเล่าเฝ้าโศกา
จะวอนว่าเท่าไรไม่ยืมแย้ม
ท่วงที่ทำราวกับสาวแล
รู้ระแบบแยบยลเป็นคนเคย
โกรธหรือน้องรักว่าผลักไส
หยอกกันเมื่อกระนั้นยิ่งกว่านี้
เจ้าชู้ทำหยาบคายให้อายเขา
อภัยสอดสูจันท์สุดา
ส่วนโทษเจ้าผิดไม่คิดบ้าง
กันแต่ขัดเคืองเนื่องไป

เจ้าเป็นยอดมเหสีที่สงวน
เสียดายหน้านวนวลจะมอมแมม
จนน้ำตาเป็นคราบอาบแก้ม
ยังมีหย่อนยอมแต่้มลงบ้างเลย
จนเหลือแหล่ลอยเลิศเปิดเผย
อุแม่เอ๋ยอดใจไม่ไยดี
เจ็บปวดเป็นกระไรดวงใจพี่
ไม่พอที่จะโมโหโกรธา
พี่เฝ้าวิงวอนไม่ผ่อนหา
พระสัทธาเธอขี้มโยไฟ
จะมาครางครวญคร่ำใครทำให้
น่าซังมั่งหรือไม่เจ้ามารยา

ฯ ๑๒ คำ ฯ

ร้าย

๑ ถ้อยเอ๋ยถ้อยคำ
ค่อนพลางทางตอบวาจา

เจ็บช้ำน้ำใจเป็นหนักหนา
ช่างเกิดหน้าตามันหมองมอม

ยืมโยไฟ ยืมเยาะเย้ย

กลการอะไรเล่ามาเข้าชี้
ช่างสำออยอ่อนหวานหวานล่อม
พอรู้เท่าเข้าใจกันอยู่ดอก
กลับมายกโทษทัณฑ์ชั้นจริง
สารพัดจะว่าประดาเสีย
ส่วนทำเขาถึงกระนี้ก็ดีไป
อย่าหยุดหยิกรังหยาวใช้สาวส่ำ
รูปร่างชั่วช้าไม่น่าชม
ทั้งอาภัพอัปลักษณ์หนักหนา
จะขึ้นเข้าใกล้ช่างไม่กลัว
เชิญเสด็จจวนในยออกไปเสีย
ปากคอพอดีไปเมื่อไร

ไอโสม

๑ เอวเอยเอวบาง
พี่มาว่ากล่าวแต่โดยดี
เอาแต่คารมมาชมชู้
ขัดใจจันท์สุดาหน้าตึง
ช่างพูดได้ง่ายง่ายไม่อายปาก
หวานแทนหึงผิวตัวเป็นเกลียว

อุแม่เอ๋ยทำที่เป็นโอบอ้อม
นี้หรือนางผมหอมมียอมยั้ง
อย่าลดเลี้ยวหลงหลอกกลอกกลิ้ง
เสแสร้งทุกสิ่งใส่ไคล้
เจ็บแค้นแทนเมียเข้าผลักไส
ยังจะยกตัวไพล่ขึ้นเหนื่อลม
มันคนแก่คนเฒ่าแพ้แผ้วผม
เจ้าคารีสีคารมพอสมตัว
พระกัศรัศเป็นตราแล้วว่าชั่ว
หน้อยจะพาให้มัวมอมไป
หม่อมเมียเขาจะว่าซ้ำได้
ยังเจ็บใจอยู่จนประเดี๋ยวนี้

๙ ๑๔ คำ ๙

บันตะบอยร้อยอย่างร้อยสี
อะไรนี้ร้อยหรือทำดื้อดั่ง
รำคาญหูจู้ชี้หึง
ยกโทษโกรธซึ่งเขาช่างเดียว
โมโหมากหมกมุ่นจนเฉียว
จนเสียงขุ่นเสียงเขียวคอเป็นเอ็น

รังหยาว รังแก กวนใจ

พี่ก็ไม่มัวเมาเข้าข้างใคร
เราจบจ้วงหวงหึงเขาจึงเป็น
เจ้าก็เป็นคนในมิใช่ใจ
พี่รักเจ้าจริงจริงไม่ชิงชัง
องค์พระดาบสก็อดโทษ
รูปงามเป็นสาวแล้วคราวนี้
ว่าพลางฉวยฉุดยุตคร่า
เออนีอะไรทำให้จรั้น

จะว่าตามจริงใจให้เจ้าเห็น
จนเกิดเขี้ยวเคืองขุ่นวุ่นทั้งวัง
ไม่บรรเทาโทโสลงเสียมั่ง
อุตส่าห์มาว่าหวังจะให้ดี
ท่านจะโปรดชุบให้เหมือนเช่นพี่
เข้าซื่ออยู่ไยไปด้วยกัน
กุมกรกัลยาพาผายผัน
หุนหันฮึดฮัดสะบัดมือ

ฯ ๑๔ คำ ฯ

ร้าย

๑ แค้นเอยแค้นนัก
ข่มเหงคนเข้าฉุดยุตยื้อ
มิชวนหยิกให้ยับก็ลองดู
ชีชะเชิงชั้นข้างผันแปร
ข้าเข้าใจอยู่ดอกอย่าหลอกล่อ
สู้ตายวายวางชีวิต
ทำผิดกิจกรรมประสมประสาน
ใจคอคดคู้ตั้งงูเลื้อย
ถึงมิชู้บให้งามก็ตามเถิด
ว่าพลางครวญคร่ำรำไร

ข้าไม่มักหัวไปทำโมหรือ
ถูกถ้อยยั่วเย้าเฝ้าตอแย
จะฝากไปให้ชูช่วยชมแผล
มาพูดแก้แทนกันชั้นลั่นที่
จะลงให้ไปจ้อพระฤาษี
ไม่เชื่อถ้อยโยคีชีเปลือย
หยาบข้าสามัญเหมือนขี้เลื่อย
ไม่ยากง้อให้เหนียวขี้คร้านไป
ผิดก็ตายเสียเกิดเอาชาติใหม่
สะอึกสะอื้นให้ไปมา

ฯ ๑๐ คำ ฯ โอด

๑ เจ้าเอยเจ้าโมโห
จะห้ามก็ไม่หยุดสุดปัญญา
ให้ไปหาพระฤาษีก็มีไป
ตั้งต้อถือทิจูฮักฮัก
ท่านจะชุบให้เป็นสาวสัวชั่ว
ส่องกระจกดูหรือนั่นชั้นลั่นที่

ร้องไห้โฮโฮพาโลช้า
ยิ่งกว่าบ้าหลังนำชังนัก
เอออะไรนี่เล่าเฝ้าหน้าวงหนัก
มันจักงามเสียแล้วที่นี้
ทำกับตัวเปล่าเปล่าไม่พอที่
นำบัดสีสมประกอบแก้มคาง

๙ ๖ คำ ๙

๑ เจ็บเอยเจ็บอก
ต้อยตลับขวดเฟื่องเครื่องสำอาง
ทุบกระถางกระโถนโยนผลุง
ไครอย่ามาจุกจิกหยิกให้ยับ
อุแม่เอยเย้ยเยาะหัวเราะซ้ำ
น้ำใจในคอใช้พอดี
กี้ย่อมรู้ย่อมเห็นมาเล่นไฟ
หน้อยจะลามเลียลนเอาชนตา

ฉวยกระจกขึ้นกระแทกแตกผาง
ทิ้งขว้างหกดะมำทั้งสำหรับ
ฉีกที่นอนหมอนมุ้งเอามัดสับ
ผีบ้ามันจับแล้วที่นี้
อีคนร้ายรามากะทาสี
มันราวกับอัคคีไหม้หลังคา
ขึ้นเข้ามาไยใกล้เคียงซ้ำ
หนังกำพรวดจะลอกปอกเปื้อยพอง

๙ ๘ คำ ๙

๑ น้อยเอยน้อยหรือ
ถั่วโยถุบกระแทกแตกเป็นกอง
ราคาค่างวดสักก็เบี้ย
หน้อยหนึ่งก็ตะเกาจะเข้ามา

สนุกมือทำไมกับข้าวของ
หยาบคายร้ายรองเต็มประดา
ต้อยเสียอีกเถิดพี่ไม่ว่า
คอยซื้อหาเอาใหม่อย่าทุกข์ร้อน

รามา มาชมเหง รังแก

ไม่พอที่ตีวัวกระทบคราด
สร้างสะบั้งสะบักตตรอน
ดีแต่ทำปิ่นปักขี้เھر
ไม่เสียมเจียมตัวมัวเมา
เมื่อมีรุกรูปงามก็ตามใจ
ซื้อร้านอยู่เฝ้าพะเน้าพะนึ่ง
ว่าพลางทำเดินออกมา
มาฉวยฉูดยุดคร่ำข้าวไวย

สัจชาติกระต่ายแก่แม่ปลาช่อน
จะช่วยสอนให้ตีก็มีเอา
ไว้วางใจหายเจียวยายเฒ่า
เออเอาแต่อะไรมาบ่นอิง
ที่นั่นะใครอย่าไปหึง
เถิดซึ่งโกรธแล้วก็แล้วไป
ดูที่จะว่าเป็นไหน
เอออะไรน่าซังทำรังแก

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ นำเอยนำนั้หั่วร่อ
ชั้นจ้านเจียวหนอทำท้อแท้
หรือรำลึกตรึกถึงเมียรัก
เช่นนี้แล้วหลับตาลงมาเฝย
จะจันทาลทารกรรมทำเชย
ให้สาแก่ใจคนเล่ห้กลดี
ยกโทษโกรธซึ่งว่าปิ่นปัก
ถึงจะใช้ให้ขึ้นบนหลังคา

ใจคอฉุนเฉียวที่เดียวแหล
ประเดี้ยวใจจะแร่กลับไป
ไม่เห็นพักตร์สักครู่อยู่ไม่ได้
เถิดคะไม่ละให้จรัส
เกาะไว้อู่เล่นเช่นลูกหนี
พาลรีพาลขวางข้างพุดจา
ที่นี้จะผอนผ่นหันหา
เต้นโลดโดดลงมาจะทำตาม

ฯ ๘ คำ ฯ

๑ เจ้าเอยเจ้าสำนวน
ช่างสำออยออมอดงดงาม

แต่ล้วนชั้นค่นองเป็นสองงาม
เอ๊ะจะหย่อนผ่อนตามแล้วหรือไร

ตีวัวกระทบคราด (สำนวน) ทำสิ่งหนึ่งให้กระเทือนไปกระทบกับอีกสิ่งหนึ่ง

เดิมทีทำกะตัวตละสาว
จนซี่เกี้ยวจิวอนอ่อนใจ
ถ้าหาไมที่ไหนดาง
หากคิดนิตเดียวดอกกระมัง
แม่นไมเวทนาจะหย่าเสีย
ว่าไว้ให้รู้จักสำนึก
จงอาบนํ้าอาบท่าทาแป้ง
เอาธูปเทียนข้าวตอกดอกไม้
ที่จะลาโฉมยงนงคราญ
สั่งเสร็จเสด็จบทธจร

ดูราวกับแรกเข้าหอใหม่
จะห้ามเจ้าเท่าไรก็มีพึง
นำแพนลงสักผางที่กลางหลัง
จึงหยุดยั้งตามใจให้เจ้าอีก
ซู้เมียดีดีมีมิตรรัก
รู้สึกตัวแล้วก็แล้วไป
จัดแจงแต่งตัวหัวหิ้วใหม่
รีบไปขอขมาลาอิศรณ์
ไปตรวจตราเตรียมการไว้ทำก่อน
มาปราสาทภูธรทันที

ฯ ๑๒ คำ ฯ เสมอ

๑ ครั้นถึงจึงประณตน์อ้อมเกศ กราบบาทบทธเศพระฤาษี
เปรมปรีดิ์ยิ้มแย้มยินดี พาที่ทูลแถลงแจ้งกิจจา

ฯ ๒ คำ ฯ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
จึงตรัสสั่งนางกำนัลมัทนข้า
จะไปขอขมาพระอาจารย์
ถ้ารูปงามเป็นสาวเห็นท้าวไท
ทำไมกับมันอีจันท์สุดา
ไม่ช้านักสักหน่อยมึงคอยดู
ว่าพลางนางเข้าที่สรง
ผัดหน้าทาแป้งแต่งเต็มที

นางคันธมาลิกีหรรษา
จงเร่งหาข้าวตอกดอกไม้
นิมนต์ท่านช่วยชุบตัวให้
จะรักใคร่หายโกรธโปรดปรานกู
จะตีดำให้กลัวตัวเป็นหนู
ตัวกูจะเป็นสาวแล้วคราวนี้
ขมื่นผงบูบไล้ซัดสี
ดูตึงตางขึ้นครามครัน

นุ่งผ้าไหมพัตต์ผุดผ่อง
ครั้นเสร็จเสด็จจรจรัส

ห่มสไบกรองทองเจดฉัน
สาวสรรค์ก้านนางต่างตามมา

ฯ ๑๐ คำ ฯ เพลง

๑ ถึงท้องพระโรงหลังก็ร้องรอ
อภัยศอดสูพระสิทธิธา

ทำลับลับล่อล่อหลบหน้า
เข้าแฝงฝาผนังบังกาย

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ยืมพลางทางทำทักทาย
แต่งตัวน้อยหรือเจ้าเฝ้าตะบอย
เจ้าเล่ห์เจ้ากลเป็นพันไป
มาแล้วหรือเจ้าเข้ามานี้
จะชูปองคั่นงคราญนั้นท่านรับ

พระคาร์วินชื่นชมสมหมาย
นี้แนนางโฉมฉายช่างกระไร
พินิจคอยจนเหงื่อจมูกไหล
ทั้งแยบคายภายในก็ลึกลับ
พื๋อว่าพระฤๅษีไว้เสร็จสรรพ
เจ้าจงคำนับพระมุนี

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
สะบั้งสะบัดขัดเคืองพระสามี
แล้วอุตสาห์แข็งขึ้นฝืนใจ
ถือรูปเทียนดอกไม้ใส่พาน
คิดขยั้นครั้นคร้ามพระฤๅษี
ทั้งสะเทินทั้งอายชายหน้านัก
แข็งใจขอขมาพระอาจารย์
พึมพำทำแต่ปากยิบยิบ

นางคันทมาลีมีเหลือ
เทวีรอรอยู่ช้านาน
จำเป็นจำไปสมัครสมาน
ค่อยคลานเข้าไปใจทักทัก
ด้วยเดิมที่ถั่งเถียงกับเธอหนัก
กัมพัคตร์เมียงม้อยค่อยกระซิบ
ลนลานหลงไหลไม่ได้ลืบ
อื้ออื้อบอับอยู่ในคอก

ฯ ๘ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อئัน
ยัมพลาทางว่าไต้ดำทอ
เออจะต้งสัญญาว่ากันด้วย
ต้งทำการอื่กทีกคริกโครม
จะให้เจ้าเข้านั่งริมกองไฟ
จะไปทำวุ่นวายเมื่อปลายมือ

พระดาบสนิ่งฟังนั่งหัวร่อ
รูปขอขมาสีกาโยม
ที่จะให้กูช่วยชุบรูปโฉม
เอาไฟนไฟใส่โหมให้ลุกฮือ
ร้อนรนจะทนได้แล้วหรือ
ปรึกษาหาหรือเสียเดี๋ยวนี

๙ ๖ คำ ๙

๑ เมื่อئัน
ไต้ฟังว่าน่ากลัวเต็มที
ครันจะมีรับคำทำตาม
ครันพระดาบสเตือนเยื่อนตอบไป

นางคันธมาสิมเหลื
เทวีอ้าอิงตะลึงตะไล
กลัวรูปจะหางามเหมือนผัวไม่
ร้อนรนอย่างไรก็ตามบุญ

๙ ๕ คำ ๙ เจริจา

๑ เมื่อئัน
องค์พระสิทธาท่านการุญ
ยังเฒ่าแก่แต่เมียเสียน้ำใจ
จงตั้งใจตั้งค่ออย่าท้อแท้
ว่าพลาทางสั่งเสนี
ม่านกันเหมือนกันกับชุบเรา

พระควีเสริมซ้ำกระหน่ำหนุน
ชุบพี่ฟังรุ่มน่มฟ้อแพ
จะใครให้รุ่มราวสาวส่า
เป็นแต่ร้อนรอนก็ทนเอา
จงกองไฟไว้ที่หลุมเก่า
เร่งรัดเร็วเข้าให้ทันการ

๙ ๖ คำ ๙

๑ บัดนั้น
ลูกเล่นออกมาหน้าพระลาน

เสนาค่านับรับบรรหาร
แต่งการครบครันมีทันชา

๙ ๒ คำ ๙ เจริจา

๑ เมื่อนั้น
รูปนี้สมเพชเวทนา
ขอเชิญท้าวไทเข้าไปด้วย
ว่าพลางทางเสด็จจรลี

พระฤๅษีเสแสร้งแกล้งว่า
จะช่วยชุบสีกาเสียเดี๋ยวนี้
จะได้ช่วยตักเตือนมเหสี
พระควีชวนนางพลางตามมา

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๑ ครั้นถึงม่านกันชั้นใน
พระฤๅษีจึงมีวาจา

เห็นเปลวไฟเรืองแสงกล้า
เชิญสีกาเข้านั่งริมกองไฟ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
หยุดยืนลอบอกตกใจ
เพลิงแรงน้อยหรือพระฤๅษี
เข้านั่งใกล้ไหนจะรอดชีวา

นางคันธมาลีเสียไล่
นำกลั้วกระไรกระนั้นนา
อยู่ถึงนี้ยังร้อนนักหนา
นางบิตพลั้วนิ้วหน้าระอาใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
เสแสร้งแกล้งร้องว่าไป
นี้หรือว่ากล้าทำตาขาว
จวนเพล่าเพลาย้ายย่อท้อ

พระดาบสอดยัมมิใคร่ได้
เป็นกระไรถอยหลังร้องร้อ
ไม่พอใจเป็นสาวแล้วหรือหนอ
ตั้งใจตั้งค่อให้จงดี

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
อภัยศอดอายุพระมุนี

นางคันธมาลีมเหสี
เทวีนึกมานะแข่งใจ

ตรงเข้าไปนั่งลงข้างหลุม
ลุกขึ้นเต้นปัดปัดสะบัดสไบ
ผินมาว่าแก่พระนักสิทธิ์
เพลงแรงร้อนเหลือจนเหงื่อพราว

เพลงร้อนรนไม่ทนได้
อกใจระริวตัวสั่นท้าว
ข้าเห็นผิดตำราที่ว่ากล่าว
มันจะสาวมิสาวก็ตามที่

ฯ ๖ คำ ฯ เสรจฯ

๑ เมื่อนั้น
เมื่อซุบพีศรารก่อนร้อนกว่านี้
ฟุ้งส่ำหัดแข็งเนื้อแข็งใจ
นี่ชะรอยวาสนาเจ้าอาภัพ

พระคาวิจึงว่าอย่าอึ่งมี
ดูเปลวอัคคีออกอุบวับ
โตดแผ้วลงไปไฟก็ดับ
จึงกระสับกระส่ายวุ่นวายไป

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
สะอื้นพลางทางว่าน่าน้อยใจ
ดูเยี่ยงท้าวไทใจกล้าแกล้ว
คอยแต่หัวเราะเยาะเย้ย
คิดว่าผิวมาด้วยจะช่วยมั่ง
นางตีโพยตีพายมากมายไป

นางคันธมาลีก็ร้องไห้
บอกว่าทนไม่ได้ไม่เชื่อเลย
เป็นหนุ่มแล้วไม่อินังนังเฉย
ฟ้าผีเถิดเอ๋ยน่าแค้นใจ
มิรู้นั่งดูเล่นก็เป็นได้
ร้องไห้ร้องห่มไม่สมประดี

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

๑ เมื่อนั้น
ไม่เคยพบเคยเห็นเช่นนี้
กลับมาโกรธคนอื่นครั้นครอง
ร้องไห้เก้อเก้อเออออะไร

พระคาวิทำว่าน่าบัดสี
พาลรีพาลขวางทุกอย่างไป
ที่ตัวชี้ตลาดเองหาว่าไม่
ขัดใจขึ้นมามั่งแล้วจริงจริง

เวทนาอุตสำหรับช่วยตักเตือน
ชี้คร้านง้องอนวอนวิง

กลับแซ่เขื่อนฮึดฮัดสะบัดสะบิ้ง
มิใช่สิ้นผู้หญิงทั้งพารา

๙ ๖ คำ ๙ เจริญ

๑ เมื่อมัน
เป็นน้ำสมเพชเวทนา
แต่แรกรูปก็สัญญาต่อหน้าผัว
ข้างสีกาก็ว่าไม่กลัวตาย
มาร้องให้เป็นกลางอยู่อย่างนี้
อย่าซึ่งโกรธโทษผัวของตัวเอง
ว่าพลางทางแสรังเสสรวล
ออกจากม่านทองจระจรัส

พระฤๅษีพลอยซ้ำร่ำว่า
ไม่พอที่สีกาทำวุ่นวาย
อันชบเนื้อชบตัวมิใช่ง่าย
ยังกลับกลายเสียได้กูไม่เคย
ก็เสียกิจพิธี่แล้วโยมเอ๋ย
บุญเราไม่เคยได้โปรดกัน
ตรัสชวนน้องชายผายผัน
นางคันธมาลีก็ตามมา

๙ ๘ คำ ๙ เสมอ

๑ พระดาบสขึ้นนั่งบัลลังก์อาสน์
จึงแก่งพูดให้สิ้นนิินทา
จะชบให้รุ่มราวเหมือนท้าวผัว
ทั้งนี้เพราะเคราะห์กรรมทำไว้
รูปมาช่วยปวยการก็นานช้า
แล้วเสแสรังแกล้งตรัสกับน้องชาย
ว่าพลางทางทำเป็นเคร่งครัด
ออกจากวังในรีบโคลคลา

พรั่งพร้อมพระญาติวงศ์
รูปสงสารนางพระยานี้สุดใจ
นางก็กลัวร้อนรนไม่ทนได้
เผอิญให้เคื่องชุ่นวุ่นวาย
จะขอลาญาติโยมสิ้นทั้งหลาย
รูปขอถวายพระพรลา
ถือพัดขนนกป้องหน้า
กลับไปพาราด้วยฤทธิ

๙ ๘ คำ ๙ เข็ด

๑ เมื่อนั้น
 จึ่งว่าแนนางคันธมาลี
 ไม่พอใจให้ตัวเป็นสาวแล้ว
 ที่นี่ยาไปมาหาเรา
 เข้าในห้องสุวรรณบรรจง
 เชยชมเมียขวัญจันทสุตา

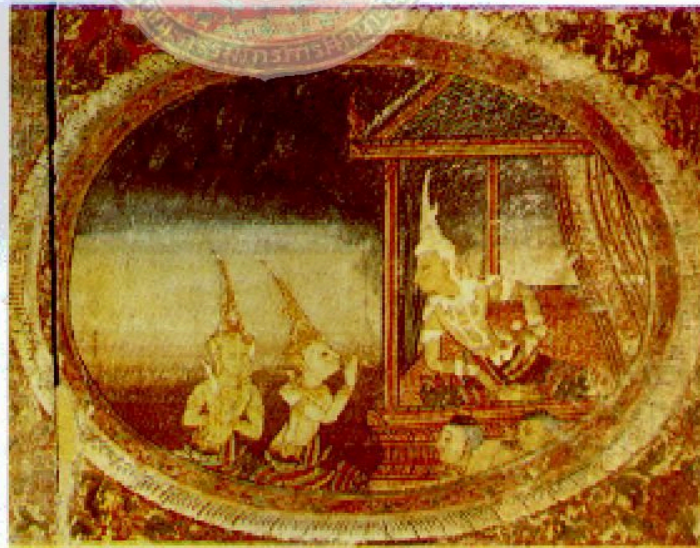
พระควีทำโกรธมเหสี
 ท่านจะชูปให้ตีก็มีเอา
 ก็อยู่ตามประสาแก่เกิดสิเจ้า
 พระตรัสเท่านั้นแล้วก็ลุกมา
 ขึ้นนั่งเตียงเคียงองค์ชั้นิษฐา
 แล้วเล่าแจ้งกิจจาสารพัน

๙ ๖ คำ ๙ เจริง

๑ เมื่อนั้น
 อายเหล่าสาวสนมกำนัล
 ตรงขึ้นแท่นรัตนัชชีवाल
 ทอดองค์ลงคร่ำครวญคราง

นางคันธมาลีให้ทุนหัน
 กิ่งก้านมายังตำหนักนาง
 ให้งุ่นง่านหงุดหงิดปิดหน้าต่าง
 เพียงนางจะวินาศขาดใจ

๙ ๘ คำ ๙ โอด

ตอนที่ ๔
พระคาวิรบกับไวยทัต

๑ บัดนั้น

เจ็บปวดยับย้อยด้วยรอยไม้
นั่งคิดถึงตัวกลัวตาย
ครั้งนี้เหมือนอยู่ในนรก
พระคาร์มาได้ถึงในวัง
แต่ตัวของกูรู้ความลับ
จำจะบอกออกความทั้งนี้
คิดแล้วอื้เฒ่าทรลักษณ์

เฒ่าทศประสาทชาติไพร่
ฝนไหลทาแผลที่บวมฟก
ให้เสียดายชีวน้ำตาตก
เขาตีชกต่อยยับย้อยยับ
ใครยังไม่แจ้งกิตติศัพท์
เห็นจะจับมาเสียดด้วยแคนัก
ให้นางคันธมาลีแจ้งประจักษ์
รับมาตำหนักนางเทวี

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงค่อยมองเมียง

ใครจะเดินไปมาก็ไม่มี
เห็นนางครวญคร่ำรำร้องไห้
รอรังนั่งเพิงปากประตู

เห็นเงิบสุงเสียงสาวศรี
ได้ที่ค่อยย่องมองดู
จะรุมเร้าเข้าไปก็กลัวอยู่
นัยน์ตาสอดตลอดดูตามม่านทอง

ฯ ๕ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

ได้ยินเสียงกรุกลุกขึ้นมอง
ท่าหลบเสียงเอียงอายชม้ายชม้อย
ผินหลังนั่งดัดกิริยา
แล้วหยิบพานหมากมาหามะกรูด
นั่งหยัดดัดจริดกรีดนิ้ว

นางคันธมาลีเศร้าหมอง
หมายว่าผัวย่องตามลงมา
ยืมน้อยยืมใหญ่อยู่ในหน้า
ชักผ้าห่มปิดทำบิดพลั่ว
เอาเล็บขูดแกะก้ามดมผิว
หยิบพัดด้ามจิวมาโบกลม

รุมเร้า

(เดิมเขียน ลุมเล้า) ในที่นี้คือ พัวพัน นัวเนีย

พัดด้ามจิว

ชื่อพัดที่มีลักษณะคล้ายพัดได้อย่างพัดจีน

แล้วแก่งทำทั้งพัดสะบัดหน้า
ครั้นผิวไม่เข้ามาเหมือนอารมณ์
แลเห็นเป็นเฒ่าทศประสาท
เหลียวซ้ายแลขวาคว่ำไม้

แค้นนักหนาอะไรไต่ผ้าห่ม
ลงจากแท่นบรรทมเดินออกไป
พยายามหุนหันมันไล่
เคื่องขุ่นหมุนไปจะตีรัน

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

ก้มกราบบาทาแล้วว่าพลัน
ซึ่งลูกรับจันท์สุดามาไว้
ควรจะเคื่องขุ่นแค้นแทนทด
ยังพะวงสงสารแม่ทูนหัว
พระทรงธรรมสันนุราชเรื่องชัย
อันพระโคมยองค์นี้
พระฤาษีนี้ชะรอยเป็นเพื่อนรัก
แม่อุยาพะวงสงสัย
อันพระความีสำคัญ

เฒ่าทศประสาทกลัวตัวสั้น
แม่อุยาเพ้อหุนหันจงเงียดด
ให้แม่ได้ความอายอัปยศ
ถึงชีวิตปลิดปลดไม่น้อยใจ
ไม่รู้ตัววงงหลงไหล
ตายเสียในไฟนั้นแน่นัก
สามิจันท์สุดาชั่วรู้จัก
ซุ่มซักกันมาสารพัน
ลูกจำได้จริงจริงทุกสิ่งสรรพ
พระขรรค์นั้นไม่วางห่างกาย

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น

นั่งลงซักไซ้ไล่เลียงยาย
นางซ้อนทรวงเข้าทรงโคก
เมียดัดทานภูธรอนวิง

นางคันธมาลีก็ใจหาย
เห็นสมร้ายเรื่องความงามจะจริง
พระสามีหลงมัวด้วยผู้หญิง
กลับซังซิงไม่เชื่อเนื้อเคราะห์ร้าย

ช่างนับถือฤาษีชีเค้า
จกแหล่น้ำข้อยจะพลอยตาย
ร่ำพลางตีกอกชกหัว
หลงสำคัญมันหมายว่าทรงฤทธิ
โอ้วว่าพระทูลกระหม่อมแก้ว
มันทำให้เจ็บช้ำน้ำใจนัก
ยิ่งคิดยิ่งแค้นแสนร้าย
ให้หมุ่นหมกอกใจคังคับ

มันลงหลอกคลอกเผาเสียง่ายง่าย
ด้วยอุบายเล่ห์กลมันพันคิด
ไม่รู้เนื้อรู้ตัวแต่สักหนิต
จึงกระชิตติดตามด้วยความรัก
ตายจากเมียเสียแล้วพึ่งประจักษ์
จะเผาเกลือแข่งชักให้ย่อยยับ
ได้เจ็บได้อายก็หลายกลับ
จนลมลอยพลอยจับไม่สมประดี

ฯ ๑๒ คำ ฯ โอต

๑ บัดนั้น
ร้องเรียกหากำนัลชั้นที่
เห็นนางนิ่งแน่นเข้าแก้ไข
บ้างวิ่งไปเรียกหมอพลวัน

ยายเฒ่าเข้าประคองมเหสี
อึงมีวังมาพร้อมหน้ากัน
อกใจระรัวตัวสั่น
นวดพ่นค้อยพ่นสมประดี

ฯ ๑๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
กลุ่มกลัดขัดแค้นแสนทวิ
จึงเข้าไปในที่ไสยาสน์
แล้วว่าจะคิดอ่านประการใด

นางคันธมาลีมเหสี
มิรู้ที่จะปรึกษาหารือใคร
เรียกเฒ่าทศประสาธมานั่งใกล้
เราจะได้แก้แค้นแทนทด

จกแหล่น	จวนเจียน
เผาเกลือ	พิธีสาปแช่ง นิยมเผาพริกเผาเกลือ ให้เกิดความเจ็บแสบเผ็ดร้อน แก่ศัตรู
ชั้นที่	ชายที่ถูกตอนก่อนให้เป็นข้าราชการในวัง

อันเสนาข้าเฝ้าทั้งหลาย
แต่เราสองปองจิตคิดคด

สำคัญว่าเจ้านายไปเสียหมด
จะเลี้ยวตลอดบถ้าน้อย่างไร

๙ ๖ คำ ๙

๑ บัดนั้น
แม่อย่าหวาดหวั่นพริ่นพระทัย
จะคิดเป็นแบายคายสายสน
เห็นพอจะปรึกษาหารือ
ให้คิดอ่านการศึกษาช่องสุ่ม
แน้นเมื่อไรได้ทีก็ยกทัพ

ยายเฒ่าทูลแจ้งแถลงไข
มันเหมือนกับลูกไก่อยู่ในมือ
ตริกตราหาคนที่สัตย์ซื่อ
จงเขียนหนังสือบอกความลับ
ควบคุมผู้คนไว้เสร็จสรรพ
มาโจมตีฆ่าเสียให้หมดม้วย

๙ ๖ คำ ๙ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ยินยอมพร้อมใจเอออวย
อันพวกเสนาข้าเฝ้า
เห็นแต่เจ้าไวยทันทันดดา
เพื่อนเป็นคนสามารถอาจหาญ
มีฝีมือลือเลื่องเฟื่องฟู
ยายช่วยลอบถือหนังสือลับ
ว่าพลางนางหยิบกระดาศไทย

นางคันธมาลีเห็นดีด้วย
จึงว่ายายจงช่วยกันตริกตรา
กลัวเขาจะไม่ยอมเหมือนอย่างว่า
ด้วยข้าอุปถัมภ์บำรุง
ทั้งธานีชำนานูการรบพุ่ง
พระเจ้าลุงไว้เนื้อเชื่อใจ
ไปบอกให้ยกทัพมาจงได้
เขียนหนังสือส่งให้แก่ท่านยาย

๙ ๘ คำ ๙

ลูกไก่อยู่ในมือ (สำนวน) ตกอยู่ในอำนาจหรือไม่มีทางต่อสู้
กระดาศไทย กระดาศในสมัยก่อนทำจากเปลือกไม้บางชนิดบางครั้งเรียก
กระดาศเพลา หรือกระดาศข่อย

๑๑ บัดนั้น ยายเฒ่าชื่นชมสมหมาย
เอาหนังสือซ่อนไว้ในกระต่าย ผันผายไปวังพระนัดดา

๔ ๒ คำ ๔ เขีด

๑ ครั้นถึงจึงเข้าไปประตูลูกเหล็กที่ติดอยู่ข้างหน้า
ก็มกกราบคลานเข้าไปวันทาพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่หน้าประตู

๔ ๒ คำ ๔

๑) เมื่อนั้น
เห็นรูปร่างขอมช่อทรลักษณ์
โอเฒ่านี้กริยาเหมือนบ้าหลัง
มีธุระปะป้งเป็นอย่างไร

ไวยัตต์แลดูไม่รู้จัก
ทำคึกคักคุกคามถามไป
หน้าเคอะเขอะซังมาแต่ไหน
จะทำไม้มึงมาหากู

५ ६ ७ ८ ५

๑ บัดนั้น
 พุดธลากล่ำพรว้าพรู
 แล้วทูลว่านางคันธมาลี
 เป็นความขำก้ำขับบามากมาย
 เฒ่าทศประสาทกลัวตัวเป็นหนู
 เอาหนังสือชั้นชูเป็นแบายคาย
 ให้ชำน่านของนี้มาถวาย
 พลงยอบกายเข้าไปให้ใกล้ชิด

५ ६ ७ ८ ५

๑ เมื่อนั้น
จึงรับมาแลเล็งเพ่งพิศ

ไวยัตเห็นกระดาษประหลาดจิต
พลางพินิจนั่งอ่านแต่เบาเบา

๔ ๒ คำ ๔

กระต่าย ภาชนะสานอย่างหนึ่ง สำหรับใส่สิ่งของ
ความขำ ข้อความสำคัญที่ต้องปกปิด

ข้า

๑ ในสารสมเด็จพระเจ้าป่า
ด้วยฤๅษีชีป่ามาลงเรา
เอาผิวอีจันท์สุตามาไว้
อันพวกเรานี้เห็นไม่เป็นการ
ขอเชิญหลานแก้วผู้แก้วกล้า
เหมือนเห็นแก่พระองค์ทรงธรรม
แม่นเสร็จการครั้งนี้มีความชอบ
เจ้าจะได้ครองเมืองเรืองยศ

ตั้งแต่กินน้ำตาต่างข้าว
เผาลุงของเจ้าให้วายปราณ
อยู่ในปราสาทราชฐาน
มันจะพาลเอาผิตคิดฆ่าฟัน
มาจับตัวมันฆ่าให้อาสัญ
ช่วยผ่อนผันแก้แค้นแทนทด
ป่าจะมอบสมบัติให้ทั้งหมด
จงรีบหากำหนดอย่าอนใจ

ฯ ๘ คำ ฯ

ร้าย

๑ อ่านจบขบฟันหัน
ลุกขึ้นกระต๊อบเตี้ยเสียงอิงไป
น้อยหรือฤๅษีมาทำเล่น
ผิวอีจันท์สุตานี้กล้าครัน
กูจะจับเป็นมาเช่นฆ่า
ถึงจะมีฤทธิ์ไกรก็ไม่กลัว

เคื่องชุ่นดาลเดือดไม่ดับได้
ข้าไทหลีกหลบกระทบกัน
ลงเผาคนเป็นให้อาสัญ
มาปลอมเป็นทรงธรรมแทนตัว
ให้สาสมน้ำหน้าทั้งเมียผัว
ตัวต่อตัวสู้กันไม่ครันคร้าม

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
พระอย่าเพ้อจู้รู้วาม
ศัตรูอยู่ในราชฐาน
อันองค์พระคาวิก็มีฤทธิ์

ยายเฒ่าเห็นอิงจึงทูลห้าม
การณรงค์สงครามต้องค่อยคิด
จะทำการแก้ไขให้สนิท
ถอดชีวิตไว้ในพระขรรค์ชัย

จงจับให้มันคั่นให้ตาย
คิดให้รอบคอบแล้วยกไป

อย่าดูถูกลูกผู้ชายหาควรไม่
จึงจะจับตัวได้ดังใจนึก

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
อวดรู้อวดหลักฮักฮัก
จะเข้าออกยกย่อนผ่อนปรน
ทั้งพิชัยสงครามสามก๊ก
ยายกลับไปทูลพระเจ้าป่า
คำวันนี้คอยกันเป็นวันนัด

ไวยตัดหุ่นหันไม้ทันตริก
ข้าเคยพบรบศึกมาหลายยก
เล่ห์กลเรานี้ย่ำวิตก
ได้เรียนไว้ในเอกสารพิต
ว่าเรารับอาสาไม่ข้องขัด
จะเข้าไปจับมัดเอาตัวมา

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ บัดนั้น
มิเสียทีที่เป็นพระนัดดา
ข้าจะเข้าไปทูลนางโฉมยง
ว่าแล้วกราบลาคลาไคล

ยายเฒ่าสอพลอหัวร่อว่า
แกล้วยกล้าสงครามไม่ขามใคร
ว่าพระองค์จะอาสาได้
มายังวังในทันที

ฯ ๔ คำ ฯ เติบ

๑ ครั้นถึงจึงตรงเข้าไปในห้อง
กระซิบทูลแถลงแจ้งคดี

นั่งริมแท่นทองมเหสี
พูดจาพาทีเป็นความลับ

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
นั่งนึกตรึกตราจะยกทัพ
จึงเรียกหาบรรดาข้าไท
เอาคดีชี้แจงให้ฟัง

ไวยตัดขัดใจไม่นอนหลับ
ไปโจมจับไพร่ที่ในวัง
ที่ไว้เนื้อเชื่อใจมาพร้อมพรุ่ง
ตามหนังสือนั้นทุกประการ

เรานัดกันวันนี้ให้พร้อม
จับأيัยทรชนคนพาล
ทำไมกับศัตรูมันผู้เดียว
ถึงเสนาข้าเฝ้าเหล่านั้นไซ้

จะไปล้อมปราสาทราชฐาน
จงจำทำประจานให้สาใจ
จะรบบับจับเดี่ยวที่ไหนได้
ถ้าแจ้งใจก็จะป่วนรวนมา

ฯ ๘ คำ ฯ เจริญ

๐ บัดนั้น
ต่างคนบังคมชมปัญญา
ตัวข้าทั้งปวงจะอาสา
พระเป็นเจ้าข้าแดงเสี้ยแรงรัก

พวกข้าเจ้าเอาหน้า
พระตริกตราดังนี้ดีนัก
ออกหน้ารุกโรมโหมหัก
คงสมัครสู้ม้วยด้วยพระองค์

ฯ ๔ คำ ฯ

๐ เมื่อนั้น
จึงว่าถ้าสำเร็จการณรงค์
จงรีบเร่งรัดไปจัดพล
ให้ได้สักพันหนึ่งสองพัน

ไวยัตตขึ้นชมสมประสงค์
เราก็คงได้ดีด้วยกัน
ผู้คนเคยรบที่แข็งขัน
จะเล่นมันวันนี้ไม่เงื่องด

ฯ ๔ คำ ฯ

๐ บัดนั้น
อยากจะใคร่ได้ตีมียศ
แล้วบังคมลามาช้างนอก
ได้คนร่วมจิตคิดการ

พวกข้าไทใจอีกขึ้นทั้งหมด
ต่างสบลให้สัตย์ปัญญา
เที่ยวบอกข่าวไพร่ที่ใกล้บ้าน
ประมาณสองพันล้วนสนัต

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

พระเป็นเจ้าข้าแดง (สำนวน) เจ้านายผู้มีบุญคุณที่เลี้ยงดูมา (ข้าแดงคือ
ข้าข้อมมือ)

๑ ตัวนายรายจตชื่อเสียง
ต่างคนสัญญาอาณัติ

โล่เสียงพร้อมใจให้ความสัตย์
แล้วไปวังไวยัตตทั้งไพร่นาย

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
ได้ผู้คนพลไพร่มากมาย
ทวนง้าวหลาวแหลนพร้อมพรัง
แล้วให้เสียงเหล่าเหล่าโยธา

ไวยัตตขึ้นชมสมหมาย
จึงให้แจกจ่ายเครื่องสาตรา
อีกทั้งหอกดาบปืนผา
จะได้กล้าหักหาญทำการเรา

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
ต่างคนโคลงหัวมัวเมา
ต่างคนประกวดอวดรู้
บ้างหลับตาอำปากพูดเพ้อ

พวกไพร่ใจทมิฬกินเหล้า
บ้างเข้าสับถักเป็นเกลอ
การกูแล้วใครไม่เสมอ
เสียงเอะอะคะเอออีกทีก

ฯ ๔ คำ ฯ เซ่นเหล้า

๑ เมื่อนั้น
ชื่นชมสมหวังนึ่งนิก
จึงสั่งพวกพลคนทั้งหลาย
ทั้งนายม้าผูกม้ามาคอยรับ
จะแก้แค้นแทนเจ้าชีวิต
สั่งเสร็จเสด็จคลาไคล

ไวยัตตหัวหาญในการศึก
จนยามดึกมีดมนฝนพยัพ
จงจัดแจงแต่งกายให้เสร็จสรรพ
แล้วกำซับกำซาเข้าไท
ใครอย่าคิดซี้ซลาดหวาดไหว
ตรงไปสรงชลจับปล้น

ฯ ๖ คำ ฯ เสมอ

ปืนผา ปืนคาบศิลาเป็นปืนแบบโบราณ

โทน

๑ ชำระสระสรงทรงเครื่อง	รุ่งเรืองพรรณรายฉายฉฉ
แล้วกินว่านยาทาน้ำมัน	โปกพันผูกผ้าประเจียดรัด
คาดตะกรุดเครื่องรางอย่างยอด	แหวนพิรอดสอดใส่นิ้วพระหัตถ์
แล้วดื่มน้ำสุราอาพัด	พอกำตัดตึงตัวไม่กลัวใคร

๙ ๔ คำ ๙

ร่าย

๑ เสริ่งสรรพจับกระบี่ลีลาศ	องอาจมิได้พริ่นห้วนไหว
แผ่นชั้นหลังม้าอาชาไนย	รีบรันพลไกรโคลคลา

๙ ๒ คำ ๙ กราวนอก เชิด

๑ ครั้นถึงราชฐานทวารวัง	คืบคั่งไพร่นายชายชวา
ไวยัตตตรัสสั่งโยธา	อย่าช้าช่วยกันฟันประตุ

๙ ๒ คำ ๙ เจริงา

๑ บัดนั้น	เหล่าพวกทหารถือขวานหมู
โห่พลางวางวังพริ้งพรุ	ฟันประตุตึงตังพังทลาย

๙ ๒ คำ ๙ เชิด

ทาน้ำมัน	ทาน้ำมันที่หุงแล้วเสก เชื่อว่าเพื่อให้คงกระพัน
แหวนพิรอด	แหวนซึ่งถักด้วยกระดาศ หรือด้าย แล้วลงรักปลุกเสกด้วย เวทมนตร์
พอกำตัด	กำลังพอดี
ขวานหมู	ขวานขนาดใหญ่

๑ บัดนั้น	นายประตู่ตัวสั้นขวัญหาย
ทั้งพวกนอนประจำของกองราย	วุ่นวายตื่นตระหนกตกใจ
บ้างเรียกร้องพวกพ้องอิงมี	ไม่รู้ว่าไฟริมาแต่ไหน
บ้างตะโกนบอกเราเข้าไป	เร่งทูลถวายไนยให้รู้
บ้างฉวยได้แหลนหลาวจ้าวทวน	วิ่งสวนออกกรอดต่อสู้
รับรองป้องปิดศัตรู	เป็นหมู่หมู่สู้รบกันไปมา

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น	ไวยัตตฤทธิไกรใจกล้า
ไล่พวกโยธิตีประดา	พลางขับมึงม้าเข้าฆ่าฟัน
แล้วร้องว่าเหวยชาวธานี	เจ้ามึงคนนี้แล้วหรือนั้น
ช่างหลงเคอะเซอะอยู่ไม่รู้ทัน	ทำวสันนุราชนั้นทิวคงคต
อ้ายนี้ผิวอู้อีจันท์สุดา	มันเปลี่ยนปลอมเข้ามาเป็นขบถ
จงช่วยกันแก้แค้นแทนทศ	จับอ้ายคนคตมาฆ่าตี
ว่าพลางทางขับม้าที่นั่น	พวกชาวป้อมล้อมวังก็วิ่งหนี
เหล่าทหารไล่บุกคลุกคลี	โห่มีเข้าล้อมปราสาทชัย

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

๑ บัดนั้น	แสนสาวท้าวนางน้อยใหญ่
เห็นผู้คนอลหม่านทั้งวังใน	ต่างตระหนกตกใจวุ่นวาย

ประจำซอง	ประจำตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเตรียมพร้อม
เคอะ	เป็น เก้อ เซิน
ชาวป้อม	พนักงานรักษาป้อม

ร้องกรีดหวีดหวาดกลาดเกลื่อน วังโดนเพื่อนหล่มผ้าห่มหาย
แต่บรรดาจำเริญเจ้าช้วนาย วุ่นวายวังปะทะปะกัน

๙ ๔ คำ ๙ เจริญ

๑ เมื่อนั้น	พระคาวิฤทธิแรงแข็งขัน
บรรทมอยู่ในที่แท่นสุวรรณ	ด้วยโฉมจันท์สุดายาใจ
ได้ยินสำเนียงเสียงโห่ร้อง	กึกก้องสนั่นหวั่นไหว
ผวาตื่นตระหนกตกพระทัย	จึงเผยบัญชรชัยชัชวาล
เห็นพวกพลโยธาถืออาวุธ	อุตุลุดสับสนอลหม่าน
ก็รู้ว่าข้าศึกมารอนราญ	ไม่สะทกสะท้านวิญญาณ์
ตรัสบอกมเหสีนฤมล	เขายกรักริพลมาหนักหนา
ตัวนายถือกระบี่ชี้ม้า	แก้วตามาดูเล่นด้วยกัน

๙ ๘ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น	จันท์สุดาหลากจิตคิดพรั่น
แลเห็นกองทัพนับพัน	ตัวสิ้นตระหนกตกใจ
ทรุดองค์ลงกราบกับตีนผ้า	พ้อทูนหัวจะคิดเป็นไฉน
ครั้งนี้ชีวันจะบรรลัย	อรไทครวญคร่ำรำโศกา

๙ ๔ คำ ๙ โอด

จำเริญ	หัวหน้าจำเริญ จำเริญคือพนักงานดูแลความเรียบร้อยในพระราชวัง
เจ้าช้วนาย	ผู้หญิงฝ่ายในสูงอายุ ซึ่งได้รับความไว้วางใจให้ดูแลกิจการภายในวัง

๑ เมื่อนั้น

ปลอมนางพลงเช็ดชลนา
คนเท่านั้นมันจะทำไม่ได้
นกอินทรีมีฤทธิ์ทั้งสองตัว
อ้ายชีร่วอย่างนี้ที่ไหน
ชี้เกียจกาแรงจะแย่งกิน
ว่าพลงเล่าโลมนางโฉมยง
ชวนจันท์สุดาวีลาวันย์

พระคาวิฤทธิไกรใจกล้า
ฟังคำพี่ว่าอย่าเกรงกลัว
หรือเจ้าไม่เคยเห็นฝีมือผัว
ยังฟันหัวขาดกลิ้งอยู่กลางดิน
ประเดี๋ยวใจก็จะตายฉิบหายสิ้น
เหมือนชีวิตยุ้งรินสิ้นทั้งนั้น
แล้วจัดแจงแต่งองค์ทรงพระขรรค์
มาเคียงกันเยียมเกลแลดู

๙ ๘ คำ ๙ เสมอ

๑ เมื่อนั้น

น้อยหรือกล้าเยียมหน้ามาอดดู
ว่าพลงทางขับม้าทรง
แล้วชี้หน้าว่าเหวอ้ายคนร้าย
ตัวมึงชาวดงพงพี
มาลงลงกูเข้าเผาไฟ
กูรู้เต็มอกจึงยกทัพ
อย่าทำดังตื้อถื้อตัว
ยังจะขึ้นยืนอยู่ว่าไร
จะบอบข้าลำบากกายา

ไวยัตตหนุนหันคันหัวหู
ยังไม่รู้สึกนึกถึงตาย
ยืนตรงช่องเกลแลมุ่งหมาย
มาปลอมเป็นเจ้านายไม่อายใจ
ชื่อว่าคาวิจริงหรือไม่
มิได้ยำเียงเกรงกลัว
จะมัลล้อมจับมึงคนชั่ว
ทั้งเมียทั้งผัวเร่งลงมา
หรือจะให้ลากยุดนุดคร่า
จงลงมาสาราภาพกราบกู

๙ ๑๐ คำ ๙ เจริญ

เยียมเกล โผล่หน้าต่างมองดู
คันหัวหู กิริยาที่แสดงความโกรธ

๑ เมื่อนั้น
จึงตอบว่าเอ็งอย่าอวดรู้
ถึงเป็นชาวดงพงพี
อ้ายเต่าลูงโง่งหลงตาย
อย่าโอหังบังอาจอวดตัว
เมื่อลูงเอ็งก่อกรวนลวนลาม
แต่เขาไม่ฆ่าเสียทั้งโคตร
ยังจะมาผูกใจเจ็บแค้น
เอื่อมอ้างช่างอวดจะจุตคร่า
อุปมาหมายมุ่งเหมือนยุ้งริน

พระควีี่ยมเยาะหัวเราะอยู่
ประมาทกูดูกูกผู้ชาย
แต่ลวงเผาชาวบุรีได้ง่ายง่าย
เดี๋ยวนี้หลานชายจะตายตาม
ใครจะกลัวกับเอ็งเกรงขาม
กูจึงสานตามตอบแทน
กับบุญคุณนับโกฏินับแสน
คิดขบถทดแทนต่อแผ่นดิน
ให้ซี่คอกันมาอีกทั้งสิ้น
จะบินเข้าหาไฟอะไรมึง

๙ ๑๐ คำ ๙

๑ เมื่อนั้น
จึงร้องว่าทำทนายอ้ออิง
ไม่เจียมตัวผิวเมียสองคน
แล้วร้องสั่งพลไกรไพเรนาย

ไวยทัตพิโรธโกรธซึ่ง
ชีวิตมึงวันนี้ถึงที่ตาย
จง hong hong ขนใจหาย
เร่งจับอ้ายคนร้ายเร็วพลัน

๙ ๔ คำ ๙ เจริญ

๑ บัดนั้น
แกว่งอาวุธวิ่งชิงกัน

พวกทหารกำแหงแข่งขัน
ขึ้นตามอัฒจันทร์ปราสาทชัย

จง hong hong ขน แสดงอาการจง hong yeo hying เหมือนลิงที่แสดงอาการ hong hong
อัฒจันทร์ ในที่นี้หมายถึงสำหรับรองเท้าก้าวขึ้นลงพระที่นั่งพระตำหนัก

บ้างกระทุ้งถีบดาลบานประตู
บ้างป็นเหลี่ยมฐานบัวถมพลัดลงไป

ลื้มสลักแน่นอยู่ไม่หวาดไหว
เอาไม้ไผ่ขว้างทิ้งวิ่งคึกคัก

๙ ๔ คำ ๙ เซ็ด

๑ เมื่อนั้น

เห็นโยธาเข้าศึกอีกอัก
จึงแกว่งพระขรรค์ไล่ฟันฟาด
มิได้ย่อท้อต่อไพร่
พระจึงตั้งจิตพิชฐาน
ข้าจะแกว่งพระขรรค์อันศักดิ์ดา
เสียงพลางทางแกว่งพระขรรค์ชัย
ลั่นถือนือเครื่องสาตราอาวุธ

พระคาวิมฤทธิลัทธิศักดิ์
โหมหักเข้ามาจะราวี
แล้วลงจากปรางค์มาศปราสาทศรี
หยุดยืนอยู่ที่กลางซาลา
คิดถึงพระอาจารย์ณานกล้า
ขอให้โยธาทิ้งมืออยู่
เป็นผู้คนพลไพร่อดสู
เข้ารับรับสัประยุทธ์กับไพร่

๙ ๘ คำ ๙ เซ็ด

๑ บัดนั้น

รบบูปนิมิตด้วยฤทธิ์
ต่างคนคิดขยันท้วนหวาด
รบพลางถอยหลังกระทั้งนาย

พวกไพร่ไวยทัตไม่ถอยหนี
ต่อตีแทงฟันมันไม่ตาย
เห็นพวกตัวตายกลาดลงมากหลาย
วุ่นวายหลีกหลบกระทบกัน

๙ ๔ คำ ๙ เซ็ด

ดาล	กลอนหรือไม้ขัดบานประตู
ฐานบัว	ฐานบัวรองรับปราสาท
ซาลา	ชาน หรือลาน
รูปนิมิต	รูปที่เกิดด้วยอำนาจเวทมนตร์

๑ เมื่อนั้น
เห็นพวกไพร่พลคนทั้งนั้น
จึงรุกไล่ให้คืนเข้ารับ
แล้วขับม้ามาตรงพระคารี

ไวยัตต์เคื่องขุนหุนหัน
ขยั่นย่อท้อต่อไพร่
ขู่ล่ำทับร้องว่าไครอย่าหนี
แกว่งกระบี่จะฟันให้บรรลัย

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
แกว่งพระขรรค์คอยขับรับไว้
ได้ทีถาโถมโจมตีจับม้า
ถ้อยทีหมายพิฆาตฟาดฟัน

พระคารีไม่พริ่นหวั่นไหว
เลี้ยวไล่ประชิดติดพัน
จุดคร่าบังเหียนเวียนหัน
กลอกกลับจับกันด้วยกำลัง

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น
ผุดลูกทะลิ่งตึงตัง
ร้ายรำกระบี่เป็นที่ทำ
กลอกกลับรับรองว่องไว

ไวยัตต์พลัดตกม้าที่นั่น
ไม่รอรั้งรื้อวิ่งเข้าชิงชัย
หวดซ้ายป่ายขวาโลดไล่
มิได้ละวางห่างกัน

ฯ ๔ คำ ฯ กลอง

๑ เมื่อนั้น
หักโหมโรมรุกรบูกบัน
แผ่นขึ้นยืนเหยียบเข้าขวา
เคล้าคล่องป้อนปิดอาวุธ

พระคารีฤทธิแรงแข็งขัน
เป็นเชิงชั้นเลี้ยวล่อต่อยุทธ์
เปลี่ยนท่าที่จับสัประยุทธ์
อุตลุดเลี้ยวไล่กันไปมา

ฯ ๔ คำ ฯ

บังเหียน เชือกหรือสายบังคับม้า

๑ เมื่อนั้น
สุดสิ้นกำลังวังชา
ไม่อาจอยู่รับรับสัประยุทธ์
บ่าวไพร่ใหญ่่น้อยพลอยแตกฮือ

ไวยัตตขยันพริ้นหนักหนา
อ่อนระอาเหนื่อยเหน็ดเข็ดฝ่มือ
ทิ้งศาสตราวุธออกวิ่งต้อ
อิงอ้อไปทั้งวังใน

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ บัดนั้น
ถือดาบแกว่งกวัดสกัดไว้
บ้างจับได้ไพร่เลวเหล่านั้น
ที่จับได้ไวยัตตก็มัดมา

เหล่ารูปนิมิตประชิดไล่
มิให้ออกนอกทวาร
ช่วยกันอุตุลุดคร่า
เข้าไปหน้าที่นั่งพรั่งพร้อมกัน

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
จับได้ไวยัตตตัวสำคัญ
จึงตรัสเหยยเหยหลานเจ้าธานี
โยไม้แฉลงอิทธิฤทธา
วันนี้ชีวิตจะวายปราณ
ซึ่งเอ็งยกกองทัพมาจับกู

พระคาวิปริดีเปรมเกษมสันต์
พอสุริยันรุ่งรางสว่างฟ้า
เมื่อตะกั๊กฮักฮักหนักหนา
ให้เขาจับมัดมาเหมือนอย่างปู
จงให้การตามจริงอย่านิ่งอยู่
ที่พวกเพื่อนร่วมรูนั่นก็คน

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
โอเฒ่าทศประสาทแสนกล
ทั้งนางคันธมาลีมีสาร
จึงได้พาพวกพ้องเป็นกองทัพ

ไวยัตตทูลความมาแต่ต้น
ไปลอบเล่าเหตุผลเป็นความลับ
ว่าขานให้ข้าเข้ามาจับ
มาเคียวขับชิงชัยถึงในวัง

ซึ่งหยาบข้าวว่าخانพระผ่านเกล้า
จงโปรดยกโทษาข้าสักครั้ง

เพราะมัวเมาโมโหโอง
ถ้าทำอีกทีหลังให้ตัดคอ

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
เห็นไวยทนต์เต็มกล้วตวง
พระแก้มเงยเลยสั่งพวกชั้นที่
กับอีเผ่าทศปราชสาทร่วมคิด
จงจับตัวไว้ให้มันคง
สั่งเสร็จเสด็จลีลา

พระคาวิณผันกลั่นหัวร่อ
วิงวอนอ่อนน้อมขอชีวิต
อันนางคันธมาลีเป็นคนผิด
โทษถึงชีวิตมรณา
คุมออกไปส่งเขาข้างหน้า
ออกมาพระโรงคลังทันใด

ฯ ๖ คำ ฯ เสมอ

๑ ลตองคลังนั่งเหนืออาสน์
จึงตรัสบอกมหาเสนาใน
คืออ้ายไวยทนต์ตัวดี
อีเผ่าทศปราชสาทรยศ
จงจงจำชื่อคาพาตัว
ทั้งทางเรือทางบกสักหกวัน

พรั่งพร้อมอำมาตย์น้อยใหญ่
เราจับได้คนผิดคิดคด
กับนางคันธมาลีเป็นขบถ
โทษถึงตายหมดไม่วัฒน
ตระเวนไปให้ทั่วเขตชั้นที่
แล้วพิฆาตฟาดฟันให้บรรลัย

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ บัดนั้น
ออกมาจัดกันทันใด

เสนารับสั่งบังคมไหว
เร่งไพร่ให้คุมคนโทษมา

ข้อคา เครื่องจองจำนักโทษในสมัยโบราณ

จงจำพันนาห้าประการ
ให้ร้องตามโทษตัวที่ชั่วช้า

นครบาลถือดาบเดินหน้า
เสนาดีฮ่องป้องป้องไป

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ ตะเวนทั้งเรือบกได้หวัน
เอาคนโทษผูกมัดมัดไว้

แล้วพากันมาที่ท้ายกรุงใหญ่
ฟาดฟันบรรลัยทั้งสามคน

ฯ ๒ คำ ฯ ปีกลอง

พันนาห้าประการ

เครื่องจงจำ ทำเป็นรูปห่วงสำหรับใส่คอแล้วล่ามไปที่
ข้อมือข้อเท้า

นครบาล

ผู้มีหน้าที่รักษาความสงบในพระนคร

เพลงยาวชมพระราชนิพนธ์

๑ พระนิพนธ์คำวิสีสมุด
ทั้งอักษรกลอนเพราะเสนาะล้วน
ตั้งแต่ท้าวสันนุราชมาดหมาย
ได้นางจันท์สุดามาจำเพาะ
แต่เฝ้าเกี่ยวเกี่ยวเล่นเป็นหลายครั้ง
ทำเสน่ห์เล่ห์กลจนกลอกคอ
จนพระหลวชัยมาชุบตัว
เข้านั่งริมกองไฟตั้งใจ
จึงหยิบพระคำวีนียาม
นางคันธมาลีมาวุ่นวาย
เที่ยวทะเลาะเกาะเกาะเกะกะ
ไม่รู้คิดว่าผิวของตัวจริง
นอนครางออกดอกออกผลเข้า
รู้เรื่องเคื่องจิตคิดเจ็บใจ
ไวยัตตรู้ชัดว่าเป็นชบถ
พระคำวีนีแตกแล้วจับมัด
ทรงประดิษฐ์คิดเรื่องแต่เพียงนี้
ทั้งอักษรกลอนเขินเกินทน
พระนิพนธ์สี่เล่มนี้เต็มเพราะ
ใครจะอ่านแล้วให้คิดอนิจจัง

ช่างแคะชุดค่อนข้างไม้ขัดสน
ตัดต้นเดิมต่อแต่ข้อเพราะ
ใช้ให้ยายทศประสาทเที่ยวสืบเสาะ
ท้าวปะเหลาะนักหนานางดำทอ
เหลือกำลังสั่งให้ไปหาหมอ
นางไม่ย่อหย่อนด่าระอาลง
ท้าวเมามัวมิดคลุ้มคลั่งหลง
เธอถีบส่งลงไปไฟไหม้ตาย
รูปงามจริงเจียวใจหาย
ไม่รู้ตัวผิวตายตะกายชิง
จนพระคำวีนีเธอตีกลิ้ง
ทำสะบั้งสะบัดพัดกันไป
พอยายเฒ่าทศประสาทไปบอกให้
เขียนหนังสือส่งไปให้ไวยัต
ยกพลมาหมดมากถนัด
สั่งให้ตัดศีรษะทั้งสามคน
ที่ยังมีต่อไปไม่เป็นผล
ถ้าใครอ่านพาลบ่นชี้เกียจพึง
พึงเสนาะน้ำถ้อยเหมือนหอยสังข์
หาไม่เป็นบักลั้งไปดอกเอ๋ย

ฯ ๒๐ คำ ฯ กราวรำ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

เรื่อง การคัดสรรและเผยแพร่บทละครนอก เรื่อง คาวี
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ด้วย กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่วรรณกรรมของชาติขึ้น เพื่อดำเนินการพิจารณาคัดสรรวรรณคดีและวรรณกรรมที่มีคุณค่า ซึ่งถือเป็นสมบัติของชาติที่ควรอนุรักษ์ และเผยแพร่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้ศึกษา อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่สังคมปัจจุบัน คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาเห็นว่า บทละครนอกพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เรื่อง คาวี เป็นวรรณคดีที่ทรงคุณค่า เนื้อเรื่องสนุก ก่อปรด้วยแง่คิด ถ้อยคำภาษา และกลวิธีการแต่งอันเป็นแบบอย่างได้ สามารถใช้เป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านได้เป็นอย่างดี

กรมวิชาการจึงได้จัดพิมพ์หนังสือบทละครนอกเรื่อง คาวีขึ้นและเผยแพร่ไปยังสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเด็ก เยาวชน และผู้สนใจทั่วไป ได้ศึกษาเรียนรู้และได้รับความเพลิดเพลิน

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

(นายสุรัฐ คีลปอนันต์)
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คณะกรรมการคัดสรรและเผยแพร่ วรรณกรรมของชาติ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ ออยุธยา	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ประเสริฐ ณ นคร	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์รัฐปะนี นาคทรพรพ	ที่ปรึกษา
รองศาสตราจารย์สวนิต ยมาภัย	ที่ปรึกษา
นายบรรเจิด อินทุจันทร์ยัง	ที่ปรึกษา
นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	ที่ปรึกษา
อธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
รองอธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์คุณหญิงกุหลาบ มลลิกะมาส	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์	รองประธานกรรมการ
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง	กรรมการ
นางปรังศรี วัลลิโกดม	
(แทน ผู้อำนวยการกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์)	กรรมการ
นางมนตรี เทียมสิงห์	กรรมการ
(ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการถ่ายทอดวัฒนธรรม)	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ประคอง นิมมานเหมินท์	กรรมการ
ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชลธิรา สัตยาวัฒนา	กรรมการ
นางดารณี วงษ์อยู่น้อย	กรรมการ
นางพรพิมล ธรรมเนียม	กรรมการ
นายวิชัย พยัคฆโส	กรรมการ
นางสาวสมพร จารุณี	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวปริญญา ฤทธิเจริญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางบุษบา ประภาสพงศ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บรรณาธิการ

นางบุษบา ประภาสพงศ์

นางสาวปริญญา ฤทธิเจริญ

ถ่ายภาพประกอบ

นายสน สีมাত্রัง (จิตรกรรมฝาผนังวัดสมุหประดิษฐ์)

นายทวีพร ทองคำใบ (จิตรกรรมฝาผนังวัดสุทัศนเทพวราราม)

